

Хроніка свободи слова 2016

Київ, 2017

«Хроніка свободи слова 2016» є підсумковим аналітичним продуктом моніторингу свободи слова в Україні протягом 2016 року, який проводився ГО «Інститут масової інформації» за підтримки проекту «У-Медіа», що реалізується «Internews Network» за підтримки Агенства США з міжнародного розвитку (USAID) та неприбуткової організації «Національний внесок заради демократії» (NED).

Над виданням працювали:

Авторки: Катерина Дячук, Оксана Романюк, Ірина Чулівська

Обкладинка: Олександр Оксимець

Інфографіки: Remarker

Літературна редакторка: Тетяна Романюк

Переклад: Марія Дмитрієва

Верстка: Петро Клим

На обкладинці використано фото Мар'яна Кушніра, Радіо Свобода

© Інститут масової інформації, 2017

«The Chronicle of Freedom of Speech 2016» is the final analytical product of the monitoring of freedom of speech in Ukraine, which was carried out during the year 2016 by NGO «Institute of Mass Information». The research was carried out with the support of the National Endowment for Democracy (NED) and U-Media project, which is fulfilled in Ukraine by Internews Network with the financial support of USAID.

Publication developed by:

Kateryna Diachuk, Oksana Romaniuk, Iryna Chulivska

Cover design: Oleksander Oksymets.

Infographics design: Remarker.

Translation: Mariya Dmytriyeva.

Make-up: Petro Klym.

Cover design uses photo by Marian Kushnir, Radio Svoboda

© Institute of Mass Information, 2017

ЗМІСТ

CONTENT

Убивства.....	7
Затримання	10
Побиття та напади.....	11
Погрози.....	13
Пошкодження майна і напади на приміщення журналістів	17
Напади на офіси ЗМІ.....	18
Перешкоджання.....	20
Цензура	23
Доступ до публічної інформації.....	25
Політичний тиск.....	28
Економічний тиск	30
Інші види юридичного та непрямого тиску.....	31
Кіберзлочини проти ЗМІ та журналістів	35
Обшуки	37
Реакція журналістської спільноти	38
Судові позови від журналістів	39
Порушення прав журналістів на територіях т.зв. «ДНР» і «ЛНР».....	41
Порушення прав журналістів в анексованому Криму.....	43
Homicides	52
Beatings and assaults	55
Assaults against offices	57
Damage to journalists' property	59
Threats.....	60
Obstruction	64
Political pressure.....	67
Economic pressure.....	69
Detention	70
Searches.....	71
Censorship	72
Access to public information	74
Lawsuits against mass media.....	77
Other kinds of legal pressure	79
Cybercrime.....	83
LPR-DPR	85
Crimea	87
Lawsuits from journalists.....	90
Response of the journalist community	92

У 2016 році в Україні зафіксовано 264 порушення свободи слова

У 2016 році на неокупованій території України було зафіксовано 264 випадки порушень свободи слова, що приблизно на 15% менше, ніж минулого року (у 2015 році ІМІ зафіксував 310 порушень свободи слова в Україні, у 2014 році — 995 випадків).

Такими є дані щорічного дослідження Інституту масової інформації «Барометр свободи слова».

Разом з окупованими Кримом (31) та територіями Донбасу (12) у 2016 кількість порушень свободи слова склала 307 випадків.

Категорією, у якій зафіксовано найбільше порушень, стали перешкоджання законній професійній діяльності журналістів — 108 (у 2015 році — 100, у 2014 році — 150, у 2013 році — 130 перешкоджань). Найбільше журналістам перешкоджали приватні особи, правоохоронці та місцева влада.

На другому місці за кількістю випадків йдуть погрози та залякування журналістів — 43.

У 2016 ця категорія перевищила за кількістю випадків минулий рік, коли було зафіксовано 36 погроз журналістам (у 2014 році — 98, у 2013 році — 35). Погрожували переважно приватні особи та депутати різних рівнів.

У трійку лідерів за кількістю випадків також увійшли побиття та напади на журналістів та обмеження доступу до публічної інформації — по 30 випадків відповідно.

Кількість випадків побиттів і нападів на журналістів у 2016 скоротилась майже вдвічі, порівняно з 2015 роком (58 нападів), і майже в 10 разів, порівняно з 2014 роком (286). Основними нападниками на журналістів цього року були приватні особи. Таку тенденцію ІМІ фіксує вже другий рік поспіль, на відміну від 2014 та 2013 років, коли основними

агресорами були представники правоохоронних органів та місцеві чиновники.

Кількість обмежень доступу до публічної інформації цього року майже зрівнялася з попереднім роком (33 випадки), у 2014 року — 14, у 2013 році — 13 випадків. У 2016 році, як і попереднього року, обмежували доступ журналістів переважно органи місцевої влади.

Крім того, у 2016 році в Україні стався 1 випадок убивства журналіста (у 2015 — 2, у 2014 році — 7, у 2013 — жодного). У Києві 20 липня в результаті вибуху автомобіля загинув відомий журналіст Павло Шеремет, який їхав в цій машині. Поліція кваліфікувала подію за статтею «умисне вбивство, вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб». Слідство відпрацьовує чотири основні версії вбивства Шеремета: професійна діяльність, особисті мотиви, російський слід і замах на керівницю «Української правди» Олену Притулу.

На окупованих територіях Донецької і Луганської областей ІМІ вдалося зафіксувати 12 випадків порушень свободи слова, враховуючи обмежений доступ до цієї території. Зокрема, це блокування мовлення українських телеканалів, сайтів, оприлюднення даних журналістів на сепаратистських сайтах — базах даних. Також у полоні т.зв. «ЛНР» зараз перебуває троє блогерів — мешканців Луганська, яким бойовики закидають поширення «екстремістських матеріалів» щодо самоназваних республік. Для порівняння — минулого року ІМІ зафіксував на окупованих територіях Донбасу 16 випадків.

В анексованому Росією Криму у 2016 році зафіксовано 31 випадок порушень свободи слова, що трохи менше, ніж минулого року (43 випадки). На півострові на ЗМІ та журналістів, як і минулого року, тиснули російські спецслужби, Роскомнагляд, окупаційна кримська

влада. Так, ФСБ висунула кримському журналісту Миколі Семені звинувачення в кримінальному злочині, передбаченому частиною 2 статті 280.1. Кримінального кодексу Росії «Публічні заклики до здійснення дій, спрямованих на порушення територіальної цілісності Російської Федерації». Сам Семена на допиті ФСБ зауважив, що вважає «розмову про належність Криму Росії дискусійною» і в своїй журналістській статті «реалізував право на висловлення своєї думки».

У 2016 році регіонами-лідерами порушень (окрім окупованих територій) стали:

- Київ (56) + Київщина (6) — 62
- Дніпропетровщина — 22

- Миколаївщина — 21
- Волинь — 18
- Полтавщина — 17
- Одещина — 16
- Львівщина — 13
- Запоріжжя — 12
- Херсонщина — 12
- Донеччина — 10
- Закарпаття — 10
- Рівненщина - 10

Для порівняння, у 2015 році більшість випадків сталися у Києві — 60, у 2014 — у Києві (256), на Сході (Луганська область — 91 випадок, Донецька — 197) та у Криму (148).

Убивства

У 2016 році в Україні сталося **одне вбивство** журналіста — одного з керівників інтернет-видання «Українська правда» та ведучого «Радио Вести» **Павла Шеремета**.

Шеремета, пов'язану з професійною діяльністю Шеремета як на території України, так і за її межами. Зокрема, його критичні публікації у виданні «Українська правда» та виступи на «Радио Ве-

Фото Мар'ян Кушнір, Радіо Свобода

Павло Шеремет загинув у Києві 20 липня в результаті вибуху автомобіля Subaru, у якому знаходився. Автомобіль, яким пересувався загиблий, належав керівнику «Української правди» Олені Притулі, але її в машині не було.

Поліція кваліфікувала подію за статтею «умисне вбивство, вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб».

Вбивство було демонстративним та детально спланованим, тому цей злочин досі не розкрито. Також правоохоронці досі не назвали підозрюваних, хоча в них є відеозаписи.

Слідство визначило **пріоритетну версію** вбивства журналіста Павла

сти», а також вчинення злочину через професійну діяльність на територіях РФ та Білорусі. Слідство зауважує, що публікації журналіста та випуски його програм мали критичний характер щодо чинної влади як у Республіці Білорусь, так і в Російській Федерації. Також слідство розглядає як версію професійну діяльність журналіста за межами України, критичні виступи Шеремета та озвучення позиції щодо експансії Російської Федерації в Чечні, Грузії та Україні.

Крім того, Національна поліція відпрацьовує інші версії щодо мотивів убивства Павла Шеремета:

- помилка в об'єкті злочину, а саме — готувалося вбивство власниці видання «Українська правда» Олени Притули;
- дестабілізація ситуації в державі, направлена на формування помилкового негативного сприйняття суспільно-політичної ситуації в Україні;
- конфліктні ситуації в особистому житті Павла Шеремета щодо його сімейного, комерційного та фінансового становища.

Саморобний вибуховий пристрій, у результаті спрацьовування якого загинув журналіст, **мав у своєму складі протипіхотну міну**, повідомив 8 лютого заступник голови Нацполіції, начальник Головного слідчого управління Олександр Вакулєнко на прес-конференції в Києві.

«В автомобілі Subaru мав місце вибух саморобного вибухового пристрою осколково-фугасної дії з електричним способом приведення в дію. Вибуховий пристрій був виготовлений із елементів вибухового пристрою промислового виготовлення та мав у своїй конструкції циліндричні вражаючі елементи та нарізну втулку запального гнізда протипіхотної міни направленої дії МОН 50. Стандартний спосіб підриву електродетонатор ЄДП. Саморобний вибуховий пристрій за допомогою мінімум двох магнітів кріпився із зовнішньої сторони днища кузова авто під переднім лівим водійським сидінням, щоб зона ураження була у водія», — розповів він.

Загинув Павло Шеремет після вибуху в результаті травматичного шоку і значної крововтрати. «Причиною смерті Шеремета є травматичний шок і значна крововтрата. Смерть настала за десятки хвилин після самого вибуху. Від 20 до 30 хвилин», — заявив Олександр Вакулєнко. Він уточнив, що після розтину Шеремета у київському морзі з його тіла було

вилучено 30 металевих і пластикових предметів.

23 січня народний депутат Антон Геращенко на прес-конференції в Києві заявив, що слідство вважає, що вбивство журналіста Павла Шеремета було реалізовано з диверсійно-терористичного центру на території Російської Федерації.

У свою чергу 24 січня журналісти видання «Українська правда» заявили, що «із великим сумнівом поставились до інформації», оприлюдненої Антоном Геращенко. Колектив заявив, що стурбований перебігом розслідування вбивства їхнього колеги Павла Шеремета, та попросив міністра внутрішніх справ Арсена Авакова надати точну інформацію щодо розслідування цієї справи.

Також редакція попросила Авакова взяти письмові покази у Антона Геращенка через його заяву, що вбивство журналіста було реалізовано з диверсійно-терористичного центру на території Росії.

26 січня міністр внутрішніх справ Арсен Аваков заявив, що крім нього й керівників слідчої групи ніхто не володіє результатами слідства у справі вбивства журналіста Павла Шеремета.

8 лютого на прес-конференції в Києві Аваков повідомив, що незадовго до свого вбивства Павло Шеремет зустрічався в Москві з экс-міністром доходів та зборів України Олександром Клименком та нібито мав із ним співбесіду на посаді головного редактора «Радио Вести». «За словами свідків, Павло повернувся незадоволеним результатами зустрічі і охарактеризував стан Клименка як “православие головного мозга”», — заявив Арсен Аваков.

У лютому голова Національної поліції Сергій Князєв в інтерв'ю LB.ua заявив, що не знає, чи зможуть правоохоронні органи розкрити вбивство журналіста Павла Шеремета.

У березні Князєв зазначив, що у вбивстві журналіста Павла Шеремета можуть бути замішані бійці Національної гвардії України. «У тому числі», — відповів Князєв на запитання DW, чи розглядає поліція версію про причетність до вбивства журналіста бійців Нацгвардії, попросивши у суду доступ до телефонних дзвінків, здійснених з місця розташування бази полку «Азов».

Затримання

Всього у 2016 році було зафіксовано один випадок затримання журналістів (у 2015 році — три випадки) — українські прикордонники затримали журналістку проекту розслідувань «ЦРУ» каналу «24» Єлизавету Чип та оператора Юрія Герасимова.

Інцидент стався під час зйомки сюжету про контрабанду на українсько-угорському кордоні у пропускному пункті «Лужанка» (Закарпаття). Прикордонники склали адміністративний протокол про протиправне перебування поблизу державного кордону. Телеканал у свою чергу заявив, що знімальна група мала всі необхідні документи для перебування в прикордонній зоні.

Як розповіла журналістка, вони розслідували надання у приватне користування землі біля прикордонної смуги українсько-угорського кордону.

Репортерів супроводжував військовий прокурор Ужгородського гарнізону Західного регіону України Олег Ціцак, який погодився прокоментувати на місці події наявну у журналістів інформацію про рух контрабанди біля цього пропускного пункту.

За словами Чип, на місці вони виявили дірки в огорожі державного кордону та приватний вагон з невідомими особами, до яких у прикордонників не виникло жодних запитань.

«Спочатку прикордонники, які були з нами під час зйомки, пояснили нам, що ми перебуваємо на приватній території і до державного кордону ще далеко», — розповіла журналістка.

Однак після зйомки на відео журналістів затримали та склали адміністративний протокол за те, що вони нібито є потенційними порушниками кордону, та встановили штраф у розмірі 119 гривень.

«Нас протримали близько півтори години біля самого пропускного пункту, а потім ще понад чотири з половиною години склали адміністративний протокол. Вони не мали права нас тримати понад три години», — зазначила журналістка.

Формальною підставою для затримання стала буцімто відсутність додаткових документів (крім журналістського посвідчення) у оператора Юрія Герасимова, хоча знімальна група мала всі необхідні документи для перебування в прикордонній зоні.

«Прикордонники постійно комусь дзвонили, їх телефони просто розривалися. Таке враження, що вони не знали, що з нами робити. Я розцінюю це як перешкодження журналістській діяльності, оскільки ми мали необхідні документи для перебування в прикордонній зоні», — резюмувала Єлизавета Чип.

Побиття та напади

У 2016 році випадки побиття та нападів на журналістів увійшли в **трійку лідерів за кількістю** (розділили це місце з обмеженням доступу до публічної інформації) — **30 випадків**. Кількість випадків побиття і нападів на журналістів 2016 року скоротилась майже вдвічі порівняно з 2015 роком (58 нападів) і майже в 10 разів порівняно з 2014 роком (286).

Основними нападниками на журналістів 2016 року були **приватні особи**. Таку тенденцію ІМІ фіксує вже другий рік поспіль, на відміну від 2014 та 2013 років, коли основними агресорами були представники правоохоронних органів та місцеві чиновники.

2016 року випадки побиттів та нападів були зафіксовані в 11 областях. Лідером є Київ та область — зафіксовано

8 випадків, в інших чотирьох регіонах — по три випадки (Харківщина, Запоріжжя, Одещина та Черкащина), і ще в шести областях — по два та по одному випадку.

У Києві журналісти постраждали від приватних осіб через новинні сюжети чи розслідування.

Зокрема, 13 січня в Києві хуліган вдарив в обличчя журналіста телеканалу «24» під час підготовки сюжету про загоряння кіоску біля станції метро. Підозрюваним виявився 18-річний студент Київського коледжу міського господарства Академії муніципального управління. Йому повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 345-1 КК України (умисне заподіяння журналісту легких тілесних ушкоджень у зв'язку із здійсненням цим журналістом законної професійної діяльності). 26 січня обвинувальний акт слідство передало до суду.

Інший випадок стався 22 січня в Києві, коли на журналіста газети *KyivPost* Влада Лаврова напав представник фірми, яка будує скандальний комплекс «Берген» для СБУ, виконроб Юрій Коваленко. Чоловік схопив журналіста за шию та розбив телефон, на який вівся запис. Інцидент стався, коли журналіст проводив розслідування на місці скандальної забудови. Журналіст написав заяву про напад, поліція якраз була поруч.

Біля стін Києво-Печерської Лаври 20 квітня оператора ТСН вдарили дверима помічники намісника Павла та з нецензурною лайкою кинулись до нього, аби вдарити по камері. Журналісти знімали, як вже другий день до резиденції намісника Лаври Павла приїжджали гості, аби привітати владику з ювілеєм, святкування якого тривало з 19 квітня.

В інших регіонах також нападали на журналістів в основному приватні особи, зокрема активісти, прихильники обвинувачених, браконьєри, паломники, невідомі особи.

Минулого року журналістів били, розбивали голови, ламали носа, залишали побої на тілі, подряпини та синці на руках, намагалися збити автомобілем, стріляли.

Зокрема, випадок зі стріляниною по журналісту стався 7 вересня в Черкасах, де невідомий стріляв у засновника та журналіста черкаської обласної газети «Фактор+TV» Вадима Комарова, але куля потрапила в стіну. Сам журналіст пов'язує напад зі своєю журналістською діяльністю. За цим фактом поліція відкрила кримінальне провадження за ст. 296 Кримінального Кодексу України «Хуліганство».

У Запоріжжі невідомі в масках 24 травня побили журналіста Громадського ТБ Запоріжжя Анатолія Остапенка, коли він вийшов з дому. Троє невідомих повалили журналіста на землю, побили і зникли на автівці. Журналіст пов'язує напад на себе з професійною діяльністю. Останнім часом він працював над кількома розслідуваннями щодо корупційних проявів посадовців Запоріжжя та області. Слідче управління Головного управління Нацполіції в Запорізькій області за фактом побиття журналіста Громадського ТБ розпочало кримінальне провадження за ознаками статті 345-1 Кримінального кодексу України «Погроза або насильство щодо журналіста». Поліція досі розшукує нападників.

Погрози

Випадки погроз та залякувань у 2016 році посіли друге місце — 43. Ця категорія перевищила за кількістю випадків 2015 рік, коли було зафіксовано 39 погроз журналістам (у 2014 році — 98, у 2013 році — 35).

2016 року погрози були зафіксовані в 13 областях, **погрожували, як і 2015 року, приватні особи та депутати різних рівнів.**

Київ другий рік поспіль тримає лідерство в цій категорії порушень — 14 випадків. Далі йде Дніпропетровщина — 6 випадків та п'ять регіонів (Дніпропетровщина, Одещина, Полтавщина, Львівщина та Херсонщина), де зафіксовано по три випадки відповідно.

Найбільше погроз журналісти отримали при фізичному контакті (25 випадків) та через телефонні дзвінки й повідомлення (11 випадків). Також погрози представники ЗМІ отримували минулого року електронною поштою (4) та через соцмережі (3).

У Києві погрожували журналістам телеканалів «112 Україна», ICTV, 1+1, ZIK, Громадського телебачення, знімальній групі програми «Схеми», журналістці видання «Новоєвремя» та іншим.

Нагадаємо, 12 лютого журналістка видання «Новоєвремя» Христина Бердинських отримала на мобільний телефон СМС із погрозами розправи. «Христіно, ще один висер у журналах про Київгаз і твій пам'ятник буде стояти поруч з пам'ятником Гонгадзе», — написано в СМС.

У журналі «Новое время» від 22 січня 2016 року вийшов великий матеріал Христини Бердинських про бізнес колишнього члена Партії регіонів Юрія Бойка. У статті «Чому екс-регіонал уникнув суду і продовжує контролювати один з головних газових активів — розслідування в

НВ №2» згадувалась і компанія Київгаз, якою управляє зять голови Опозиційного блоку Сергій Горовий. Христина Бердинських пов'язує погрози зі своєю журналістською діяльністю.

За фактом погроз журналістці видання «Новое время» Христині Бердинських Слідчий відділ Подільського управління поліції розпочав кримінальне провадження за статтею 345-1 Кримінального кодексу України «Погроза або насильство щодо журналіста».

Інший випадок погроз у Києві стався з журналістами програми «Схеми». В аеропорту «Київ» невідомі чоловіки зі зброєю погрожували їм під час зйомок матеріалу про приватні літаки високопосадовців. Невідомі обшукали журналістів, діючи агресивно та направляючи зброю (автомати та пістолет) на членів знімальної групи. Журналіст Михайло Ткач представлявся журналістом та показав журналістське посвідчення Радіо Свобода.

Лише після обшуку авта знімальної групи один зі співробітників показав нібито службове посвідчення старшого лейтенанта спецпідрозділу «Титан». Інші учасники інциденту службові посвідчення не продемонстрували.

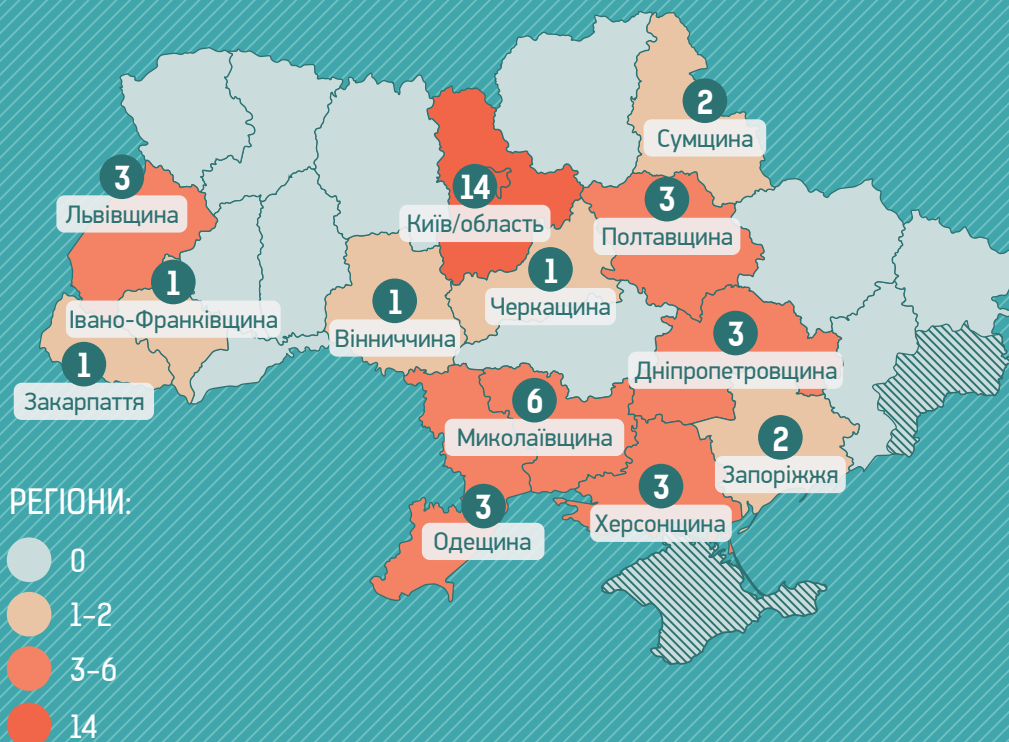
Озброєні люди, за спостереженнями знімальної групи, охороняли приватну особу, а саме — російського бізнесмена Павла Фукса. Він приземлився на приватному літаку й вийшов із VIP-терміналу аеропорту «Київ» у супроводі цих осіб невдовзі після інциденту.

Редакція програми «Схеми» надіслала запит керівнику Національної поліції України Хатії Деканоїдзе та міністру внутрішніх справ Арсену Авакову з вимогою повідомити, чи мають стосунок ці особи до правоохоронних органів, і пояснити, на якій підставі люди зі зброєю

ПОГРОЗИ ЖУРНАЛІСТАМ

43 ВИПАДКИ

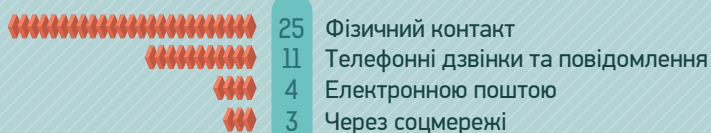
(2014 – 98, 2015 – 39)

ХТО ПОГРОЖУВАВ:

ЯК ПОГРОЖУВАЛИ:

без пояснення причин провели обшуки в авто журналістів, що показали посвідчення і виконували редакційне завдання, проводячи відеозйомку в публічному місці.

Також редакція вимагала дати оцінку роботі поліцейських, які приїхали на виклик журналістів, але відмовилися на місці встановити особи тих, хто здійснив обшук в авто та погрожував зброєю.

Зафіксовано випадок погрози журналісту після оприлюднення сайтом «Миротворець» списку з даними журналістів, які отримали «акредитацію» «ДНР». Так, 11 травня до ІМІ звернувся український журналіст-фрілансер Роман Степанович, заявивши про погрози від невідомих після оприлюднення цього списку. Погроза надійшла на його електронну пошту, вказану у списку. Роман знімав на Донбасі як стрінгер для різних агентств типу NBC, DW, Reuters та іноді працював як фіксер, наприклад, для DieZiet, CCTV, Aftenposten. «Я сам родом з Донецька, але весь час працював на західні ЗМІ і ніколи не працював на російські федеральні медіа», — розповів він.

Минулого року експерти ІМІ зафіксували погрози, пов'язані з хибним мінуванням телеканалів, зокрема, двічі телеканалу «112 Україна» та двох вінницьких телеканалів — «Вінтери» та «Вінниччини».

На Дніпропетровщині у місті Кам'янське був зафіксований випадок, коли під офіс газети «Событие сегодня» підклали міні-пастку із сімома бойовими гранатами і РПГ-18.

Підозрілу коробку в пакеті чорного кольору з лежачим зверху гранатометом РПГ-18 співробітнки газети виявили на ґанку будівлі напередодні Нового року — 30 грудня.

У коробці були виявлені шість гранат Ф-1 і одна РГ-42, переплетені між со-

бою дротом, пов'язані з РПГ-18. Гранати бойові, з вибуховою речовиною всередині. Редакція вважає, що передбачалося, що вибух повинен був відбутися після того, як людина, що виявила небезпечну знахідку, потягне за РПГ.

На місце прибули співробітники СБУ, ДНС, поліції, а також вибухотехніки. Конструкція була розмінована, постраждалих немає. Відомості за цим фактом внесені до ЄРДР за ч. 1 ст. 296 (хуліганство) КК України.

Головний редактор газети «Событие сегодня» Михайло Балтакса пов'язував інцидент з діяльністю редакції видання. На питання, чи пов'язане мінування ґанку будівлі з діяльністю редакції газети, чи розташованого поруч «Автомайдану», Михайло Балтакса відповів, що це було спрямовано проти його видання.

«Я впевнений, що це було спрямовано проти редакції. На мою думку, це була спроба нас залякати. При цьому спроба дуже дивна: навіщо було так просто класти біля редакції бойові гранати. Ця міна не могла підірватися випадково, треба було зробити певні зусилля, аби відбувся вибух. Тобто залишили коробку з гранатами і зверху поклали РПГ», — сказав головред.

У Сумах журналістка інтернет-видань «Данкор» та «UA:Суми» Олена Адаменко 23 лютого отримала електронною поштою погрози через висвітлення роботи нелегальних заправок. «Ну що собачка, попалася? Більше не треба писати про бензин. Він взагалі тут ні до чого, проте легко розливається і добре запалюється. Небезпечно, може бути, особливо для людей», — йшлося у погрозах.

Саме цього дня, 23 лютого, на сайтах «Данкор» та «UA:Суми» вийшли матеріали Олени Адаменко «Підпільна імперія: в Сумах за день виявили дві нелегальні заправки», «Під прицілом. "Ганьба сумської міліції"» та «Викрили

ще одну нелегальну заправку у Сумах», у матеріалах йшлося про дві підпільні заправки, які, на думку редакції, «кришують» сумські правоохоронці.

З 25 лютого Олені Адаменко була надана охорона спецпідрозділу «Грифон».

Прокуратура Сумської області 7 березня розпочала досудове розслідування за фактом організації посадовими особами правоохоронних органів погроз або насильства щодо журналіста (ч. 3 ст. 27 / ч. 3 ст. 345-1 КК України).

Пошкодження майна і напади на приміщення журналістів

У 2016 році було зафіксовано чотири випадки пошкодження майна та нападів на приміщення журналістів. 2016-го року кількість таких нападів була менше вдвічі — у 2015 році ІМІ зафіксував 9 таких випадків.

У всіх випадках напади здійснювали невідомі. Інциденти сталися в Києві, у Рівненській та Дніпропетровській областях.

У всіх випадках невідомі особи спалили та розбили автомобілі представників засобів масової інформації. Журналісти, автівки яких постраждали, пов'язують напади з їхньою професійною журналістською діяльністю.

Так, у Рівному 19 липня невідомі підпалили автомобіль Opel Vectra співвласника інтернет-видання «ЧаРівне.інфо» Олександра Курсика, який також є депутатом місцевої міськради від «Батьківщини».

Проте Курсик пов'язував підпал зі своєю журналістською діяльністю.

«...Висновок один — робота на "1+1", діяльність порталу "ЧаРівне.інфо" та телеканалу "Ритм" не проходять марно, — казав, кажу і далі казатиму правду, навіть якщо вона комусь не подобається. Для мене це екзамен новим очільникам поліції та обласної прокуратури», — сказав Курсик.

Зокрема, він пов'язав підпал саме з роботою на «ЧаРівне.інфо». «Там реально блоги виходили такі конфліктні, скандальні статті виходили», — сказав він.

Уночі 24 вересня у Марганці (Дніпропетровська область) керівнику проекту «Стоп корупції» Сергію Хникіну через розслідування про землю та сміття спалили гараж і автомобіль.

Напади на офіси ЗМІ

У 2016 році ІМІ зафіксував шість випадків пошкодження майна і нападів на офіси ЗМІ (у 2015 році — 9, у 2014 році — 63). **Другий рік поспіль ІМІ фіксує зниження таких випадків.** Найчастіше, нагадаємо, нападів офіси ЗМІ зазнавали у революційному 2014 році, коли більшість випадків були зафіксовані у східних областях України та в Криму.

2016 року напади на редакції сталися у чотирьох областях країни — чотири випадки у Києві та по одному в Сумській та Донецькій областях. У всіх випадках нападали невідомі.

У шести випадках невідомі напали на офіси телекомпаній — як центральних телеканалів, так і місцевих. Зокрема, ІМІ зафіксував у Києві напади на телеканали «Інтер» та «Україна». Нападники на ці канали аргументували свої дії незгодою з проросійською політикою цих двох каналів.

Нападники закидали офіси ЗМІ «коктейлями Молотова», підпалювали — як у випадку з «Інтером» та Конотопською студією телебачення (ТРК «Вежа»).

Приймальною офісу телеканалу «Україна» облили червоною фарбою люди, які називають себе «активістами фронту боротьби проти окупації», залишивши роздруківку з написом «Проллється кров!». Один із нападників повідомив, що «активістами фронту боротьби проти окупації українського ефіру була залита кров'ю приймальня телеканалу «Україна» на знак протесту проти трансляції серіалу «Не зарекайся»».

Нагадаємо, що 21 квітня 2016 року Національна рада з питань телебачення і радіомовлення призначила позапланову перевірку телеканалу «Україна». Приводом для перевірки стали численні звернення громадян щодо трансляції

серіалу «Не зарекайся», зокрема 66-ї серії, стосовно якої надійшли скарги.

На думку деяких глядачів, в одній із серій нібито позитивно зображують проросійських сепаратистів і російські гібридні війська на Донбасі. Бійців Збройних сил України і представників української влади в одній із серій називають «українами», «купкою фашистів», «кривавою хунтою». Крім того, у соцмережах критикували також суть серії, де українка бере в заручники маленьку дитину, вимагаючи за неї повернути їй сина.

Директорка Конотопської студії телебачення (ТРК «Вежа») Тетяна Голобурда повідомила ІМІ, що пов'язує напад на офіс редакції виключно з професійною журналістською діяльністю.

У нападі на офіс Тетяна Голобурда підозрює конкурентів мера, які раніше, за її словами, звинувачували канал у підтримці нинішнього міського голови Конотопа Артема Семініхіна.

«Розумієте, це пов'язано з виборчою кампанією, коли конотопці вибрали не того мера, що хотіли конкуренти міського голови. Вони (конкуренти. — Ред.) підозрювали, що ми (Конотопська студія телебачення. — Ред.) доклали зусиль, щоб у мери привести Семініхіна (Артем Семініхін. — Ред.). Хоча я незгодна, бо ми всім кандидатам у мери давали ефір», — розповіла вона.

Один випадок стосувався збройного нападу на офіс компанії «Національні інформаційні системи», що створює програми «Новини», «Подобиці», «Подобиці тижня» для телеканалу «Інтер». Невідомі 4 вересня увірвалися до офісу та підпалили його, у результаті чого постраждали кілька співробітників компанії та було повністю знищено телевізійну студію програми «Подобиці».

Директор Департаменту комунікацій в МВС України Артем Шевченко тоді заявив, що співробітники компанії «Національні інформаційні системи» не надають правоохоронцям доступ до відео з камер спостереження.

Директор «Національних інформаційних систем» Олександр Пилипець підтвердив, що співробітники каналу не віддавали правоохоронцям записи з камер відеоспостереження, встановлених у приміщенні. За його словами, у редакції каналу є побоювання, що відео з камер може загубитися.

Напад і підпал будівлі НІС слідчі кваліфікували за ч. 4 ст. 296 (хуліганство) та ч. 2 ст. 194 (умисне знищення або пошкодження майна) Кримінального кодексу України.

5 вересня у Києві під стінами головного офісу телеканалу «Інтер» на вулиці Дмитрівській зібралися десятки активістів, які не згодні з політикою телеканалу, та оголосили безстрокову акцію протесту і блокування каналу. Учасники протесту підвезли шини та встановили намети біля будівлі телеканалу «Інтер».

5 вересня президент України Петро Порошенко доручив генеральному прокурору Юрію Луценку взяти розслідування подій, що сталися на телеканалі «Інтер» 4 вересня, під особистий контроль.

Водночас Порошенко заявив, що «абсолютно неприпустимою є реалізація сценарію, коли через фінансування з Росії окремі ЗМІ намагаються дестабілізувати внутрішньополітичну ситуацію в Україні», реакція на це має бути в абсолютно законний спосіб.

5 вересня телеканал «Інтер» подав до Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки України, Національної поліції України заяву про перешкоджання законній професійній діяльності журна-

лістів через блокування офісу в Києві. Телеканал вимагав від правоохоронців «рішучих дій щодо розблокування телеканалу, відновлення законності та правопорядку».

6 вересня блокування каналу продовжилося, але потім активісти, заявивши про домовленість з каналом, припинили блокування. «Інтер» у свою чергу заявив, що ні про що не домовлявся з активістами.

Міністр внутрішніх справ Арсен Аваков заявив, що відеоматеріали у справі пожежі в приміщенні телеканалу «Інтер» пошкоджені — записи з камер спостереження виявились залитими водою.

29 вересня Арсен Аваков заявив, що слідство у кримінальному провадженні про пожежу в будівлі телецентру компанії «Національні інформаційні системи» (виробляє програми для телеканалу «Інтер»), відпрацьовує різні версії інциденту, включаючи самопідпал.

5 жовтня Шевченківський районний суд Києва зобов'язав СБУ відкрити кримінальну справу у зв'язку з нападом на офіс товариства з обмеженою відповідальністю «Національні інформаційні системи» (виробляє програми для телеканалу «Інтер») в Києві 4 вересня.

Перешкоджання

У 2016 році категорією, у якій зафіксовано найбільше порушень, стали перешкоджання законній професійній діяльності журналістів — 108 (у 2015 році — 105, у 2014 році — 150, у 2013 році — 130 перешкоджань). Така тенденція спостерігається другий рік поспіль.

Найбільше журналістам перешкоджали приватні особи, правоохоронці та місцева влада.

Регіонами-лідерами, у яких найчастіше перешкоджали журналістам, стали Київ та область (17 випадків), Волинь (12 випадків) і Дніпропетровщина та Полтавщина (по 10 випадків відповідно).

У Києві журналістам заважали працювати переважно приватні особи (активісти, учасники хресної ходи, власник нелегальної заправки та інші) і правоохоронці.

Так, 6 квітня в Києві невідомі накинулися на журналіста телеканалу «НТН» Віталія Франзюка і розбили йому відеокамеру, на яку він вів відеозйомку з місця вбивства бізнесмена.

15 липня адвокати першого заступника голови НАК «Нафтогаз України» Сергія Переломи просили суддів Солом'янського райсуду Києва заборонити журналістам бути присутніми на судовому засіданні з обрання йому за-

побіжного заходу. Також просили заборонити аудіозапис журналістам. Проте це клопотання суддя Анатолій Макуха відхилив.

Також у липні в Києві під час хресного ходу один з вірян УПЦ МП накинувся на знімальну групу каналу «24». Журналісти намагались поставити запитання учасникам ходу, однак у відповідь один з вірян зняв капець та почав бити оператора та камеру, техніку розбив.

У листопаді в Києві поліцейські-спецпризначенці намагались зірвати фотокамеру штатному фотографу видання LB.ua Максиму Требухову та вдарили в тулуб, коли фотокореспондент фіксував сутичку між активістами та поліцейськими біля Національного палацу мистецтв «Україна».

Як розповів фотокор, спецпризначенці в балаклавах і без розпізнавальних знаків били та відтісняли активістів, що заблокувати вхід до палацу, у якому мав відбутися виступ дуету «Потап і Настя Каменських». Требухов додав, що поліцейські не реагували на вимогу журналістів і депутатів «представитись, хто ці люди в масках і без розпізнавальних знаків».

На Волині перешкоджали в основному правоохоронці: забороняли журналістам фотографувати засідання поліцейської кадрової комісії, не пускали на засідання житлової комісії. Відзначилися також перешкоджанням судді.

Так, 6 вересня члени постійної поліцейської комісії, що діє при Головному управлінні Національної поліції України у Волинській області і займається його кадровою політикою, не хотіли пускати журналістів на своє засідання і забороняли проводити відеозйомку.

А 1 грудня в Луцьку журналісток Громадського радіо Ірину Мусій та «Громадського.Волинь» Марію Доманську не пустили на засідання житлової комісії

при Головному управлінні Національної поліції у Волинській області, де розглядалося питання надання житла працівникам поліції.

Інші випадки перешкоджання з боку правоохоронців на Волині зафіксовані під час позачергових виборів до Верховної Ради України на виборчій дільниці №070262 в с. Черче Камінь-Каширського району області. Там працівники поліції перешкоджали професійній діяльності журналіста інтернет-видання «Район.Камінь-Каширський» Нестору Липичу — чинили на нього психологічний тиск і перешкоджали фотофіксації процесу голосування, незважаючи на те, що він зареєструвався на виборчій дільниці і мав при собі журналістське посвідчення.

Однією з судових перешкод журналістці Громадського радіо Волині Аріні Крапці (Ірині Мусій) була протокольна ухвала Волинського окружного адміністративного суду, якою журналістці заборонили здійснювати аудіозапис під час судового засідання. Нагадаємо, що згідно з чинним законодавством дозвіл на аудіозаписування в суді не потрібен.

На Дніпропетровщині перешкоджали в основному приватні особи, представники судової гілки влади, правоохоронці, місцева влада. Зокрема, у Дніпрі влада створювала перешкоди для роботи журналістів на сесії міськради — заборонила журналістам вхід до сесійної зали, виділивши місця на балконах. Проте журналістів деяких ЗМІ не пускали й на балкон. Директор департаменту взаємодії з правоохоронними органами міськради Олександр Свіренко пояснив, що саме він дав розпорядження не пропускати журналістів до сесійної зали. Проте в залі працювали кілька кореспондентів, а причини вибіркового доступу журналістів до сесійної зали чиновник пояснити не зміг.

У Кривому Розі неодноразово журналістам перешкоджали потрапити на сесію міської ради або засідання робочої групи. Так, 26 жовтня охоронці «Муніципальної гвардії» не пускали журналістів на сесію міської ради. За словами журналіста «Експерт КР» Євгена Павлова, сесія мала на порядку денному кілька гарячих питань. Зокрема, на сесії мала вирішуватись доля 0,24 га землі в центрі міста, яку місцева влада хотіла передати в безкоштовне та пожиттєве користування московському патріархату. Також мали розглядатися питання проблем опалення та газопостачання, політика монополістів газопостачання та причини відсутності тепла у низці районів міста.

А 9 листопада в тому ж Кривому Розі журналістів попросили залишити засідання робочої групи міської ради, на якому розглядалося питання встановлення в місті тарифів на послуги перевезення пасажирів автобусними маршрутами.

Полтавщина відзначилася перешкоджанням з боку місцевої влади та приватних осіб. Так, у Полтаві на сесії міськради журналістам обмежували пересування залом засідань, у місті Карлівка міський голова вирвав у журналістки камеру та пошкодив її.

29 січня у місті Карлівка Полтавської області на журналістку регіональної телекомпанії «Медіацентр "Терра"» Тетяну Коломієць напав міський голова Олександр Наконечний і пошкодив камеру та кріплення штативу. Журналістка на завдання редакції мала підготувати звіт про третю сесію Карлівської міської ради. Перед початком засідання міський голова на очах присутніх депутатів напав на журналістку.

А 27 квітня в Полтаві під час засідання сесії міськради начальник управління звернень громадян, організаційної роботи та загальних питань Полтавського міського виконкому Ігор Верига та ще двоє працівників міськвиконкому намагалися перешкодити журналістці Сайту міста Полтави 0532.ua Марині Левчук та ще двом журналістам працювати у сесійній залі — не пускали всередину зали.

Цензура

У 2016 році ІМІ зафіксував 7 випадків цензури, що майже вдвічі менше, ніж у 2015 році.

Найбільше з цензурою зіткнулися в Києві та у Волинській області — по два випадки відповідно. Інші три випадки сталися на Львівщині, Одещині та Донеччині.

Цензурували правоохоронці, судова влада, Верховна Рада, місцева влада, пересічний громадянин, а також самі медіа.

Так, 17 березня Верховна Рада схвалила рекомендації Європарламенту, якими, зокрема, пропонувалося закрити від засобів масової інформації Погоджувальну раду депутатських фракцій. За постанову №4219 «Про заходи з реалізації рекомендацій щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України» проголосували 240 народних депутатів.

Зокрема, рекомендаціями передбачено, що «підхід до організації роботи Погоджувальної ради депутатських фракцій (депутатських груп) з питань формування порядку денного роботи парламенту повинен бути переглянутий. Засідання Погоджувальної ради депутатських фракцій (депутатських груп) повинні відбуватися у закритому для засобів масової інформації режимі».

Водночас пропонувалося розглянути можливість створення (організації) системи роботи групи спеціальних парламентських кореспондентів, яка б включала в себе постійне представництво в парламенті політичних кореспондентів — представників ключових засобів масової інформації держави.

У свою чергу, 18 березня близько 50 представників ЗМІ звернулись до тодішнього спікера Верховної Ради України Володимира Гройсмана з проханням

не допустити обмеження доступу для їхньої роботи в парламенті та закриття деяких заходів Ради для преси.

З проханням вилучити з рекомендацій місії Європарламенту пункт про недопуск журналістів на засідання Погоджувальної ради 30 березня до голови парламенту звернувся Комітет Верховної Ради з питань свободи слова та інформаційної політики.

Медіа, які цензурували матеріали, стали Львівське радіо та луцьке інтернет-видання «Конкурент». З луцького сайту через кілька годин було знято аналітичний матеріал головного редактора інтернет-видання «Конкурент» Андрія Лучика «Волинь ПРИВАТна», який з'явився на сайті 23 червня і стосувався перебігу позачергових виборів до парламенту в окрузі №23. Замість статті було опубліковано пояснення таких дій: «Причина цьому — некоректне використання терміну “націонал-соціалісти”, яке виявилось технічною помилкою, щодо ВО “Свобода”. Також факт співпраці ВО “Свобода” з групою “Приват” не знайшов підтвердження».

Інтернет-видання «Волинське агентство розслідувань», яке встигло передрукувати матеріал, висловило подив щодо такого пояснення «Конкурента», «адже в обласній раді “Свобода” підтримує Ігоря Палицю та “Укроп”. Про це свідчать численні спільні голосування, зокрема й з суперечливих питань, як-от виділення землі для Волиньприродресурсу. Про співпрацю говорять журналісти та політологи».

Увечері того ж дня, 23 червня, із сайту «Конкурент» зникло й наведене вище пояснення, тож тепер сторінка видає лише помилку.

Автор матеріалу Андрій Лучик не прокоментував ІМІ зняття матеріалу.

На Львівському обласному радіо зняли заплановане на 25 квітня інтерв'ю з тодішнім головою НТКУ Зурабом Аласанією. Автор розмови Святослав Драбчук говорив з Аласанією про етапи створення суспільного телебачення, розвиток і майбутнє суспільного радіо, про нові моделі державних радіостанцій.

Спочатку автору розмови пояснили, що ефір був пересунутий через рішення Пленуму Національної спілки журналістів України (НСЖУ), який звернувся до прем'єр-міністра Володимира Гройсмана з проханням ініціювати звільнення гендиректора НТКУ Зураба Аласанії.

Директорка радіо Мирослава Лубкович в усній розмові заявила Святославу Драбчуку, що «інтерв'ю не вийшло і не вийде в ефір, бо я ставив "неправильні питання", мовляв, слід було спитати, коли і яка буде зарплата. Хоча до того всім все подобалося».

Представник ІМІ у Львові Ігор Фещенко поговорив з Мирославою Лубкович щодо даного випадку відвертого цензурування, вона пообіцяла поставити запис в ефір 11 травня, посилаючись нібито на технічний збій, що стався 2 травня. Натомість як сам журналіст, так і звукорежисер Володимир Орешок відкидають тезу про технічний збій, стверджуючи, що програма була анонсована зранку 2 травня, але її було знято за дзвінком згори. Святослав Драбчук припускає, що дзвінок був від заступника директора радіо Руслана Рея.

У Луцьку 20 квітня суддя Луцького міськрайонного суду Олег Ющук заборонив журналістам проводити відеозйомку судового засідання, на якому розглядалася справа про адміністративні правопорушення. Зокрема, суд розглядав справу колишнього заступника начальника управління захисту економіки ДЗЕ у Рівненській області Олександра Волошина, якого звинувачували в хуліганстві.

Суддя просто зазначив, що змушений заборонити зйомку, аби не зашкодити життю підсудного. Більше того, спочатку він заборонив навіть аудіозапис, але потім від цих слів відмовився.

Як зазначила журналістка «Громадського. Волинь» Марія Доманська, вона знімала на портативну камеру, суддя ухвалив про заборону відеозйомки не приймав, а на її зауваження зробити це сказав, що ніяка ухвала виноситися не може. Пригрозивши викликати поліцію, суддя залишив судове засідання.

На Донеччині у серпні трансляція українських телеканалів у зоні проведення антитерористичної операції здійснювалася з перебоями. Як заявив тоді народний депутат, радник міністра інформаційної політики з питань поновлення мовлення в зоні АТО Олександр Бригинець, «складається враження, що хтось ніби навмисне час від часу зменшує потужність сигналу Волноваської телевежі». Він звертався до СБУ, РРТ і Нацради, але вони свої версії йому не озвучили, проте активісти продовжували фіксувати перепади.

Доступ до публічної інформації

У 2016 році ІМІ зафіксував 30 випадків обмеження доступу журналістів до публічної інформації в 11 областях України. Ця категорія увійшла в трійку лідерів і розділила місце з побиттями та нападами на журналістів. 2015 року випадків обмеження доступу зафіксовано не набагато більше — 33, у 2014 році — 14.

У 2016 році доступ журналістів до публічної інформації **обмежували в основному органи місцевої влади** (обласні державні адміністрації, обласні ради, міські ради, районні ради), **посадовці** (керівництво комунальних підприємств) і **правоохоронці**. Також відмовляли центральні органи влади (Адміністрація президента, Міністерство оборони).

У трійку регіонів, де найбільше протягом року порушували право на доступ, **увійшли** Дніпропетровщина та Львівщина (по 5 випадків), Закарпаття і Миколаївщина (по 4 випадки) та Київ + область (3 випадки).

Місцева влада продовжила тенденцію, зафіксовану ІМІ ще наприкінці 2015 року, щодо обмеження доступу журналістів на відвідування своїх засідань.

Так, 2016 року міські ради та райради активно намагалися запровадити пропускні режими й акредитацію для журналістів. І хоча стаття 26 Закону України «Про інформацію» передбачає здійснення суб'єктом владних повноважень акредитації журналістів, але «з метою створення сприятливих умов для здійснення журналістами, працівниками засобів масової інформації професійної діяльності».

Проте реалії такі, що запровадження акредитації відбувалося таким чином, що замість сприяти роботі медійників, органи влади лише створювали більше перешкод для працівників ЗМІ.

Зокрема, Сквирська районна рада на Київщині дозволила фото- та відеозйомку лише акредитованим журналістам. Проте ці дії можна вважати незаконними, оскільки стаття 26 вищевказаного Закону зазначає, що «відсутність акредитації не може бути підставою для відмови в допуску журналіста, працівника засобу масової інформації на відкриті заходи, що проводить суб'єкт владних повноважень».

А Мукачівська міськрада, ввівши акредитацію для ЗМІ, додатково обмежила їхні права. У затвердженому Мукачівською міською радою (Закарпатська область) Положенні про порядок акредитації засобів масової інформації є пункти, що не передбачені Законом «Про інформацію», а також є безліч додаткових обтяжень на журналістів та ЗМІ. Такі

висновки зробили юристи ІМІ, вивчивши відповідне положення про акредитацію, яке надійшло ІМІ від міськради у відповідь на запит.

Запровадила пропускний режим для журналістів і Дніпропетровська міська рада, яка допускала на сесію міськради 29 лютого після акредитації та за перепустками. Підтвердженням акредитації для журналістів мала стати перепустка, яку представники ЗМІ повинні були отримати в приміщенні міської ради.

Також обмежити доступ журналістів до засідань пропонувала Волинська обласна рада. Так, у Волинській обласній раді депутат Володимир Кучер зареєстрував проект рішення «Про порядок доступу до засідань сесії Волинської обласної ради», яким, зокрема, передбачалося суттєве обмеження доступу громадян до засідань через запровадження принципу двоступеневого запрошення. Цей запропонований Кучером проект рішення створював перешкоди в діяльності ЗМІ, оскільки право на вільне відвідування засідань облради пропонувалося надавати лише акредитованим журналістам.

Стався також випадок, який ІМІ фіксував уперше, і він вразив своєю відмовою в наданні публічної інформації. Так, у Полтаві журналістці газети «Коло» Надії Труш Управління інфраструктури та туризму Полтавської облдержадміністрації порадило пошукати запитувану інформацію самій. Журналістка запитувала про кількість садиб сільського зеленого туризму, зареєстрованих на території Полтавської області; скільки сіл нараховується у Полтавській області; просила вказати, які проводять заходи задля популяризації туристичного потенціалу Полтавщини, у тому числі сільського зеленого туризму.

Управління у відповіді на запит навіть вказало, де саме шукати — на сайті

управління інфраструктури та туризму Полтавської ОДА «Полтавщина туристична».

Також зафіксовано випадок, коли місцева влада прирівнювала журналістський запит до звернення громадян. Зокрема, Харківська міська рада із запізненням у п'ять днів надала відповідь на запит журналістів медіапроекту «Накипіло» про кількість дерев на площі Свободи, які збираються вирубати під час реконструкції. Лист від міськради не містив кількості дерев, натомість зазначалося, що їх запит «буде розглянуто у порядку, встановленому Законом України «Про звернення громадян»».

Правоохоронці та силовики або замовчували інформацію на запит журналістів, або відмовляли в оприлюдненні запитуваної інформації, або не повністю відповідали на запит.

Зокрема, Головне управління Національної поліції в Рівненській області не надало інформації на запит головного редактора інтернет-порталу «Четверта влада» Володимира Торбіча про джерело коштів, за які воно пригостило журналістів напередодні їхнього професійного свята, та яку суму було витрачено на проведення цього заходу.

Головне управління Національної поліції України відмовило журналістці Громадського радіо Ірині Мусій у наданні списку працівників поліції, яких понизили чи підвищили у зв'язку з перетестацією. В отриманій відповіді журналістці зазначили, що це персональні дані і згоди на їх оприлюднення самі працівники не надавали.

А от керівництво миколаївської поліції надало журналісту не всю запитувану інформацію. Головне управління Національної поліції в Миколаївській області відмовилось надати кореспонденту інтернет-видання «Преступности.НЕТ» Андрію Лохматову список усіх співробітників структурних та територіальних

підрозділів миколаївської поліції. У відповідь тимчасово виконуючий обов'язки заступника начальника управління Євген Ковтун надав журналісту імена лише керівників цих підрозділів.

Управління Служби безпеки України в Миколаївській області відмовило журналістці Миколаївського центру журналістських розслідувань Тетяні Медведєвій в отриманні копій декларацій про доходи начальника управління та його заступників, назвавши цю інформацію державною таємницею.

Також **зафіксовано відмову комунальних підприємств** надавати журналістам інформацію про фінансову звітність, надавати копію декларації свого очільника або роз'яснити ситуацію щодо використання кредитних коштів. Зокрема, у Мукачівському комунальному підприємстві «Мукачівводоканал» журналістам не надали інформацію про фінансову звітність підприємства за 2015 рік, зазначивши, що вона є конфіденційною.

Львівська міськрада неодноразово ігнорувала журналістські запити або зволікала з відповіддю на них щодо Грибовицького сміттєзвалища. Журналісти, зокрема, цікавилися в цілому темою сміттєзвалища, його рекультивациі, а також вивозу сміття з міста, питанням побудови сміттєпереробного заводу. Так, міськрада ігнорувала на цю тему запити «Дзеркала тижня.Україна», «1+1» та «Наших грошей.Львів», «Громадського. Львів».

Політичний тиск

У 2016 році ІМІ зафіксував три випадки політичного тиску, що вдвічі менше, ніж у 2015 році (6 випадків, у 2014 році — 21).

Усі випадки політичного тиску пов'язані з оприлюдненням на сайті неурядової організації «Центр дослідження ознак злочину проти національної безпеки України “Миротворець”», де збирають дані про сепаратистів, списку із понад чотирьох тисяч особистих даних журналістів, які отримували так звану «акредитацію» в збройному угрупованні «ДНР».

До прізвищ, імен та по батькові журналістів додавались номери їхніх мобільних телефонів та електронні адреси. Адміністрація Центру пояснила, що база даних була отримана в результаті операції зі зламу серверів «Міністерства інформації ДНР».

ІМІ відніс витік інформації саме до політичного тиску, оскільки даний сайт пов'язують з політиками, які нині при владі. Керівниками Центру спочатку називалися радник міністра внутрішніх справ України, народний депутат Антон Геращенко та заступник міністра з питань тимчасово окупованих територій і внутрішньо переміщених осіб Георгій Тука. Пізніше був презентований реальний керівник Центру Роман Зайцев, у минулому співробітник територіального управління СБУ в Луганській області.

Оприлюднення даних журналістів в Україні сталося вперше, це виявилось проявом інформаційної війни проти журналістів. Сайт «Миротворець» тричі оприлюднював списки журналістів з їхніми даними.

Вперше «Миротворець» оприлюднив список із понад чотирма тисячами особистих даних журналістів, які отри-

мували так звану «акредитацію» в збройному угрупованні «ДНР», 7 травня.

20 травня «Миротворець» вдруге оприлюднив оновлений список журналістів, які отримали «акредитацію» в угрупованні «ДНР». А вже 24 травня сайт центру «Миротворець» опублікував черговий список із прізвищами 293 іноземних журналістів, акредитованих у так званій «ДНР».

Факт опублікування викликав широкий резонанс не лише в Україні, а й закордоном. Журналісти українських та закордонних ЗМІ, а також представники українських та міжнародних медіа-організацій звернулися до сайту «Миротворець» з вимогою негайно видалити з вільного доступу інформацію про персональні дані журналістів, які отримали в самоназваних «ДНР/ЛНР» «акредитацію», та закликали владу порушити кримінальне провадження за фактом порушення Закону України «Про захист персональних даних», здійснення тиску та погроз журналістам, які зазначені у списку.

За фактом оприлюднення 11 травня прокуратура Києва відкрила кримінальне провадження за ч. 1 ст. 171 КК України (перешкоджання законній професійній діяльності журналістів).

Водночас до ІМІ почали звертатися журналісти, які були в цьому списку, заявляючи про погрози, що почали надходити після оприлюднення даних. Зокрема, український журналіст-фрілансер Роман Степанович заявив про погрози від невідомих. За його словами, погроза надійшла на його електронну пошту, вказану в списку.

З осудом публікації бази даних виступили «Репортери без кордонів» та Комітет захисту журналістів, представниця ОБСЄ з питань свободи ЗМІ Дуня Міятович та інші.

Також відреагував Комітет Верховної Ради з питань свободи слова та інформаційної політики, ухваливши заяву щодо неприпустимості порушення права на захист персональних даних та публікації персональних даних журналістів на сайті «Миротворець».

Уповноважена Верховної Ради з прав людини Валерія Лутковська звернулася до служби безпеки України та голови Національної поліції з проханням забезпечити блокування доступу до сайту «Миротворець» на території України.

На захист «Миротворця» став Антон Геращенко, який 16 травня звернувся до міністра внутрішніх справ, генпрокурора і голови СБУ з проханням закрити кримінальне провадження за фактом публікації на сайті «Миротворець» персональних даних журналістів.

У відповідь на публічний тиск через оприлюднення даних «Миротворець» 13 травня заявив про закриття однойменного сайту. У своєму повідомленні Центр «Миротворець» назвав журналістів, які висловили протест проти публікації даних колег, «антиукраїнськи налаштованими».

Проте закритим сайт виявився недовго, уже 19 травня колектив Центру «Миротворець» заявив про відновлення функціонування сайту, залишивши опублікованою базу даних журналістів. Рішення про відновлення роботи колектив ухвалив з огляду на підтримку їхньої діяльності з боку українських громадських діячів, політиків і волонтерів. А вже 20 травня «Миротворець» вдруге оприлюднив оновлений список журналістів, які отримали «акредитацію» в угрупованні «ДНР».

Посли країн G7 закликали тих, хто відповідальний за сайт «Миротворець», видалити персональні дані та утримуватися від провокаційних характеристик. Також послы закликали українську вла-

ду забезпечити захист свободи засобів масової інформації в Україні.

2 червня Слідче управління Головного управління Національної поліції в місті Києві закликло представників ЗМІ, чиї прізвища та контактні дані були оприлюднені сайтом «Миротворець» та які внаслідок цього зазнали чи зазнають перешкоджання їх законній професійній діяльності, звернутися до слідчого управління ГУНП у місті Києві для дачі свідчень у якості свідків із приводу зазначених фактів.

Це повідомлення досі є на сайті Національної поліції.

ЕКОНОМІЧНИЙ ТИСК

Всього у 2016 році ІМІ зафіксував один випадок економічного тиску (у 2015 році — два, у 2014 році — три). Випадок стався в Києві. Тиск був пов'язаний з анулюванням дозволу на працевлаштування в Україні телеведучому Савіку Шустеру.

Директорка юридичного департаменту телеканалу 3s.tv Тетяна Кармазіна повідомила, що ще 31 березня 2016 року Київський міський центр зайнятості видав Савіку Шустеру дозвіл на працевлаштування в Україні, але 26 квітня скасував його.

26 квітня у Державній службі зайнятості телеведучому Савіку Шустеру пояснили, що підставою для анулювання йому дозволу на роботу в Україні стало надання недостовірних даних. Зокрема, що він разом із заявкою на отримання дозволу на роботу надав недостовірні дані, а саме — недійсну довідку про несудимість.

Шустер заявив, що має намір працювати в Україні без дозволу. Цього ж дня, 26 квітня, він оголосив голодування, доки йому не повернуть право працювати в Україні.

26 квітня Державна фіскальна служба заявила, що має намір провести податкову перевірку телеведучого Савіка Шустера у рамках розслідування кримінального провадження, внесеного в Єдиний реєстр досудових розслідувань за ч. 2 та ч. 3 ст. 212 КК України, за фактом умисного ухилення від сплати податків відносно громадянина Канади Савіка Шустера та стосовно службових осіб ТОВ «Савік Шустер Студія».

Студія Савіка Шустера подала позов до Окружного адміністративного суду м. Києва з вимогою визнати протиправним та скасувати рішення Київського міського центру зайнятості про ану-

лювання дозволу на працевлаштування Савіку Шустеру.

28 квітня Держслужба зайнятості призупинила рішення про анулювання дозволу на роботу в Україні телеведучому Савіку Шустеру.

13 червня Окружний адміністративний суд Києва скасував рішення Київського центру зайнятості про заборону на роботу в Україні Савіку Шустеру.

Центр зайнятості подав апеляцію на рішення Окружного адмінсуду. Але Київський апеляційний адміністративний суд підтвердив рішення суду першої інстанції про незаконність анулювання Київським міським центром зайнятості дозволу на працевлаштування автору та ведучому ток-шоу «Шустер LIVE» Савіку Шустеру.

Інші види юридичного та непрямого тиску

У 2016 році ІМІ зафіксував п'ять випадків юридичного тиску (у 2015 році — лише один).

Ці випадки сталися у п'яти різних регіонах країни, зокрема в Києві, Рівному, на Закарпатті та у Львівський і Рівненській областях.

Здійснювали юридичний тиск на журналістів переважно представники СБУ та правоохоронних органів (три випадки) та місцева влада і місцева депутатка (по одному випадку відповідно).

Про прослуховування своїх співробітників Службою безпеки України на прохання Адміністрації президента 28 жовтня заявило інтернет-видання «Українська правда». Журналісти вимагали від президента Петра Порошенка, голови МВС, голови Нацполіції пояснити, для чого здійснювалося прослуховування працівників видання протягом року.

У розпорядження редакції потрапили звіти слідчих щодо розмов співробітників видання, починаючи з жовтня 2015 року.

«Зазначимо, що звіти подавалися щодо розмов, які здійснювалися як через телефон, так і через інтернет-месенджери. Вони містили інформацію щодо намірів і планів журналістів, матеріалів, що готувалися до публікації», — пише видання.

За інформацією видання, також відповідні матеріали отримував голова МВС Арсен Аваков.

В СБУ заявили, що не мають права повідомляти, чи проводилося прослуховування.

У листопаді голова Національної поліції України Хатія Деканоїдзе заявила, що Нацполіція розслідує кримінальне

провадження щодо можливого прослуховування працівників інтернет-видання «Українська правда».

26 жовтня речник Національної поліції Ярослав Тракало повідомив, що Національна поліція долучила до справи про вбивство Павла Шеремета матеріали про прослуховування співробітників «Української правди».

Раніше головна редакторка «Української правди» Севгіль Мусаєва-Боровик повідомила, що розмови співробітників редакції, зокрема журналіста Павла Шеремета, якого було вбито влітку 2016 року, прослуховувались.

Нестандартний випадок юридичного тиску стався в Ужгороді (Закарпатська область), коли місцева прокуратура поскаржилась поліції на журналістів-розслідувачів.

Так, представники Ужгородського відділу поліції Головного управління Нацполіції в області втрутилися в роботу знімальної групи телеканалу «24» спецпроекту «ЦРУ» біля приміщення прокуратури Закарпатської області.

Журналісти проводили журналістське розслідування щодо статків заступника прокурора Закарпатської області Івана Шимона, тож приїхали до прокуратури з ним поспілкуватися.

Як розповів журналіст програми Максим Прокопенко, представники поліції заблокували журналістське авто. Потім до журналістів звернувся представник правоохоронців — капітан Іван Шимон, який повідомив, що отримано дзвінок на «102», відтак попросив дати пояснення про зйомку.

Далі на місце події із питанням «А що знімаємо?» прибув начальник Ужгородського відділу поліції Володимир Улинець. Він послався на те, що його ра-

зом із колегами викликали за дзвінком на «102».

Начальник поліції звернувся до журналіста, запропонувавши дати пояснення, що вони робили. У свою чергу журналіст пояснив, що він проводить журналістське розслідування.

У коментарі ІМІ щодо цієї події журналіст проекту «ЦРУ» Макс Прокопенко зазначив: «Думаю, тут запрацювала схема чергового кумівства, так як у старі добрі часи. Якщо зампрокурора області може пригнати "відбирати пояснення" за зйомку (професійну діяльність) начальника нової поліції, то це тотально підриває всю реформу виконавчої влади, правоохоронців у якості нової поліції і вчергове доводить, що прокуратура залишилась без належної чистки, а значить, корупція там досі всюди».

Керівник відділу комунікації ГУ Нацполіції в Закарпатській області Анна Дан про ситуацію, що виникла, у коментарі представнику ІМІ розповіла, що начальник поліції Ужгорода прибув на місце з метою уникнення в подальшому конфліктів.

«До поліції на телефон "102" надійшов дзвінок від працівника прокуратури Закарпатської області, який повідомив, що невідомі йому особи чоловічої статі, які представились журналістами телеканалу "24", на автомобілі марки SsangYong білого кольору здійснюють несанкціоновану зйомку. Оскільки працівники поліції реагують на всі без виключення повідомлення громадян, то, звичайно ж, прибули і за цим викликом».

За її словами, враховуючи те, що всі події, пов'язані з представниками засобів масової інформації, перебувають на особистому контролі керівництва поліції, то з метою уникнення в подальшому конфліктів на місце події прибув начальник Ужгородського відділу поліції Володимир Улинець.

«Провівши на місці перевірку, працівники поліції не виявили в діях журналістів телеканалу "24" жодних ознак адміністративного чи кримінального правопорушення, тому дана перевірка була припинена. До працівників телеканалу у правоохоронців питань немає», — сказала вона.

Інший випадок стався в Миколаєві. Управління СБУ в Миколаївській області ввечері 24 серпня на кілька годин затримало головного редактора інтернет-видання «НикВести» Олега Деренюгу та допитувало його у справі про хибне мінування. Працівники УСБУ прямо звинуватили Олега Деренюгу в хибному повідомленні про замінування Соборної площі Миколаєва, де в цей день проходили святкування з нагоди Дня Незалежності України.

Як розповів Деренюга, йому зателефонував співробітник СБУ, який, не розповідаючи йому нічого про реальні наміри правоохоронців, запросив до управління, оскільки «є розмова». За словами Деренюги, цей співробітник постійно спілкується з журналістами в робочому порядку, надаючи інформацію чи звертаючись до ЗМІ за необхідною інформацією, тому він погодився, не відчувачи небезпеки.

В управлінні Олега Деренюгу зустрів начальник УСБУ в Миколаївській області Калінін, який провів його до кабінету, де журналіста почали звинувачувати в тому, що нібито він вранці робив дзвінки на телефон Антитерористичного центру СБУ з повідомленням про те, що площа Соборна в Миколаєві, на якій у той час проходили масові заходи на честь Дня Незалежності, замінована.

Колеги Деренюги стверджують, що це може бути або помилкою, або цілеспрямованою «підставою». Зокрема, кореспондент інтернет-видання «Преступности.НЕТ» Андрій Лохматов зазна-

чив, що він і Деренюга весь день були з друзями поза межами Миколаєва.

Коли стало відомо про утримання Деренюги в СБУ, під будівлею управління зібрались колеги журналіста, громадські активісти та народні депутати, у результаті через три години журналіста випустили з будівлі. Він розповів, що співробітники СБУ перевіряли його мобільний телефон, після чого стали вимагати віддати його їм разом з ноутбуком. За його словами, працівники СБУ не давали йому можливості подзвонити ані адвокату, ані колегам.

«Вони казали, що якщо я не віддам їм телефон, то буду затриманий та направлений до ізолятора. Вони вимагали пароль від телефону. Вийти вдалось тільки після того, як я віддав телефон у конверті, який начебто направили для проведення експертизи», — сказав він. Також Деренюга розповів, що він під час допиту неодноразово вимагав від слідчих документ або інший доказ його причетності до вказаного злочину, але цього зроблено не було.

Журналіст впевнений, що головною метою слідчих було саме заволодіння його мобільним телефоном, де є листування з багатьма особами, зокрема політиками, працівниками органів державної влади, Національної поліції, прокуратури та інше. Окрім журналістської діяльності Олег Деренюга ще є координатором руху «Під контролем», який веде моніторинг проявів політичної корупції та систематично публікує відповідні матеріали у ЗМІ.

Журналіст направив скаргу на ім'я прокурора Миколаївської області Тараса Дунаса щодо порушення з боку співробітників СБУ його права на власність, права на захист і перешкодження професійній діяльності з вимогою негайно повернути йому телефон і притягнути співробітників СБУ до відповідальності.

Як зазначив представник ІМІ, Управління СБУ в Миколаївській області офіційно відмовилось надавати будь-які коментарі про те, що відбулось.

У 2016 році ІМІ зафіксував чотири випадки непрямого тиску (у 2015 році — один). Два випадки сталися в Києві та області, інші — на Рівненщині та Прикарпатті.

Так, у місті Українка, що на Київщині, проти журналістки-розслідувачки, головної редакторки видання «Трипільський Край» Ольги Нос невідомі почали розвішувати фейкові листівки. Журналістка заявила в поліцію про перешкодження її законній професійній діяльності.

На дошках оголошень на декількох вулицях міста з'явилися роздруковані листівки, які містили неправдиву та компрометуючу інформацію про Ольгу Нос. Зокрема, листівки, які з'явились 11 серпня, містили її діючий номер телефону та заклик замовити ескорт-послуги. Інші листівки були розклеєні на дошках оголошень на будинках та в під'їздах 17 серпня, у яких журналістку звинувачували в шахрайстві.

Такі події Ольга Нос пов'язує з власною журналістською діяльністю, яка викриває факти корупції з боку міського голови та його найближчого оточення.

«Звичайно, після того, як від газети "Трипільський Край" ми подали запит на отримання інформації про кількість службового житла та про перелік квартир, з яких статус "службове житло" був знятий, тиск є очікуваним. Але справжній тиск почався після того, як ми опублікували матеріали про деякі закупівлі тендерного комітету Української міської ради», — розповіла ІМІ Ольга.

Після матеріалу про викриття контрабандних схем лісу та цигарок на Буковині, прикордонники внесли тодішнього журналіста телекана-

лу «Інтер» Романа Бочкалу до бази підозрілих осіб. За словами журналіста, ініціатором внесення його до такої бази стала сама Адміністрація Державної прикордонслужби. Він вважає, що це була помста за його матеріал.

«Це помста. За Чернівці. Тиждень тому вийшло моє розслідування в “Подобицях тижня” про контрабанду лісу на Буковині, а днями ще й у “Стоп корупції” ми розповіли про незаконний трафік цигарок до Румунії, в якому, є підстави вважати, замішані місцеві прикордонники», — сказав він.

Проте завдяки втручання прес-служби прикордонслужби його відпустили. Журналісту відмовились надати копію документу, на підставі якого він був затриманий.

Ще один випадок непрямого тиску на журналіста-розслідувача, Володимира Торбіча, був зафіксований у Рівному. Зокрема, проти нього розіслали анонімку, обізвавши сепаратистом. З’ясувалося, що це зробив син фігуранта журналістського розслідування Сергій Постолювський.

На сайті «Четвертої влади» 28 січня було оприлюднено дві публікації. Одна стосувалась тиску ректора РДГУ Руслана Постолювського на викладачів: «Без роботи і без зарплати: чому викладачі РДГУ йдуть у відпустку за власний рахунок». Інша — розслідування рівненських журналістів проекту «Слідство Інфо» про п’ять скандалів представників Радикальної партії Ляшка на Рівненщині.

Після публікації захищати ректора РДГУ, який відмовився відповідати на запитання журналістів, став його син Сергій Постолювський. Він написав свою думку у групі «Рівненщина політична» в соцмережі Фейсбук, яка переросла в дискусію. У соцмережі Сергій означив себе як політичного аналітика.

Зранку 29 січня, після викривальних публікацій, на електронні пошти рівненських ЗМІ з невідомої електронки надійшла анонімка. Автор анонімки назвав журналіста Володимира Торбіча сепаратистом і приписав йому участь у якихось релігійних організаціях, які підтримували окупантів під час захоплення Криму. При цьому анонімка була написана таким чином, щоб усі подумали на авторство УНСО.

Закінчувалася анонімка реченням: «Громадськість Рівненщини вимагає припинити відверту антиукраїнську діяльність Володимира Торбіча, спрямовану на розхитування соціально-політичної ситуації в регіоні».

В анонімці один із абзаців наклепу повністю списаний із тексту, який під час виборів ректора РДГУ був оприлюднений з посиланням на сестру ректора Руслана Постолювського викладачку РДГУ Людмилу Шугаєву.

Після цього редакція перевірила властивості розісланого вордівського документу і побачила, хто його автор, — pastiks@gmail.com.

А далі вдалося з’ясувати, що електронна пошта прив’язана до акаунтів у соцмережі Google+ та Фейсбуку Сергія Постолювського. Пошта також включена в розсилку прес-служби Рівнеради як пошта Сергія Постолювського. Ця електронка також зазначена як пошта Сергія Постолювського на Форумі видавців у Львові.

Кіберзлочини проти ЗМІ та журналістів

У 2016 році ІМІ зафіксував 11 випадків кіберзлочинів проти медіа. Хакерських атак зазнали в основному сайти інтернет-видань.

Майже в усіх випадках редакції не змогли встановити, хто здійснював DDoS-атаки на сайти. Лише в одному випадку, у Чернівцях, правоохоронці викрили мешканця міста Чернігова, який шляхом подолання системи логічного захисту і підбору логіну та пароллю втрутився в адмінпанель сайту й отримав права адміністратора цього сайту. Справу було передано до суду.

Водночас редакції висловлювали свої підозри, кому вони могли завадити своїми матеріалами, чи відслідковували, після яких матеріалів починалися атаки.

Новизною хакерських атак у 2016 році стало розміщення на сторінках видань фейкової інформації або погроз. Також зафіксовані випадки, коли сайти зазнавали хакерської атаки протягом тривалого періоду або з періодичністю.

Зокрема, найчастіше минулого року DDoS-атак зазнавали херсонські (три випадки) та київські (два випадки) сайти. Інші — по одному разу: івано-франківський сайт «Курс», запорізький телеканал «Алекс» заявив про кібератаку і розміщення фейку про АЕС, хакер зламав сайт одного чернівецького інтернет-видання і намагався продати права на нього та інші.

Івано-франківський інформаційний сайт «Курс» зазнав хакерської атаки, переставши працювати повністю. Замість вмісту сайту відобразився напис англійською мовою: «Ми не пробачимо, ми не забудемо, чекайте нас. АНОНІМИ». Зараз напису вже немає.

У коментарі ІМІ головний редактор «Курсу» Сергій Борис повідомив, що проблеми з сайтом почалися після пу-

блікації статей журналіста Євгена Гапича про суди довкола комунального ринку в Коломиї Івано-Франківської області та про рейдерське захоплення фабрики дитячих меблів.

На **сайт журналу «Український тиждень»** невідомі здійснили хакерську атаку, розмістивши пропагандистський матеріал антиукраїнського змісту. Відповідальність за злам взяла хакерська група «Берегині».

DDoS-атаки зазнали **київські сайти «Діло» та «Ділова столиця»**. Редакціям не вдалося визначити місце розташування джерела хакерської атаки.

Редакція **інтернет-видання «Житомир.info»** зазнала DDoS-атаки, заявивши про втручання в роботу сайту з-за кордону. Ні редакція, ні власник сайту не змогли назвати ІМІ конкретної причини, чому, на їхню думку, видання зазнало хакерської атаки.

Кібератака в часі збіглася з виборами у 22-му окрузі територіальної громади області, але в редакції зазначили, що ні з ким особливо останнім часом не конфліктували і нічого екстраординарного оприлюднювати не планували. Атака, за інформацією редакції, достатньо дорога, здійснювалась із закордонних серверів, була такої сили, що поклати досить недешевий захист сайту.

Миколаївське інтернет-видання «Преступности.НЕТ» два тижні зазнавало масованих DDoS-атак. Генеральний директор ТОВ «Інформаційне агентство Українська медіагрупа» Артем Дибленко, якому належить видання, пов'язав ці атаки з бажанням скандально відомого экс-радника голови Миколаївської обласної державної адміністрації Ярослава Філатова позбутись критичних матеріалів про нього на сайті «Преступности.НЕТ».

«Зовсім нещодавно на редакційну пошту одне з київських PR-агентств надіслало запит на видалення декількох новин, "героєм" яких якраз і був Філатов. Тим часом дивним чином уже більше тижня наш сайт намагаються укласти за допомогою масованої DDoS-атаки. Збіг?» — сказав Дибленко.

Сайт телеканалу «Херсон плюс» 10 днів зазнавав DDoS-атаки. Як повідомив ІМІ директор телеканалу Володимир Косюк, атака розпочалася, коли на сайті телеканалу був оприлюднений відеосинхрон голови Херсонської обласної ради Андрія Путілова. Чинник на форумі вчителів розповів про своє бачення реформи системи освіти, на що отримав чимало критичних зауважень і коментарів.

Херсонський сайт «Гривна. Новий формат» двічі протягом липня зазнавав DDoS-атаки, його робота була ускладнена.

У редакції не виключали, що це пов'язано з розміщенням на сайті онлайн-голосування за кандидатів на позачергових виборах до Верховної Ради України в 183-му виборчому окрузі. Потужної кібератаки зазнала **мережа сайтів CitySites**, через що була паралізована низка регіональних сайтів. Зокрема, **атака була на сайт Маріуполя «0629» та на сайт Донецька «062»**. Але при цьому спостерігалися перебої в роботі сайтів Запоріжжя (061.ua), Кривого Рогу (0564.ua) та Дніпропетровська (056.ua).

За спостереженнями редакції, такі дії синхронізуються із загостреннями на фронті.

«Ми не сумніваємося, що це пов'язано з політикою сайту. Сайти Маріуполя і Донецька це, мабуть, найбільш впливові ресурси, які дають мешканцям окупованих територій і "сірих зон" ту інформацію, яку вони чекають і якій, мабуть, довіряють», — зазначила головна

редакторка мережі Ганна Романенко. Вона повідомила, що останнім часом на сайті Маріуполя виходила низка розслідувань щодо власності в місті, які, за її припущеннями, теж могли стати причиною атаки.

Редакція не змогла встановити, звідки була атака.

Запорізька телекомпанія «Алекс» заявила, що зловмисники зламали офіційний сайт телекомпанії та розмістили неправдиву інформацію про подію на Запорізькій атомній електростанції.

Зокрема, на сайті компанії була опублікована інформація про аварійну зупинку енергоблоку №6 Запорізької АЕС і радіаційну обстановку, яка в 10 разів перевищує норму. Прес-служба Запорізької АЕС на своєму сайті звернула увагу на цей факт і спростувала цю інформацію.

Після чого телеканал заявив про злам та розцінив подібні дії як інформаційну диверсію з метою дестабілізації ситуації в суспільстві. Канал звернувся до компетентних органів з проханням ретельної перевірки і пошуків кіберзлочинців.

У коментарі представниці ІМІ в Запорізькій області керівник ТРК «Алекс» Анатолій Півненко повідомив, що має припущення щодо причин події, але коментувати відмовився.

Обшуки

У 2016 році зафіксовано один випадок обшуку. Востаннє ІМІ фіксував обшуки у журналістів у 2014 році, тоді було виявлено три таких випадки і всі були пов'язані з кримінальним провадженням щодо екс-політиків та провладних бізнесменів, які асоціювалися з виданнями, в яких були проведені обшуки.

У 2016 році заступниця головного редактора видання «Страна.іа» Світлана Крюкова заявила, що її обшукали в аеропорту «Бориспіль» і вона з цього приводу проситиме роз'яснень у Державної прикордонної служби України.

За словами журналістки, 17 жовтня прикордонники обшукали її в аеропорту «Бориспіль» після її повернення в Україну з поїздки в Іспанію та Нідерланди, де вона проводила зустрічі з інформаторами її журналістського розслідування.

Крюкова стверджує, що обшук було проведено за вказівкою СБУ, яка нібито виявляє до неї інтерес через чергове журналістське розслідування. Вона вважає, що під час обшуку в аеропорту перебували і співробітники СБУ, хоча підтвердженнь цього не має.

«Я хочу зараз написати запит у прикордонну службу, щоб вони мені пояснили свою версію того, що трапилось, дали мені офіційне пояснення і показали рішення про огляд. Можу написати в СБУ, але вони там мені скажуть, що не було нікого. Вони ж узагалі зі мною не контактували. Чіпати багаж може тільки прикордонна служба, а не СБУ. Повинно бути якесь рішення. Але вони там були, група людей. І на виході стояли припарковані машини СБУ, вони дуже характерні. Крім того, депутат Ігор Мосійчук, який був випадково поруч, теж підтвердив, що це співробітники СБУ», — сказала вона.

За словами журналістки, прикордонники запитували в неї, чи має вона

додатковий телефон або флешку, на яких міститься «важлива» інформація. Крюкова припускає, що в неї шукали телефон, який їй хотів передати інформатор з-за кордону, але якого в неї при собі не було. «У мене було завдання взяти цей телефон та віддати на міжнародну експертизу. Є компанії, які це роблять. Телефон належить людині, яка погодилася надати мені інформацію, яка мене цікавила. Але так сталося, що я не взяла цей телефон. Довго пояснювати, чому так вийшло. Але я розуміла, що тут у мене зможуть його забрати. Я придумала інший спосіб, як це зробити в Європі», — сказала вона.

Реакція журналістської спільноти

У 2016 році українські журналісти, медіа-організації, спілки разом з іноземними ЗМІ та медіа-організаціями реагували на порушення свободи слова в Україні й у тимчасово окупованому Росією Криму.

ІМІ зафіксував 37 звернень медіасередовища, які стосувалися закритості місцевої влади та поліції, захисту прав кримських журналістів, зокрема Миколи Семени. У зверненнях закликали виважено писати про міжнаціональні стосунки, ставали на захист комунальних ЗМІ, які вирішили роздержавитись.

Окрема тема в закликах журналістів та медіа-організацій минулого року стосувалася **розслідування вбивства журналіста Павла Шеремета**, що загинув у Києві 20 липня від вибуху бомби, закладеної під автомобілем.

Також журналісти закликали тодішнього спікера Верховної Ради України Володимира Гройсмана не допустити обмеження доступу для їхньої роботи в парламенті та закриття деяких заходів Ради для преси. Нагадаємо, 17 березня Верховна Рада схвалила рекомендації Європарламенту, якими, зокрема, пропонується закрити від засобів масової інформації Погоджувальну раду депутатських фракцій.

Зокрема, рекомендаціями передбачено, що «підхід до організації роботи Погоджувальної ради депутатських фракцій (депутатських груп) з питань формування порядку денного роботи парламенту повинен бути переглянутий. Засідання Погоджувальної ради депутатських фракцій (депутатських груп) повинні відбуватися у закритому для засобів масової інформації режимі».

Журналісти українських та закордонних ЗМІ, а також представники українських та міжнародних медіа-організацій **вимагали від сайту «Миротво-**

рець» негайно видалити з вільного доступу інформацію про персональні дані журналістів, які отримали в само-названих «ДНР/ЛНР» «акредитацію». Також заявники вимагали від влади вжити заходів щодо «Миротворця».

Зокрема, долучилися до заяви «Репортери без кордонів», які закликали владу судити тих, хто оприлюднив дані журналістів. Засудили публікацію даних журналістів Комітет захисту журналістів та ОБСЄ.

Бердянські журналісти кілька разів закликали правоохоронців захистити їх від нападників та наголошували на тому, що їхні звернення до Генеральної прокуратури, обласних та місцевих прокурорів щодо погроз і нападів на працівників ЗМІ поки що залишаються без відповіді.

Крім того, традиційно 16 вересня журналістів по всій Україні об'єднує акція пам'яті Георгія Гонгадзе та всіх загиблих журналістів. Минулого року, як уже протягом 15 років, представники медіа закликали владу назвати основних підозрюваних у замовленні вбивства Гонгадзе. Також знайти й покарати вбивць журналіста Павла Шеремета.

Низка українських медіа-організацій (Інститут масової інформації, Детектор медіа, Національна спілка журналістів України, Інститут медіаправа, Центр UA, Інтерньюз-Україна) закликали владу проводити оперативні та прозорі розслідування злочинів проти свободи слова в Україні. Гарантувати підзвітність і прозорість владних інституцій та чиновників. Регулярно звітувати перед суспільством за свої дії та дотримуватись законодавства про доступ до інформації. Активно сприяти створенню суспільного мовлення та роздержавленню друкованих ЗМІ.

Судові позови від журналістів

У 2016 році ІМІ зафіксував 7 судових позовів від журналістів (у 2015 році — 8, у 2014 — 4).

Журналісти позивалися до Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Дніпропетровської міськради та облдержадміністрації, Державного територіально-галузевого об'єднання «Південно-Західна залізниця», Головного територіального управління юстиції у Волинській області, комунальних підприємств Дніпропетровської та Полтавської областей.

Позови були подані в Києві, Дніпрі, Луцьку та Кременчуці (Полтавська область). Журналістів цікавили фінансова звітність комунальних підприємств, інформація про результати перевірок внутрішньо переміщених осіб, що отримують пенсії та інші соціальні виплати (скільки осіб рекомендовано позбавити пенсій та соціальних виплат у результаті перевірок СБУ). Також журналісти просили надати перелік осіб, нагороджених МВС та Міноборони іменною зброєю в 2014—2015 роках.

У всіх випадках журналісти позивалися через порушення Закону України «Про доступ до публічної інформації». Журналістам відмовляли у наданні інформації, або вони отримували відписки, або розпорядники інформації повідомляли ЗМІ, що запити на публічну інформацію мають розглядатись у порядку звернень громадян.

У більшості випадків журналісти вигравали справи в судах, але питання в іншому: чи виконали судові рішення розпорядники інформації.

Так, у Дніпрі редакція проекту журналістських розслідувань «БюроUA» звернулася до Дніпропетровської ОДА та міськради із запитом про інформа-

цію. Міськраду просили надати відомості про підземні переходи, що обслуговуються комунальним підприємством «Автоміст», перерахувати роботи, що виконуються КП під грифом «зміст переходів», вказати обсяг коштів, що надійшли з 2013 по 2015 рік на рахунки КП, і їхнє цільове призначення, а також кількість підземних переходів, розташованих на території міста, і їхніх балансоутримувачів, кількість працівників КП та їхні функціональні обов'язки.

Проте у міськраді та ОДА відповіли, що запитувана інформація не може бути розглянута в рамках Закону «Про доступ до публічної інформації», а в межах Закону «Про звернення громадян», що передбачає інший термін розгляду запитуваної інформації.

Редакція подала позови до Бабушкінського районного суду (відповідач — Дніпропетровська міськрада) та Окружного адмінсуду (відповідач — управління капбудівництва ОДА) з вимогою визнати незаконними дії мерії та облдержадміністрації через безпідставну відмову в наданні інформації редактору «БюроUA».

Юрист ІМІ Максим Ратушний зазначив, що рішення в таких справах є необхідними та важливими для уникнення перекручування норм законодавства на майбутнє та вдосконалення дієвості системи доступу до публічної інформації в Україні.

«Проблема розгляду запитів на публічну інформацію в порядку розгляду звернень громадян є поширеною та спричиняє значне затримання в часі на отримання необхідної особі, у нашому випадку журналістам, інформації. Такі позови до суду є, та рішення у таких справах є необхідними та важливими для уникнення перекручування норм законодавства на майбутнє та вдоско-

налення дієвості системи доступу до публічної інформації в Україні. Не дивлячись, що розпорядники не відмовили в опрацюванні, а обрали іншу процедуру розгляду, з відповідно іншими строками, все-одно принциповою і необхідною є вимога слідувати процедурам та вимогам, визначеним законодавством», — зазначив Ратушний.

Редакція виграла суд щодо запитованої інформації.

Інформаційне агентство «Українські новини» подало позов до Окружного адміністративного суду Києва, у якому просило зобов'язати Міністерство внутрішніх справ України і Міністерство оборони України надати перелік осіб, нагороджених зазначеними відомствами іменною зброєю в 2014—2015 роках. Суд зобов'язав МВС надати запитовану інформацію. МВС подало апеляцію, але Київський апеляційний адміністративний суд залишив без змін рішення суду першої інстанції. А Вищий адміністративний суд України відхилив касацію МВС на рішення українських судів. Проте рішення суддів виконано не було: МВС сплатило агентству судове стягнення, проте так і не надало копії наказів про нагороджених іменною зброєю.

У Луцьку головний редактор ділового інтернет-видання «Конкурент» Андрій Лучик також виграв суд у Головного територіального управління юстиції у Волинській області щодо доступу до публічної інформації.

Справа розглядалась у Волинському окружному адміністративному суді і була зумовлена відмовою обласного управління юстиції надати інформацію про те, кому були передані конфісковані виконавчою службою матеріальні цінності.

Суд задовольнив позовні вимоги в повному обсязі. Зокрема, визнав протиправною відмову Головного територіального управління юстиції у Волинській області у наданні інформації на запит та зобов'язав відповідача надати повну інформацію на зазначений запит.

Порушення прав журналістів на територіях т.зв. «ДНР» і «ЛНР»

У 2016 році на окупованих територіях Донецької та Луганської областей ІМІ зафіксував 12 випадків порушення свободи слова, враховуючи обмежений доступ до цієї території. Для порівняння — у 2015 році на окупованих територіях Донбасу було зафіксовано 17 випадків.

У 2016 році на окупованих територіях бойовики незаконних збройних угруповань **продовжували блокувати мовлення українських телеканалів та сайтів**. Блокуванню підлягали загальнонаціональні канали, у тому числі тематичні — спортивні, дитячі та пізнавальні. Зокрема, Перший національний, 1+1, ICTV, Новий канал, «Тоніс», СТБ, «Інтер», «112 Україна». А також телеканали «Футбол-1», дитячий «Піксель», «Культура», «Еко-ТБ» тощо.

Аргументувало відключення телеканалів «міністерство інформації ДНР» «запобіганням розповсюдженню матеріалів та інформації, що носять екстремістський характер».

Новизною в інформаційній війні проти українських та іноземних журналістів стало оприлюднення їхніх даних на сепаратистських сайтах.

Зокрема, сайт сепаратистів «ЛНР» «Оккупация.net» опублікував складені станом на 10.10.2014 списки журналістів українських та іноземних ЗМІ, які висвітлювали події на Донбасі і в зоні АТО.

Списки українських та іноземних журналістів були розміщені в рубриці «Журналісти Хунти». У переліку — десятки прізвищ журналістів каналів «Інтер», 1+1, СТБ, ICTV, Громадського ТБ, «Еспресо.TV», 5-го каналу, каналу «24», каналу «Україна» та інших. Серед іноземних медійників у списку — журналісти телека-

налу «Аль-Джазіра», агентства «Франс-Прес», каналу VICE News, корпорації BBC, американського каналу FoxNews та багатьох інших.

Разом із прізвищем вказаний номер контактного телефону.

У полон т.зв. «ЛНР» у 2016 році потрапили троє блогерів — мешканців Луганська, яким бойовики закидають поширення «екстремістських матеріалів» щодо самоназваних республік.

Так, 10 жовтня в Луганську зник 19-річний блогер Владислав Овчаренко. Блогера звинуватили в тому, що він є засновником «радикального неонацистського угруповання» — підпільного відділення батальйону «Азов».

21 листопада в Луганську бойовики так званого «міністерства державної безпеки ЛНР» затримали місцевого проукраїнського блогера Едуарда Неделеєва, який на своїх сторінках у соціальних мережах писав про життя міста та висловлював проукраїнську позицію.

У грудні бойовики так званої «ЛНР» затримали 53-річного жителя непідконтрольного Україні Луганська Геннадія Беницького за «поширення екстремістських матеріалів» в інтернеті, «що містять негативну інформацію, яка принижує честь і гідність громадян Республіки, а також публікації образливого характеру щодо громадських організацій, держструктур і органів влади ЛНР, зокрема глави Республіки».

У так званому «міністерстві державної безпеки ЛНР» заявили, що Беницького звинувачують у «вчиненні дій, спрямованих на розпалювання ненависті або ворожнечі, а також приниження людської гідності».

Наразі повної картини того, що діється на окупованих територіях, немає, оскільки з 2014 року там відбулося зачищення інформаційного простору. Багато журналістів та редакцій залишили окуповані території Донеччини та Луганщини ще 2014 року. Також багато ЗМІ закрили свої редакції, не бажаючи працювати під тиском бойовиків «ДНР» та «ЛНР».

Порушення прав журналістів в анексованому Криму

В анексованому Росією Криму у 2016 році зафіксовано 31 випадок порушення свободи слова, що трохи менше, ніж 2015 року (44 випадки).

На українському півострові Крим, окупованому Росією, російська влада продовжує провадити системну політику придушення свободи слова.

спрямованих на порушення територіальної цілісності Російської Федерації».

За версією слідства, кримський журналіст «підготував статтю під назвою «Блокада — необхідний перший крок до звільнення Криму», у якій були виявлені «заклики до порушення територіальної цілісності Росії». Матеріал вийшов на сайті інтернет-видання «Крим.Реалії».

Alina Smutko / krymr.org (RFE/RL)

Фото Аліна Смутко, Радіо Свобода

У Криму на ЗМІ та журналістів, як і 2015 року, тиснули російські спецслужби, Федеральна служба з нагляду у сфері зв'язку, інформаційних технологій і масових комунікацій Росії (Роскомнагляд), окупаційна кримська влада.

Найгучнішою справою 2016 року став випадок кримського журналіста Миколи Семені, якого російська ФСБ офіційно звинуватила в кримінальному злочині, передбаченому частиною 2 статті 280.1. Кримінального кодексу Росії «Публічні заклики до здійснення дій,

Екс-«прокурор» анексованого Криму Наталія Поклонська, яка й звинуватила Семену, заявила, що «Крим.Реалії» дав можливість «виправдання актів саботажу й екстремізму». 66-річному журналістові загрожує п'ять років позбавлення волі.

Адвокат Семени Еміль Курбедінов зазначив, що обвинувальний висновок було вручено з порушенням кримінально-процесуального кодексу: документ мав вручити представник прокуратури, тоді як Семені висновок передав слід-

чий ФСБ Олександр Паршутін у будівлі управління.

Сам Семена на допиті ФСБ зауважив, що вважає «розмову про належність Криму Росії дискусійною» і в своїй журналістській статті «реалізував право на висловлення своєї думки».

Розгляд справи по суті розпочався 20 березня 2017 року в підконтрольному Кремлю Залізничному районному суді Сімферополя. Перед початком судового засідання Семена заявив, що не визнає провини.

Роскомнагляд, як і 2015 року, блокував на території окупованого Криму доступ до українських сайтів та сайтів, які висвітлюють події в Криму. Зокрема, до «События Крыма», «Цензор.нет», «Українська правда», «15 хвилин», «Крим.Реалії», «Меридіан Севастополь», телеканалу АТР.

У більшості випадків сайти підлягали блокуванню через «інформацію, поширення якої в Росії заборонено». Наприклад, сайт «15 хвилин» заблокували через те, повідомила «прокуратура» окупованого Криму, що інтернет-ресурс «здійснює інформаційний супровід дій, спрямованих на порушення територіальної цілісності Росії, пропаганду проведення так званої “громадянської блокади Криму”, створює умови для залучення до лав незаконного збройного формування нових добровольців та інше».

Також 2016 року російська ФСБ вносила неугодних окупаційному режимові журналістів у список «екстремістів». Зокрема, у цей список потрапила кримська журналістка Анна Андрієвська, яка виїхала з півострова через переслідування за свою професійну діяльність. Нагадаємо, ФСБ Росії порушила кримінальну справу стосовно Андрієвської за статтею 280.1 КК Росії (публічні заклики до порушення територіальної цілісності РФ) через публікацію

її матеріалу про волонтерів батальйону «Крим» на сайті «Центр журналістських розслідувань». Журналістка стверджує, що там немає закликів до відокремлення півострова.

ФСБ Росії спрямувала до кримських поштових відділень переліки кримчан, підозрюваних в «екстремізмі», за поштовою кореспонденцією яких треба стежити. Копію такого документу датовано 24 грудня 2015 року.

У списках вказані відомості про кримчан, щодо яких російські силовики проводили слідчі дії або які засуджені російським судом. У документі вказані паспортні дані кримчан, їхнє місце народження і місце проживання.

«Я не здивована цією окупантською рознарядкою. Таким чином вони намагаються відстежувати будь-які інформаційні сполучення з Кримом неугодних окупаційному режиму. Від мене вони сенсацій точно не отримають, оскільки до Криму з материкової України неможливо надсилати поштові повідомлення. Та й чи потрібно в епоху інформаційних технологій? Однак відстеження листувань є небезпечним для кримчан, які, можливо, надсилають листи підтримки політв'язням. Їхню комунікацію із зовнішнім світом ФСБшники, вочевидь, намагаються перервати», — прокоментувала Ганна Андрієвська.

Крім того, 2016 року в Криму силовики затримували кримськотатарських журналістів.

Так, 15 січня в Сімферополі у «Верховному суді Криму» поліція затримала кримського журналіста Заїра Акадірова, який прийшов на засідання суду в якості слухача. Після допиту його відпустили. На допиті, розповів Акадіров, його розпитували про професійну діяльність. Затримання поліція пояснила тим, що він нібито незаконно знімав.

Цього дня в будівлі суду проходило друге засідання у «справі 26 лютого». На засіданні суд мав оголосити обвинувальний висновок стосовно першого заступника голови Меджлісу кримськотатарського народу Ахтема Чийгоза, а також активістів Мустафи Дегерменджи і Алі Асанова. За даними російського слідства, Чийгоз організував, а Асанов, Дегерменджи, Юнусов, Кантеміров та Емірвалієв брали участь у масових заворушеннях 26 лютого 2014 року біля кримського парламенту, які переросли в багатотисячний мітинг прихильників територіальної цілісності України і активістів партії «Русское единство», керованої тоді нинішнім «главою» Криму Сергієм Аксьоновим. Через тисняву двоє мітингувальників загинули, 79 осіб, за даними слідства, отримали тілесні ушкодження різного ступеня тяжкості.

Після затримання Акадіров офіційно подав скарги на поліцейських, які це зробили, та звернувся до «прокуратури Криму» з проханням провести перевірку й ужити заходів прокурорського реагування за фактом неправомірних дій співробітників поліції, які намагалися затримати його 15 січня в Сімферополі. Пізніше підконтрольна Росії «прокуратура Криму» повідомила журналісту, що не побачила порушень у діях поліцейських під час його затримання.

Також у Криму правоохоронці провели обшуки в будинках журналістів, а їх самих було допитано в будівлі ФСБ в Сімферополі. Обшуки були одночасно проведені в семи домоволодіннях у рамках розслідування кримінальної справи про екстремізм, порушеної проти журналіста Миколи Семени. Зокрема, обшуки були проведені у Семени, Леньяри Абібулаєвої, Руслани Люманової.

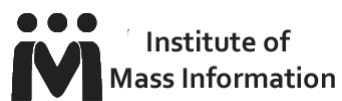
ІМІ також зафіксував з боку ФСБ Росії заборону в'їзду до Криму журналістці «Української правди» Анастасії Рінгіс. 25 лютого під час проходження КПП «Чонгар» співробітники ФСБ РФ повідоми-

ли їй про заборону в'їзду до Криму до 2020 року. Під час тригодинної розмови співробітник спецслужби сказав журналістці, що вона становить небезпеку для обороноздатності Російської Федерації.

Анастасія Рінгіс родом із Гурзуфа, її батьки проживають в окупованому Криму.

Таким чином, 2016 рік став третім роком життя Криму під російською окупаційною владою і відзначився подальшим залякуванням журналістів та обмеженням їхньої роботи на півострові. Пости в соцмережах і стріми стали в Криму єдиним джерелом достовірної інформації.

Institute of Mass Information 2016

Kyiv, 2017

«The Chronicle of Freedom of Speech 2016» is the final analytical product of the monitoring of freedom of speech in Ukraine, which was carried out during the year 2016 by NGO «Institute of Mass Information». The research was carried out with the support of the National Endowment for Democracy (NED) and U-Media project, which is fulfilled in Ukraine by Internews Network with the financial support of USAID.

Publication developed by:

Kateryna Diachuk, Oksana Romaniuk, Iryna Chulivska

Cover design: Oleksander Oksymets.

Infographics design: Remarker.

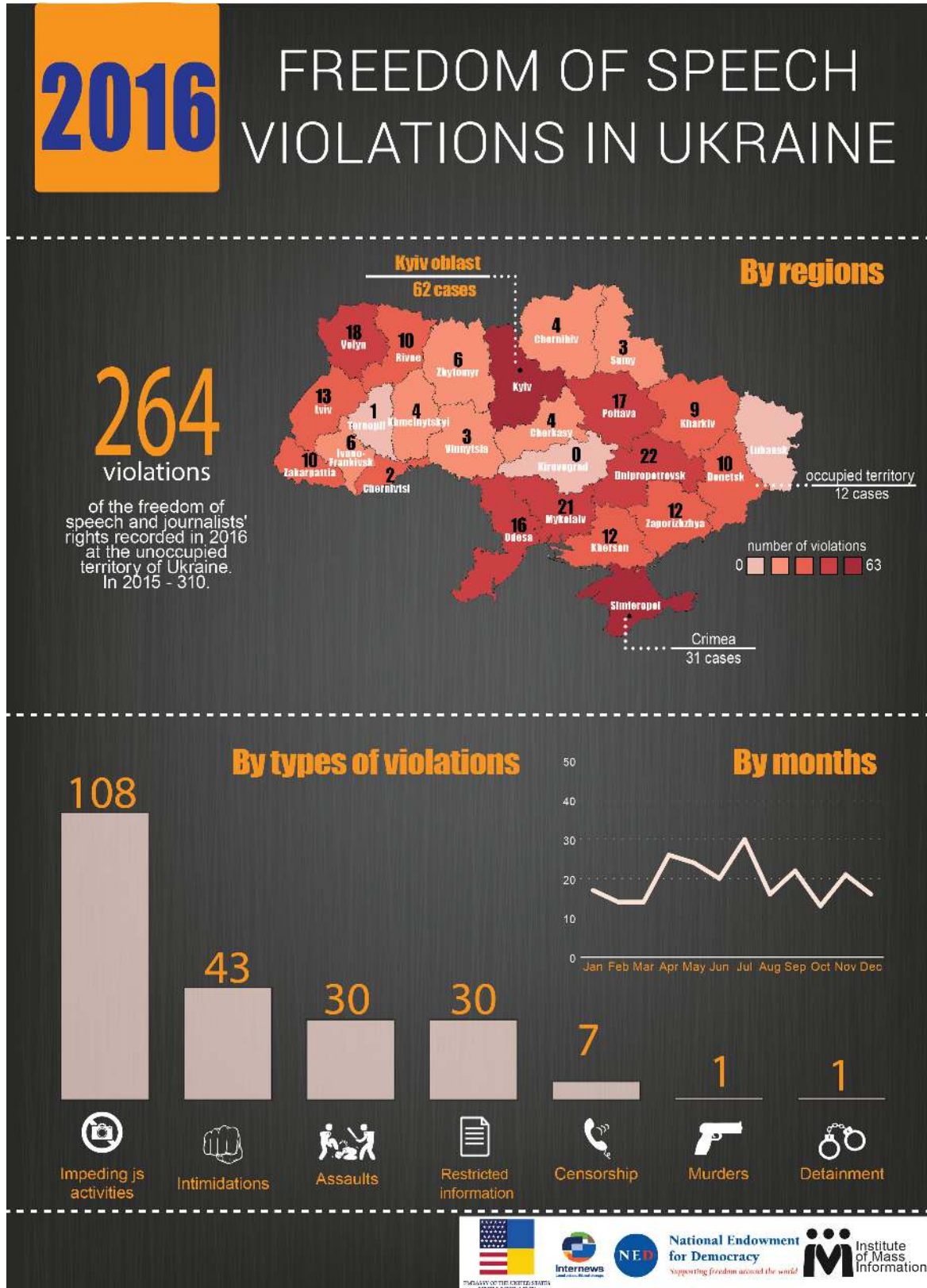
Translation: Mariya Dmytriyeva.

Make-up: Petro Klym.

Cover design uses photo by Marian Kushnir, Radio Svoboda

Year 2016: summary for freedom of press in Ukraine

In 2016, in the territory of Ukraine not under occupation, there were 264 registered violations of the freedom of press, which is 15% less than in 2015 (310 cases, in 2014 — 995 cases).

This is the data of annual survey of the Institute of Mass Information «Freedom of press barometer».

Together with Crimea (31) and the occupied territories of Donbas (12), in 2016, the total number of violations of freedom of press is 307 cases.

The category with the largest number of violations was impediment to lawful professional activities of journalists - 108 cases (in 2015 — 100, in 2014 — 150, in 2013 — 130 cases of impediment). The people who were impeding journalists most were individuals, law enforcement officers and local authorities.

The second place by number of cases is held by threats and intimidation of journalists - 43 cases. In 2016 this category exceeded the number of previous year cases, when IMI registered 36 cases of threats (in 2014 — 286 cases, in 2013 — 97). The people who were threatening most were individuals and deputies from different levels.

Beatings and assaults and cases of restricting access to public information for journalists also made it into top three by the number of registered cases — 30 cases for each. In 2016, the number of cases of beatings and assaults on journalists decreased by almost a half compared to 2015 (58 cases), and almost 10 times less than 2014 (286). The prevailing number of cases of assaults against journalists in 2016 were committed by private individuals. IMI is monitoring this tendency already two years running, unlike 2014 and 2013, when the main aggressors were representatives of law enforcement and local officials.

The number of cases of restricting access to public information for journalists draw a level with last year (33 cases),

in 2014 — 14, in 2013 — 13. In 2016, as in the previous year, the access for journalists was restricted, mainly, by the bodies of local authorities.

In addition, in 2016, 1 murder of a journalist was registered (in 2015 — 2, 2014 — 7, 2013 — none) in Ukraine. In Kyiv, on July 20, Pavlo Sheremet was killed by the explosion of the car, while driving it. Police classified the event as «an intentional murder committed in a manner dangerous to the lives of many people». Investigators are probing four theories behind the murder: professional activity, hostile private relations or personal motives, Russian angle (destabilization in Ukraine) or an attempt on the life of Ukrayinska Pravda founding editor Olena Prytula.

On the occupied territories of Donetsk and Lugansk regions, given limited access to the area, IMI was able to document 12 cases of violations of freedom of speech. In particular, these are cases of blocking Ukrainian TV channels broadcast, blocking websites, publishing data about journalists on separatist data websites. Three bloggers are in «LNR» captivity — they residents of Lugansk, which militants accused of spreading «extremist materials» on so-called republics. For comparison — IMI recorded 16 cases on the occupied territories of Donbass last year.

In the Crimea annexed by Russia recorded 31 cases of freedom of press violation were registered, slightly less than last year (43 cases). Like last year, on the peninsula, Russian special services, Roskomnadzor, and occupation Crimean authorities pressured mass media. Thus, the criminal proceeding was launched by FSB against Crimean journalist Mykola Semena on the basis of Paragraph 2 of Article 280.1 of the Criminal Code of the Russian Federation – Public calls to actions aimed at violating the territorial integrity of the Russian Federation. While being questioned by FSB, Semena told that “the origin of Crimea is controversial” and he “realized

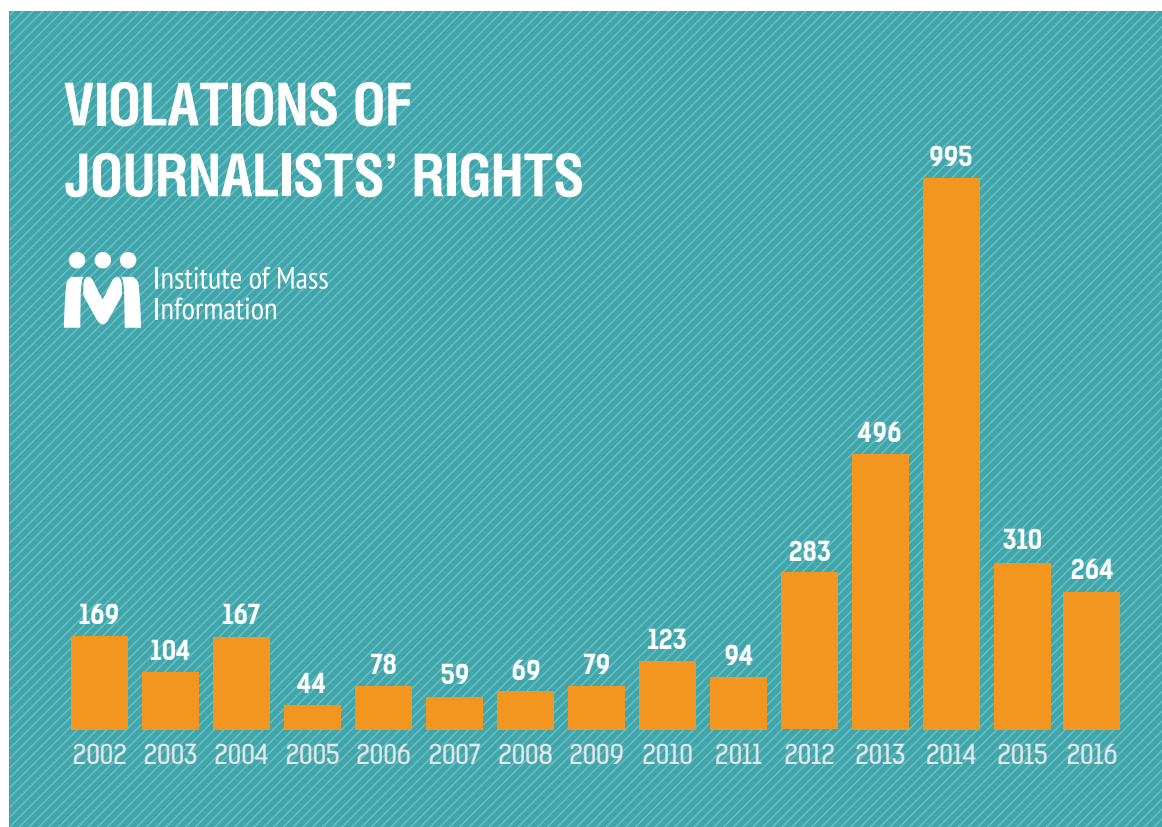
right to express his views” in journalistic article.

In 2016, the regions that are leaders in anti-rating of violations are the following (occupied territories are not included):

- Kyiv city (56), Kyivska oblast (6) — 62
- Dnipropetrovsk region — 22
- Mykolayiv region — 21
- Volyn — 18
- Poltava region — 17
- Odesa region — 16
- Lviv region — 13

- Zaporizhzhya — 12
- Kherson region — 12
- Donetsk region — 10
- Zakarpattia — 10
- Rivne region — 10

For comparison, in 2015, the majority of cases took place in Kyiv (60), in 2014 — Kyiv (256 cases), in the East (Luhanska oblast — 91 cases, Donetska — 197 cases) and in Crimea (148).

Homicides

In 2016 in Ukraine, there was **one homicide** of a journalist — one of the managers of the online media outlet «Ukrayinska Pravda» and the anchor of «Radio Vesti» **Pavlo Sheremet** was killed.

tion, law enforcement officers still have not identified the suspects for the public, in spite of the fact that they have video surveillance records.

The investigators favored the **version** of the journalist **Pavlo Sheremet's homicide being related to his professional activities both in Ukraine and**

Photo by Marian Kushnir, Radio Svoboda

Pavlo Sheremet died in Kyiv on July 20 as a result of an explosion of a Subaru, in which he was at the moment of the explosion. The car the killed journalist was driving belonged to the head of Olena Prytula, the chief of the online media outlet «Ukrayinska Pravda», but she was not in the car.

Police identified the event as subject to Article «Intentional homicide committed in a way that endangers lives of multiple individuals».

The homicide was impudent and thoroughly pre-planned; for this reason, this crime still remains unsolved. In addi-

abroad, in particular, his critical publications in the media outlet «Ukrayinska Pravda» and speeches at «Radio Vesti», and his professional activities in the Russian Federation and Belarus. The investigators remark that the journalist's publications and his broadcast programs included criticism of the authorities of both the Republic of Belarus and the Russian Federation. In addition, the investigators consider as a possible motive the journalist's professional activities outside Ukraine and his criticism of the Russian Federation's expansionist policies in Chechnya, Georgia and Ukraine.

In addition, the National Police has

been considering other versions of Pavlo Sheremet's homicide:

- mistargeted assassination — the intended target was the owner of the media outlet «Ukrayinska Pravda» Olena Prytula;
- intended destabilization of the situation in the country, to form a negative impression of the political and public life in Ukraine;
- Pavlo Sheremet's personal conflict related to his family, business and financial status.

The makeshift explosive device that killed the journalist had an anti-personnel landmine as its component, as on February 8 the vice-head of the National Police, head of the Chief Investigations Department Oleksandr Vakulenko reported at his press conference in Kyiv.

«In the automobile Subaru, there was an explosion of a makeshift blast-fragmentation explosive device with an electricity-based detonation mechanism. The device was made from elements of a mass-produced explosive device, and incorporated cylindrical striking elements and the grooved plug of the cap well from the directional landmine MOH 50. The standard detonation method is an electric detonator EDP. The makeshift explosive device was attached, with the use of at least two magnets, to the bottom of the car under the front left driver's seat, to get the driver into the impact zone», he said.

Pavlo Sheremet died after the explosion as a result of a traumatic shock and considerable blood loss. «The cause of Sheremet's death is traumatic shock and considerable loss of blood. The death occurred in several dozens of minutes after the explosion itself. From 20 to 30 minutes», Oleksandr Vakulenko said. He clarified that in the course of an autopsy in Kyiv, 30 metal and plastic objects were ex-

tracted from Sheremet's body.

On January 23, at his press conference in Kyiv, the People's Deputy (MP) Anton Herashchenko announced that the investigators consider that the assassination of journalist Pavlo Sheremet was implemented from a sabotage and terrorism center on the territory of the Russian Federation.

Yet, on January 24, the journalists of the media outlet «Ukrayinska Pravda» said that they «were very skeptical about the information» published by Anton Herashchenko. The staff issued a statement about their concern about the process of investigation of their colleague Pavlo Sheremet's murder, and asked the Minister of Internal Affairs Arsen Avakov to provide unambiguous information concerning the investigation of this case.

In addition, the editorial office requested Avakov to take a written statement from Anton Herashchnko to have some official confirmation and to know reasons behind Herashchenko's statement that the assassination of the journalist was planned and implemented from the sabotage and terrorism center on the territory of Russia.

On January 26, the Minister of Internal Affairs Arsen Avakov declared that, except him and the leaders of the investigation team, no one has information about the results of the investigation in the case of murder of journalist Pavlo Sheremet.

On February 8, at the press conference in Kyiv, Avakov informed that not long before his death, Pavlo Sheremet had a meeting in Moscow with the former Ukrainian Minister of Incomes and Taxes Oleksandr Klymenko, and allegedly was interviewed for a position of the editor-in-chief of «Radio Vesti». «Based on the witnesses' testimonies, Pavlo returned quite dissatisfied with the results of the meeting, and characterized Klymenko's

condition as “cerebral Orthodoxy”», Arsen Avakov said.

In February, the head of the National Police Serhiy Kniazev in his interview for LB.ua stated that he did not know whether the law enforcement agencies would be able to solve the murder of journalist Pavlo Sheremet.

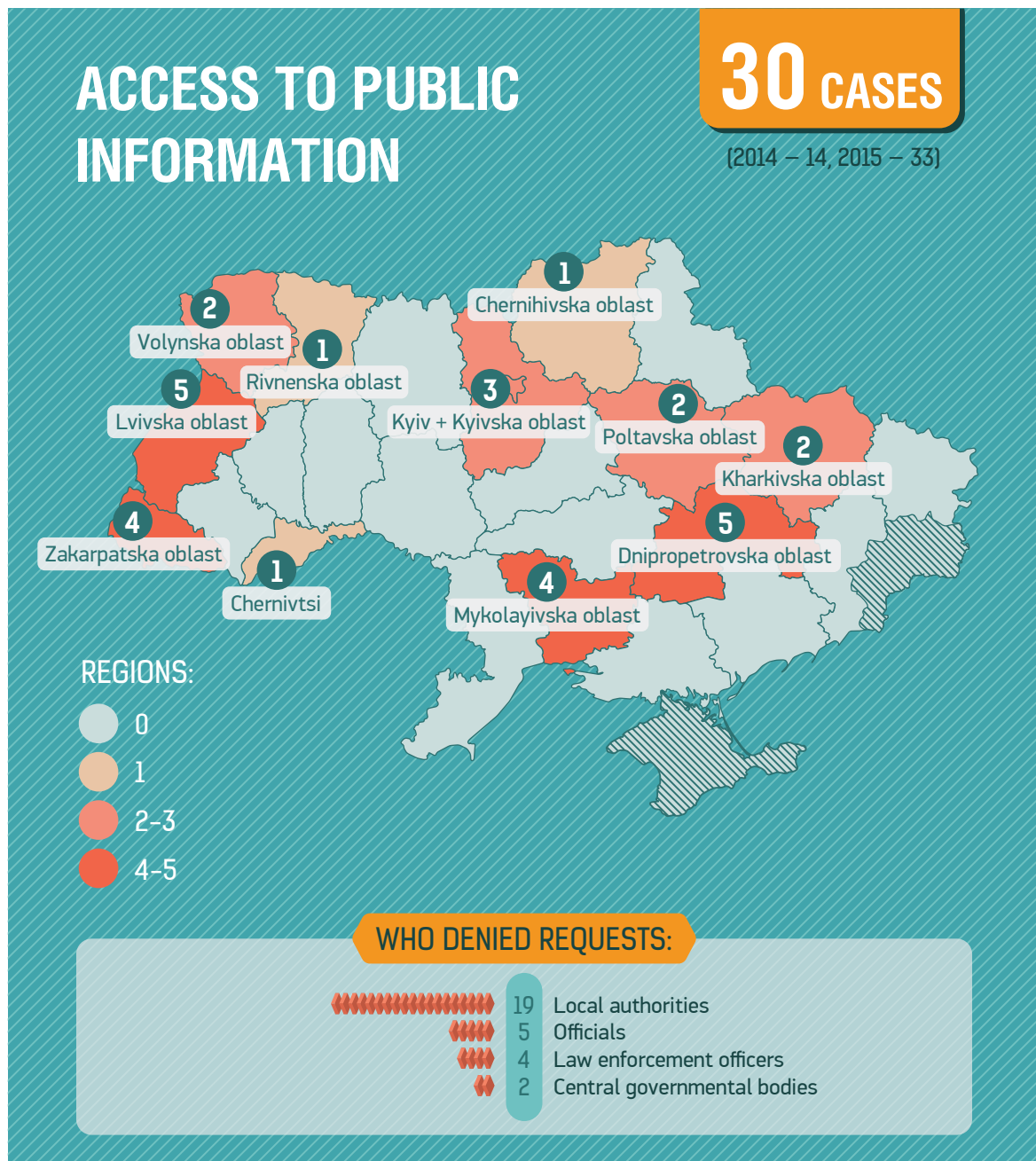
In March, Kniazev mentioned that some of the people, who participated in assassination of journalist Pavlo Sheremet, might be officers of the National Guard of Ukraine. «Among others », was Kniazev's answer to the question from DW, whether the police considers the version of participation in assassination of the journalist of the National Guard officers, as they requested from the court access to telephone calls made from the location of the base of the regiment «Azov».

Beatings and assaults

In 2016, instances of beatings and assaults against journalists made it to the top three by the number of offences (sharing this place with limitation of access to public information) — **30 cases**. The number of cases of beatings and assaults against journalists in 2016 reduced to a half compared to 2015 (58 assaults) and almost by 10 times compared to 2014 (286).

The people who assaulted journalists in 2016 were mainly private individuals. IMI is registering this tendency already for the second year in a row, unlike 2014 and 2013, when the main aggressors were officers of law enforcement agencies and local officials.

In 2016, the cases of beatings and assaults were registered in 11 oblasts. The leader is Kyiv and its oblast — 8 registered

cases, in other four regions — three cases in each (Kharkivska, Zaporizka, Odeska, and Cherkaska oblasts), and six other oblasts have one or two cases.

In Kyiv, journalists were assaulted by private individuals due to news stories or investigations. In particular, on January 13 in Kyiv, a hooligan punched the journalist of the TV channel «24» in the face as he was preparing the story about a fire in a kiosk near a metro station. The suspect was an 18-year-old student of the Kyiv College of City Economy under the Academy of Municipal Management. He was notified about being a suspect of a criminal offence, described in part 2 of Article 345-1 of the Criminal Code of Ukraine (intentional infliction of light injuries to a journalist related to the performance by the journalist of his/her lawful professional activities). On January 26, the investigators filed the indictment to the court.

Another case took place on January 22 in Kyiv, when the journalist of the newspaper *KyivPost* Vlad Lavrov was attacked by a representative of the company that builds the notorious housing district «Bergen» for the Security Service of Ukraine, foreman Yuriy Kovalenko. The man grabbed the journalist by his neck and broke his telephone, which he used for recording. The incident took place, when the journalist was investigating the site of the scandalous development. The journalist filed a complaint about the assault, as the police was right nearby.

Near the walls of Kyiv Pechersk Lavra, on April 20, the TSN camera operator was bashed with doors by the assistants of vicar Pavlo, who, swearing and cursing, attacked him, aiming at the camera. For two days, the journalists had been filming the arrival of many guests to the vicar, who came to vicar Pavlo to congratulate him on occasion of his anniversary celebrated since April 19.

In other regions, journalists were also attacked primarily by private individuals, in particular, by activists, by the supporters of the accused, by poachers, pilgrims, and unidentified individuals.

Last year, journalists were beaten, their heads were smashed, noses broken, they were bruised and scratched, there were attempts to hit them with a car and to shoot them.

In particular, the shooting case involving a journalist took place on September 7 in Cherkasy, where an unidentified individual was shooting at the founder and journalist of Cherkasy oblast newspaper «Faktor+TV», Vadym Komarov, but the bullet missed and hit a wall. The journalist himself said that the assault was related to his professional activities. Based on this fact, the police opened a criminal proceeding based on Article 296 of the Criminal Code of Ukraine «Hooliganism».

In Zaporizhzhya, unidentified people wearing masks attacked the *Hromadske TV Zaporizhzhia* journalist Anatoliy Ostapenko on May 24, when he was coming out of his apartment house. Three unidentified individuals pushed the journalist to the ground, beat him, and got away in a car. The journalist says the assault against him was linked to his professional activities. Lately, he worked on several investigations concerning corruption of the officials in Zaporizhzhia city and in Zaporizka oblast. The investigations department of the Chief Administration of the National Police in Zaporizka oblast launched a criminal investigation of the fact of the assault on the *Hromadske TV* journalist under Article 345-1 of the Criminal Code of Ukraine «Threat or violence against journalist». Police are still looking for the attackers.

Attacks against mass media offices

In 2016, IMI recorded six cases of damage to property and assaults against offices of mass media (in 2015 — 9, in 2014 — 63). For **the second year in a row, IMI registers decline in occurrence of such cases**. For the context, the attacks against offices of mass media were most frequent in the year of turmoil, 2014, with most cases taking place in the Eastern oblasts of Ukraine and in Crimea.

In 2016, editorial offices were targeted in four oblasts of the country — four instances in Kyiv and one case in Sumska and Donetsk oblasts each. In all cases, the attackers were unidentified.

In six cases, unidentified individuals attacked the offices of TV companies — of both central and local TV channels. In particular, IMI recorded in Kyiv attacks against TV channels «Inter» and «Ukraine». The attackers were defending their actions by claiming they protest against the pro-Russian policy of these two channels.

The attackers were throwing «Molotov cocktails» into the offices of the media outlets, and were setting them on fire — in the cases of both the «Inter» office and Konotop TV studio (TV and Radio Company «Vezha»).

Red paint was poured onto the lobby of the office of the TV channel «Ukraine» by the people who call themselves «activists of the front of fight against occupation» and who left at the site a leaflet with an inscription «Blood will spill!». One of the attackers said that «the activists of the front of fight against occupation of Ukrainian television poured blood into the lobby of the TV channel “Ukraine” as a protest against broadcasting the series “Ne Zarekaysia” (“Never say never”)».

For the context, on April 21, 2016, the National Council of Television and Ra-

dio Broadcasting ordered an unscheduled inspection of the TV channel «Ukraine». The reason for this inspection were numerous complaints of citizens concerning the broadcasting of the series “Ne Zarekaysia”, in particular the episode 66, which was the subject of the complaints.

According to some viewers, one of the episodes allegedly shows pro-Russian separatists and Russian hybrid war troops in Donbas in a positive way. Soldiers of the Ukrainian Armed forces and representatives of the Ukrainian authorities in one of the episodes are called «the Ukres», «a bunch of fascists», «bloody junta». In addition, in social networks viewers criticized also the content of the episode, where a Ukrainian woman takes a small child hostage demanding to return her son to her.

The director of Konotop TV studio (TV and Radio Company «Vezha») Tetiana Holoburda explained to IMI that she believes the attack on the editorial office can be linked only to the professional journalist activities.

Tetiana Holoburda suspects that the office was attacked by the mayor’s competitors, who previously, according to her words, were accusing the channel of supporting the current mayor of Konotop Artem Semenikhin.

«You see, this is related to the electoral campaign, when Konotop residents elected the mayor who was not favored by his competitors. They (the competitors — Ed.) suspected that we (the Konotop TV studio — Ed.) made an effort to make Semenikhin mayor (Artem Semenikhin — Ed.). Although I object, as we were providing time on the air to all mayoral candidates», she said.

One case was an armed assault against the office of the company «National information Systems», which produces pro-

grams «Novyny», «Podrobytsi», «Podrobytsi tyzhnia» for the TV channel «Inter». Unidentified individuals broke into the office on September 4 and set it on fire; as a result of this, several workers of the company were injured and the TV studio of the program «Podrobytsi» was completely destroyed.

The Director of the Department of Communications of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine Artem Shevchenko declared then that the employees of the company «National Informational Systems» did not give to the law enforcement officers access to footage from security cameras.

The director of «National Informational Systems» Oleksandr Pylypets confirmed that the employees of the channel did not surrender to law enforcement officers the records from security cameras installed in the room. According to him, the channel's editorial office feared that the video from the cameras would disappear.

Assault and arson of the NIS building was qualified by the investigators as an offence described in part 4 of Article 296 (hooliganism), and part 2 of Article 194 (intentional destruction or damage to property) of the Criminal Code of Ukraine.

On September 5 in Kyiv, near the building of the TV channel «Inter»'s central office, dozens of activists gathered in Dmytrivska street to protest against the TV channel's policy, and announced a continuous protest event and blocking of the channel. The protest participants brought tires and installed tents near the building of the TV channel «Inter».

On September 5, the President of Ukraine Petro Poroshenko instructed the Prosecutor General Yuriy Lutsenko to personally control investigation of the events that took place at the TV channel «Inter» on September 4.

At the same time, Poroshenko stated, «it is absolutely inadmissible to implement

the scenario where certain mass media through use of funding from Russia try to destabilize the internal political situation in Ukraine», and response to this should take place only in a lawful manner.

On September 5, the TV channel «Inter» filed to the General Prosecutor's office of Ukraine, the Ministry of Internal Affairs, the Security Service of Ukraine, and the National Police of Ukraine a complaint about obstruction of lawful professional activities of journalists due to blocking of its office in Kyiv. The TV channel demanded the law enforcement officers to take «decisive actions concerning unblocking of the TV channel, restoring law and order».

On September 6, the blocking of the channel continued, but later the activists announced that they reached an arrangement with the channel, and ceased the blockade. «Inter», in turn, announced that it had no arrangements with the activists.

The Minister of Internal Affairs Arsen Avakov stated that the video materials in the case of fire in the office of the TV channel «Inter» were damaged — the records, as he said, were damaged by water.

On September 29, Arsen Avakov stated that the investigation of the criminal proceeding on the fire in the building of the TV center of the company «National Informational Systems» (produces programs for the TV channel «Inter»), was working on various versions of the incident, including arson by the channel's staff.

On October 5, Shevchenkivskyi district court of Kyiv city compelled the Security Service of Ukraine to open a criminal case due to attack on the office of the LLC «National informational Systems» (produced programs for the TV channel «Inter») in Kyiv on September 4.

Damaging of property and attacks on journalists' offices and homes

In 2016, four instances of damage to property and assaults against offices and homes of journalists. In 2016, the number of such cases was twice as many — in 2015, IMI recorded 9 such cases.

In all cases, the attacks were carried out by unidentified individuals. The incidents took place in Kyiv, in Rivnenska and Dnipropetrovska oblasts.

In all cases, unidentified individuals burned down and smashed automobiles of media outlets' representatives. Journalists, whose cars were damaged, say that the attacks are likely related to their professional journalist activities.

For example, in Rivne on July 19, unidentified people burned down the automobile Opel Vectra belonging to the co-owner of the online media outlet «ChaRivne.info» Oleksandr Kursyk, who is also a councilmember of the local city council from «Batkivshchyna».

Yet, Kursyk said that the arson was related to his journalist activities.

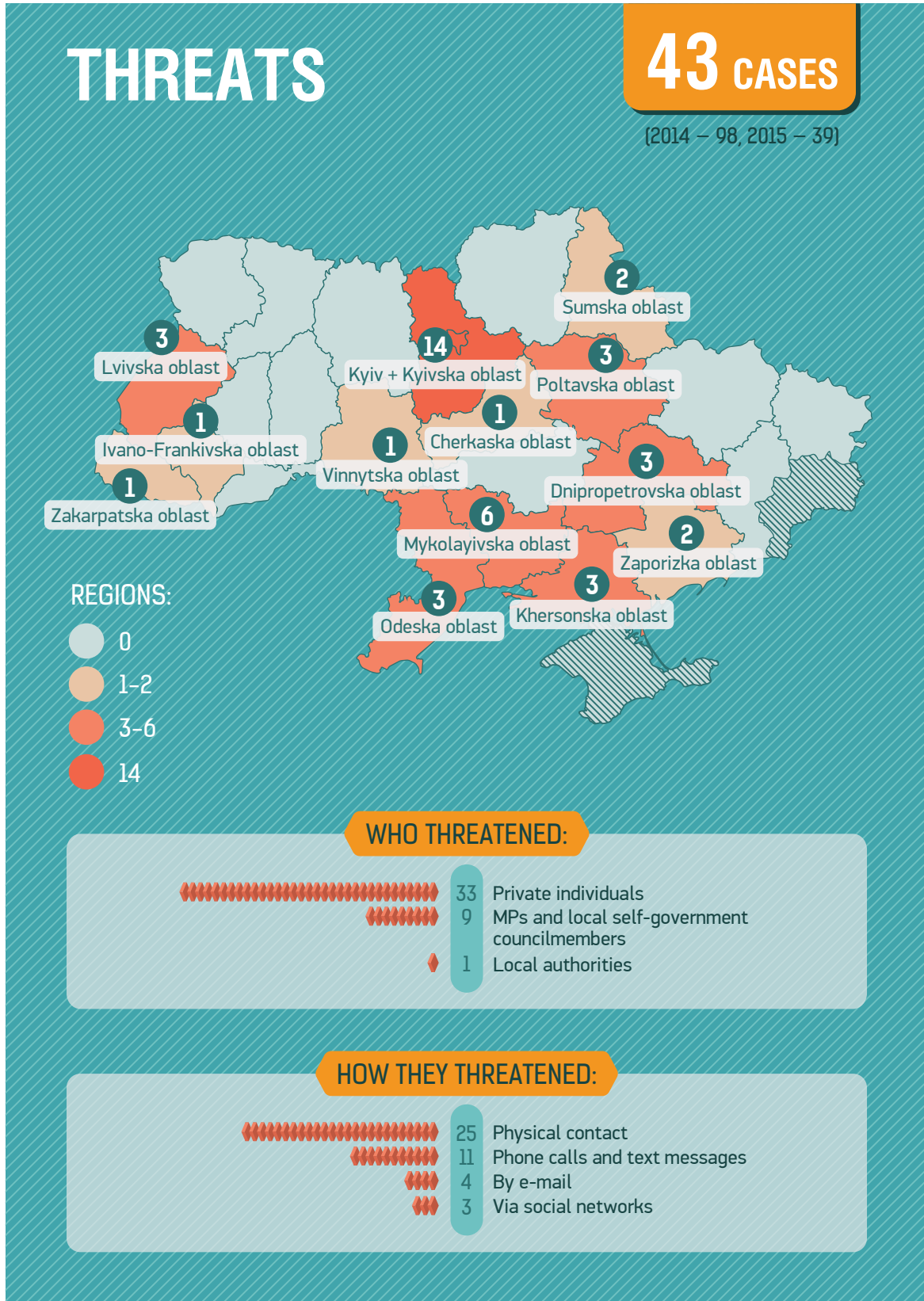
«...Only one conclusion can be made — work at "1+1" and the activities of the portal "ChaRivne.info" and of the TV channel "Rytm" were not in vain — I say, I said, and I will keep saying the truth, even though some people might not like it. For me, this is like a test for new heads of police and oblast prosecutor's office», Kursyk said.

In particular, he said that he believed the arson was related specifically to the work at «ChaRivne.info». «Blogs published there are indeed conflict-provoking; also, we had scandalous articles there», he said.

At night on September 24 in Marhanets (Dnipropetrovska oblast), a garage and a car were burned down that be-

longed to the leader of the project «Stop Corruption» Serhiy Khnykin, because of his investigations about land and garbage.

Threats

Instances of threats and intimidation in 2016 are on the second place — 43. The number of cases in this category exceeded the number of cases in 2015, when there were 39 registered threats to journalists (in 2014 — 98, in 2013 — 35).

In 2016, threats were registered in 13 oblasts, **and those who threatened, just like in 2015, were private individuals and members of parliament and local councilmembers.**

Kyiv, for the second year in a row, holds the top position in this category of offences — 14 cases. The next one is Dnipropetrovska oblast — 6 cases and five regions (Dnipropetrovska, Odeska, Poltavska, Lvivska, and Khersonska oblasts), in each of which three cases were registered.

Most threats the journalists received directly, during physical contact (25 cases) and via phone calls and text messages (11 cases). Last year, the mass media representatives were receiving threats via e-mail (4) and via social networks (3).

In Kyiv, there were threats to the journalists of TV channels «112 Ukraine», ICTV, 1+1, ZIK, Hromadske TV, the filming crew of the program «Skhemy», to the female journalist of the media outlet «Novoye Vremya», and to others.

For the context, on February 12, the journalist of the media outlet «Novoye Vremya» Khrystyna Berdinskykh received to her cell phone a text message with threats of physical violence. «Khrystyno, one more shit dump in magazines about Kyivgaz, and your memorial will be standing next to Hongadze's», the text message read.

In the magazine «Novoye Vremya» as of January 22, 2016, a large article by Khrystyna Berdinskykh was published about the business of the former Party of Regions member Yuriy Boyko. In the article «Why former Party of Regions member evaded court and still controls one of the main gas

assets — investigation in NV No.2» mentioned also the company Kyivhaz, which is administrated by the son-in-law of the head of the Opposition Bloc, Serhiy Horovyi. Khrystyna Berdinskykh considers the threat to be related to her journalist activities.

Based on the fact of threat to the journalist of the media outlet «Novoye Vremya» Khrystyna Berdinskykh, the Investigations department of Podilske administration of police started a criminal proceeding based on article 345-1 of the Criminal Code of Ukraine «Threats or violence against a journalist».

One more case of threats in Kyiv happened to the journalists of the program «Skhemy». In the airport «Kyiv», unidentified armed men threatened them as they tried to film some footage for their material about private airplanes of high officials. The unidentified men searched the journalists, acting aggressively and aiming their weapons (assault rifles and a pistol) at the filming crew members. Journalist Mykhailo Tkach introduced himself as a journalist, and showed his journalist ID from *Radio Liberty*.

Only after the search of the filming crew's car, one of the men showed something that looked like an official ID of a senior lieutenant of the special unit «Titan». Other participants of the incident did not show their IDs.

The armed men, as the filming crew observed, were guarding a private individual, namely, the Russian businessman Pavlo Fuks. He landed in a private airplane and exited the VIP terminal of the airport «Kyiv», accompanied by the mentioned guards soon after the incident.

The editorial office of the program «Skhemy» sent a request to the head of the National Police of Ukraine Khatia Dekanoidze and to the Minister of Internal Affairs Arsen Avakov with a demand to inform whether the people in question are

affiliated with the law enforcement agencies, and to explain on what basis armed people, without explaining their reasons, searched the automobile of the journalists, who showed them their IDs and were under the editorial assignment, when they conducted video recording in a public place.

In addition, the editorial office demanded to qualify the work of the police officers, who arrived on the call of the journalists, yet refused to identify the people, who conducted the search in their car and threatened them with weapons.

A case of threats against a journalist took place after the website «Myrotvorets» published a list with personal information of journalists, who were «accredited» in the «DPR». For example, on May 11, IMI was addressed by Ukrainian freelance journalist Roman Stepanovych, who said that he was threatened by unidentified people after publication of this list. The threats were sent to his e-mail included in the list. Roman was taking footage in Donbas as a stringer for various agencies like NBC, DW, Reuters, and sometimes worked as a fixer, for example, for *Die Zeit*, *CCTV*, *Aftenposten*. «I was born in Donetsk, but all the time I worked for the Western mass media and never worked for Russian federal media», he said.

Last year, IMI experts registered threats related to prank bomb calls to TV channels, in particular, twice to the TV channel «112 Ukraine» and two TV channels of Vinnytsia — «Vintera» and «Vinnychyna».

In Dnipropetrovska oblast, in the town of Kamyanske, there was a case, when someone set up a booby-trap with seven combat grenades RPG-18 near the office of the newspaper «Sobytiye Segodnia».

The suspicious box wrapped in a black plastic bag, with a grenade launcher RPG-18 placed on the top of the box, was

found at the porch of the office building on the eve of the New Year day — on December 30.

In the box, there were six grenades F-1 and one RG-42, intertwined with wire, and attached to RPG-18. The grenades were combat-worthy, with explosives inside. The editorial office staff believes it was a booby trap, which was supposed to blow up, when the person who finds the dangerous package tries to take the RPG.

The Security Service of Ukraine, the State Emergency Service, police and bomb disposal service officers arrived to the site. The booby trap was neutralized, no one was injured. The data regarding this case was recorded in the Unified Register of State Investigation under part 1, article 296 (hooliganism) of the Criminal Code of Ukraine.

The editor-in-chief of the newspaper «Sobytiye Segodnia» Mykhailo Baltaksa believes this incident is linked to the activities of the media outlet's editorial office. To the question, whether the booby-trapping of the porch of the building was related to the activities of the editorial office of the newspaper, or maybe against «Automaidan», which has an office nearby, Mykhailo Baltaksa said that it was his media outlet that was targeted.

«I am sure it was our editorial office that was targeted. To my opinion, it was an attempt to intimidate us. At that, quite a strange attempt: why would anyone just place combat grenades near the editorial office? This trap could not detonate spontaneously, someone had to make some efforts to produce an explosion. That is, they left a box with grenades and placed an RPG on the top», the editor-in-chief said.

In Sumy, Olena Adamenko, a journalist with the online media outlets «Dan-kor» and «UA:Sumy» received threats to her e-mail on February 23 because of her coverage of work of illegal fueling stations. «So, doggy, are you not caught? Do not

write about gas any more. It has nothing to do with anything here, but it is easily spilt and set on fire. Which can be dangerous, especially for people», was the threat message.

On the same day, on February 23, the websites «Dankor» and «UA:Sumy» published Olena Adamenko's materials «Underground Empire: in Sumy two illegal fueling stations found in one day», «At the crosshairs. Shame of Sumy police» and «Another illegal fueling station uncovered in Sumy». These materials were about two underground fueling stations, for which, according to the editorial office, local law enforcement officers run a protection racket.

Since February 25, Olena Adamenko received protection of the special unit «Hryfon».

The prosecutor's office of Sumska oblast on March 7 started a pre-trial investigation based on the fact of officials of law enforcement agencies organizing threats or violence against journalist (part 3 article 27 / part 3 article 345-1 of the Criminal Code of Ukraine).

Obstruction

In 2016, the category, in which the most violations were registered, was obstruction to lawful professional activities of journalists — 108 (in 2015 — 105, in 2014 — 150, in 2013 — 130). This tendency persists for the second year in a row.

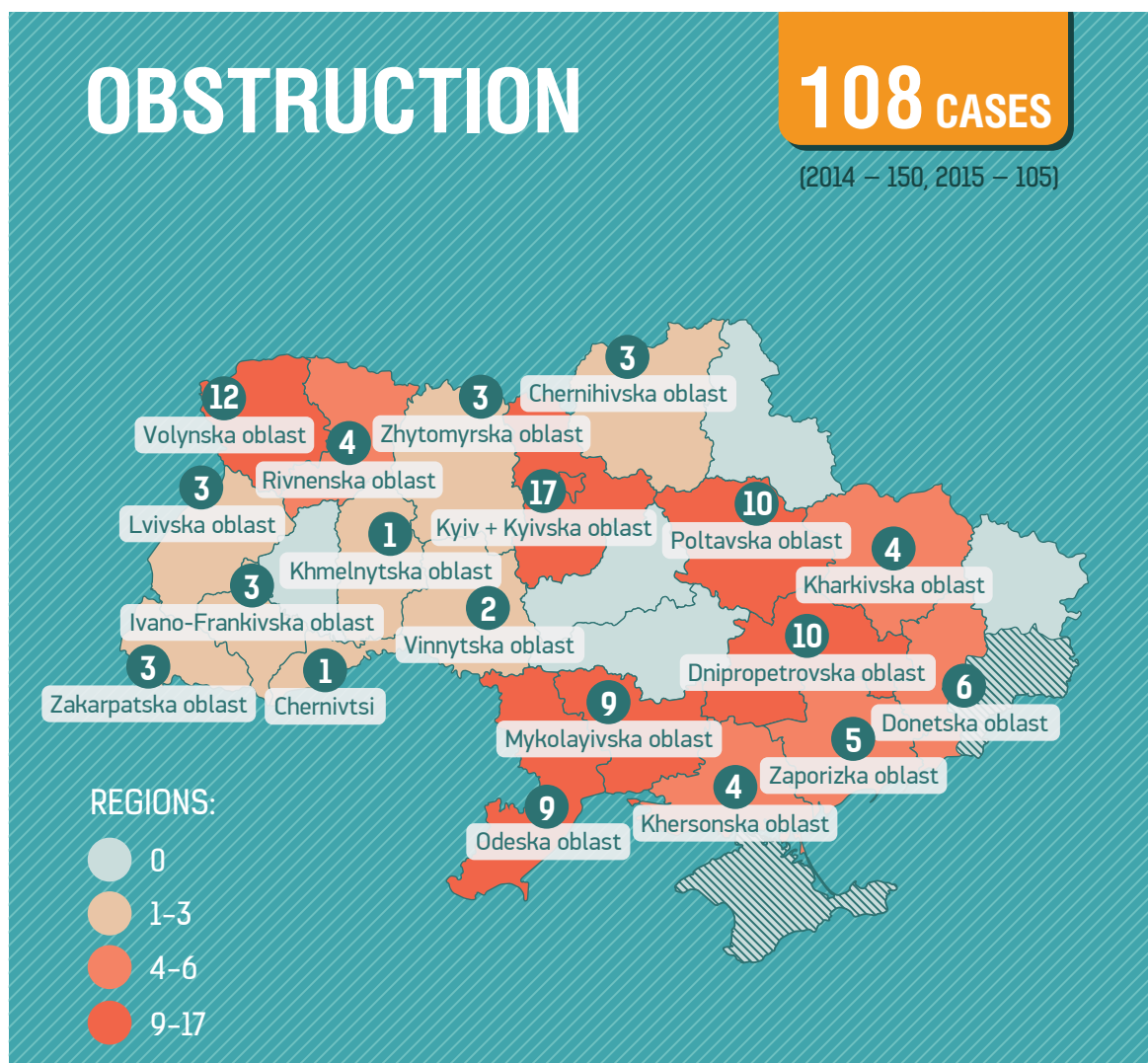
In most cases, the journalists were obstructed by private individuals, law enforcement officers, and local authorities.

The regions that made it to the top, as those, where obstructions to journalists were the most frequent, became Kyiv and oblast (17 cases), Volynska oblast (12 cases) and Dnipropetrovska oblast and Poltavaska oblast (10 cases each).

In Kyiv, journalists were mostly obstructed by private individuals (activists, participants of a religious procession, owner of an illegal gas station, and others) and law enforcement officers.

For instance, on April 6, in Kyiv, unidentified people attacked the journalist of the TV channel «NTN» Vitaliy Franziuk and broke his video camera, which he used to take footage from a businessman's murder site.

On July 15, the lawyers of the first deputy of the head of National JSC «Naf-togaz Ukrainy» Serhiy Pereloma asked judges of Solomyanskyi district court of Kyiv city to ban the presence of press at

the court session, when his pre-trial restrictions were to be selected. In addition, they asked to ban audio recording by journalists. Yet, this request was denied by the judge Anatoliy Makukha.

In addition, in July in Kyiv, during a religious procession, one of the believers of the Ukrainian Orthodox Church, Moscow Patriarchy, attacked the filming crew of «Channel 24». The journalists tried to ask the participants of the procession some questions, but one of the believers reacted by removing his shoe and using it to hit the camera operator and his camera, and damaged the equipment.

In November in Kyiv, police officers from a special unit tried to tear away the photo camera of the staff photographer of the media outlet LB.ua Maksym Trebukhov, and punched him, when the photo reporter was photographing the clash between the activists and police officers near the National Palace of Arts «Ukraina».

As the photojournalist reported, the special police unit officers wearing face masks and with no insignia were beating and pushing away the activists, who blocked entrance to the palace, in which the duo «Potap and Nastia Kamen-skykh» was supposed to perform. Trebukhov added that police officers did not respond to the demand of the journalists and MPs «so that these people wearing masks and without insignia introduced themselves».

In Volynska oblast, the people who were committing obstruction are mainly law enforcement officers: they were forbidding the journalists to take photos of the meeting of police officers of the staff commission, and did not allow journalists to be present at a meeting of the housing commission. Judges also committed some obstructions.

For instance, on September 6, the members of the standing police commis-

sion under the Chief Department of the National Police of Ukraine in Volynska oblast, which is in charge of its HR policy, did not want to admit journalists to their meeting and were banning video recording.

On December 1 in Lutsk, the *Hromadske Radio* journalist Iryna Musiy and the «Hromadske. Volynska oblast» journalist Maria Domanska were not admitted to a meeting of the housing commission under the Chief Department of National Police in Volynska oblast, where the issue of providing housing for the police officers was considered.

Other instances of obstruction by law enforcement officers in Volynska oblast were registered during unscheduled elections to the Verkhovna Rada of Ukraine at the polling station No.070262 in the village of Cherche, in Kamin-Kashyrskyi rayon of the oblast. There, the police officers were obstructing professional activities of the journalist of the online media outlet «Rayon. Kamin-Kashyrskyi» Nestor Lypych — were psychologically pressuring him and interfering with the photo recording of the voting process, in spite of him being registered at the polling station and having a journalist ID.

One of the court obstructions to the journalist of *Hromadske Radio* of Volynska oblast Arina Krapka (Iryna Musiy) was the protocol resolution of the Volynska oblast district administrative court, which forbade the journalist to conduct audio recording during the court proceeding. For the context, according to the legislation in effect, no court permission is required for conducting audio recording.

In Dnipropetrovska oblast, those who obstructed were mainly private individuals, representatives of the judicial branch of the government, law enforcement officers, and local authorities. In particular, in Dnipro the authorities were creating obstructions to the work of journalists at a session of the city council — denied the

journalists entrance to the meeting hall, instead allocating some place in the balcony. Yet, the journalists of certain media outlets were not allowed to the balcony. The director of the city council department for interactions with the law enforcement agencies Oleksandr Svirenko explained that he was the one who ordered not to admit journalists to the meeting hall. Yet in the hall, several other reporters were still working, and the official was unable to explain this selective approach in access of journalists to the session hall.

In Kryvyi Rih, journalists were repeatedly obstructed in getting to a session of the city council or to sessions of its working group. For instance, on October 26, the guards of «Municipal Guard» were not admitting journalists to sessions of the city council. According to the journalist «Expert KR» Evhen Pavlov, several hot issues were to be considered at the session. In particular, at this session they had to decide the fate of 0.24 hectares of land in downtown, which the local authorities wanted to transfer for life-long free use to the Moscow Patriarchy Orthodox Church. In addition, the issues of heating and natural gas supply problems were on the agenda, as was the policy of monopolists of gas supply, and the cause of absence of heating in several districts of the city.

On November 9, in the same city of Kryvyi Rih, journalists were asked to leave the session of the working group of the city council, where they were discussing the issue of setting prices for passenger transportation in the city for shuttle buses.

In Poltavaska oblast, local authorities committed several cases of obstruction to journalists, and also did some private individuals. For instance, in Poltava, at a session of the city council, the journalists were limited in their movements inside the hall; in the town of Karlivka, the town mayor pried off a camera from journalist's hands and damaged it.

On January 29, in the town of Karlivka of Poltavaska oblast, the town mayor Oleksandr Nakinechnyi attacked the journalist of the regional TV company «Media center "Terra"» Tetiana Kolomyiets and damaged her camera and tripod. The journalist, acting under an assignment from her editorial office, was supposed to prepare a report about the third session of Karlivka town council. Before the session began, the town mayor publicly, as all present city council members were able to see, attacked the journalist.

On April 27 in Poltava, during a session of the city council, the head of the department for addresses of citizens, organizational work, and general issues of Poltava city council executive committee Ihor Veryha and two other workers of the city council executive committee tried to interfere with the journalist of the Poltava city website 0532.ua Maryna Levchuk and two other journalists trying to work in the meeting hall — they were not let the journalists into the hall.

Political pressure

In 2016, IMI recorded three instances of political pressure, which is half as many compared to 2015 (6 cases, in 2014 — 21).

All instances of political pressure were related to publication at the website of NGO «Center for research of features of crime against national security of Ukraine “Myrotvorets”», which gathers the data about separatists, of the lists with over four thousand pieces of personal data of journalists, who were obtaining so-called «accreditation» from the armed militants «DPR».

The published information included full names of journalists supplemented with their cell phone numbers and e-mails. The Center’s administration explained that they obtained the database by hacking the servers of the so-called «Ministry of information of DPR».

IMI qualifies this information leak as political pressure, because this website is believed to be affiliated with the politicians, who are currently in power. At first, the advisor of the Minister of Internal Affairs of Ukraine, People’s Deputy Anton Herashchenko and the Vice-Minister on the issues of temporarily occupied territories and internally displaced persons, Heorhiy Tuka were mentioned as the Center’s chiefs. Later, the real supervisor of the Center was presented – it was Roman Zaytsev, a former officer of the territorial branch of SBU (Security Service of Ukraine) in Luhanska oblast.

Publication of journalists’ personal data happened for the first time in Ukraine, and this turned out to be a manifestation of the infowar against journalists. The website «Myrotvorets» published the lists of journalists and their personal data three times.

For the first time, «Myrotvorets» published the list with over four thousand

pieces of personal data of the journalists, who received the so-called «accreditation» in the armed militants group «DPR», on May 7.

On May 20, «Myrotvorets» published an updated list of journalists, who received “accreditation” from “DPR” armed group for the second time. And as soon as on May 24, the website of the center «Myrotvorets» published the next list with the names of 293 foreign journalists, who were accredited with the so-called «DPR».

The fact of this publication caused a broad public response not only in Ukraine, but also abroad. Journalists of Ukrainian and foreign media outlets, and also representatives of Ukrainian and international media organizations addressed the website «Myrotvorets» with a demand to immediately close public access to the information about the personal data of journalists, who received «accreditation» in the self-proclaimed «DPR/LPR», and urged the authorities to launch a criminal proceeding based on the fact of violation of the Law of Ukraine «On protection of personal data», and resulting pressure and threats against journalists, whose names were on the lists.

Based on the fact of publication, on May 11, the Prosecutor’s Office of Kyiv opened a criminal proceeding based on part 1, article 171 of the Criminal Code of Ukraine (obstruction to lawful professional activities of journalists).

At the same time, journalists, whose names were in the mentioned lists started addressing IMI, complaining about threats that they began to receive after publication of the data. In particular, a Ukrainian freelance journalist Roman Stepanovych stated that he received threats from unidentified people. According to him, the threats came by email to the e-mail address that was disclosed in the lists.

«Reporters Without Borders» and the Committee to Protect Journalists, as well as the OSCE Representative on Freedom of the Media Dunya Miyatovich and others, stepped forth condemning the publication of the mentioned database.

In addition, the Verkhovna Rada Committee on the issues of freedom of press and informational policy responded by approving the statement concerning inadmissibility of violation of the right for protection of personal data and publication of personal data of journalists at the website «Myrotvorets».

Valeriya Lutkovska, Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights, addressed the Security Service of Ukraine and the head of the National Police with a request to secure blocking of access to the website «Myrotvorets» on the territory of Ukraine.

Anton Herashchenko defended «Myrotvorets» – on May 16, he addressed the Minister of Internal Affairs, the Prosecutor General and the head of the Security Service of Ukraine with a request to close the criminal proceedings based on the fact of publication by the website «Myrotvorets» of the personal data of journalists.

In response to public pressure due to publication of data, «Myrotvorets» declared on May 13 that they would close down the website with the same name. In their message about this, the Center «Myrotvorets» called the journalists, who protested against publication of the personal data of their colleagues, «having anti-Ukrainian attitudes».

Yet, the website did not stay closed for long, as already on May 19, the staff of the Center «Myrotvorets» announced that they would restore the functioning of the website, leaving the database of journalists available for the public. The staff approved the decision to restore the work of the website due to support of their activities by Ukrainian public figures, politicians,

and volunteers. On May 20, «Myrotvorets» published the updated list of journalists, who received «accreditation» in «DPR» group, for the second time.

The ambassadors of G7 countries urged those responsible for the website «Myrotvorets» to remove personal data and to abstain from provocative characterizations of journalists. In addition, the ambassadors urged the Ukrainian authorities to secure protection of the freedom of press in Ukraine.

On June 2, the Investigations Department of the Chief Department of the National Police in Kyiv urged the representatives of mass media, whose names and contacts were published at the website «Myrotvorets» and who, due to this, suffer or have suffered obstructions in their lawful professional activities, to contact the Investigations Department of the National Police in Kyiv city for testimony about the mentioned facts as witnesses.

This notification is still posted on the website of the National Police.

Economic pressure

In total, in 2016 IMI recorded one case of economic pressure (in 2015 — two, in 2014 — three). The case took place in Kyiv.

The pressure was related to cancellation of the Ukrainian employment permit to the TV host Savik Shuster.

The director of the legal department of the TV channel 3s.tv Tetiana Karmazina informed that as recently as on March 31, 2016, Kyiv city employment center issued an employment permit for work in Ukraine to Savik Shuster, but cancelled it on April 26.

On April 26, the State Employment Service explained to the TV anchor Savik Shuster that the basis for cancellation of his employment permit in Ukraine was the fact that he provided invalid data for the permit, in particular, the fact that he filed an invalid police clearance together with his application.

Shuster declared that he intends to continue working in Ukraine without a permit. On the same day, on April 26, he announced a hunger strike until his employment permit for work in Ukraine was restored.

On April 26, the State Fiscal Service announced that they intended to conduct inspection of tax payments of the TV host Savik Shuster as a part of investigation of the criminal proceeding registered in the Unified Register of pre-trial investigations under part 2 and part 3 of Article 212 of the Criminal Code of Ukraine, based on the fact of intentional tax evasion against the Canadian citizen Savik Shuster, and against the officials of the LLC «Savik Shuster Studio».

Savik Shuster's studio filed a lawsuit to the District Administrative Court of Kyiv city, demanding to recognize the decision of Kyiv city employment center about re-

vocation of the employment permit for Savik Shuster illegal, null and void.

On April 28, the State Employment Service suspended the decision to revoke employment permit for work in Ukraine for Savik Shuster, the TV host.

On June 13, the District Administrative Court of Kyiv cancelled the decision of Kyiv Employment Center about ban imposed on Savik Shuster to work in Ukraine.

The employment center filed an appeal petitioning against the judgement of the district administrative court. Nevertheless, Kyiv administrative court of appeal approved the decision of the court of the first instance about illegality of cancellation by Kyiv city employment center of the employment permit to the author and host of the talk show «Shuster LIVE», Savik Shuster.

Detention

In total, in 2016, one case of detention of journalists was registered (in 2015 — three cases) — Ukrainian border guards detained the journalist from the investigations project «TsRU» at «Channel 24», Yelizaveta Chyp, and its camera operator Yuriy Herasimov.

The incident took place, when they were taking footage for the story about contraband at the Ukrainian-Hungarian border at the checkpoint «Luzhanka» (Zakarpatska oblast). The border guards drew up an administrative protocol about illegal presence near the state border. The TV channel, in its turn, said that the filming crew had all documents necessary for staying in the border area.

As the journalist reported, they were investigating lands granted for private use near the Ukrainian-Hungarian border area.

The reporters were accompanied by the military prosecutor of Uzhhorod garrison of the Western region of Ukraine Oleh Tsitsak, who agreed to provide on-site comments about the information that the journalists had about the flow of contraband near this border checkpoint.

According to Chyp, on the site they found holes in the fence of the state border and a private carriage with unidentified people, to whom the border guards had no questions at all.

«At first, the border guards, who were with us during the filming, explained to us that we are at a private land and that the state border is still far away», the journalist explained.

Yet, after the video recording the journalists were detained with an administrative protocol for being allegedly potential border crossers, with a penalty for such offence in the amount of 119 hryvnias.

«We were held for about an hour and a half near the checkpoint, and then, it took them over four and a half hours to draw up the administrative protocol. They had no right to hold us over three hours», the journalist said.

The formal excuse for the detention was the fact that the camera operator Yuriy Herasimov allegedly did not have additional documents (documents other than a journalist ID), although the filming crew had all necessary documents for being in the border area.

«The border guards kept calling some people, their phones just never stopped ringing, too. The impression was that they did not know what to do with us. I see this as an obstruction to journalist activities, as we had the document necessary for staying in the border area», Yelizaveta Chyp summarized.

Searches

In 2016, one case of journalists being searched was registered. Last time, IMI registered searches of journalists in 2014, then there were three such instances, and all of them were related to criminal proceedings concerning former politicians and pro-governmental businessmen affiliated with media outlets, whose property was searched.

In 2016, the vice-editor-in-chief of the media outlet «Strana.ua» Svitlana Kriukova stated that she was searched in the airport «Boryspil», and that she would request explanations for this case from the State Border Service of Ukraine.

According to the journalist, on October 17, border guards searched her in the airport «Boryspil» after she returned to Ukraine from her trip to Spain and the Netherlands, where she was meeting her informers for her journalist investigations.

Kriukova claims that the search was conducted under the order from the Security Service of Ukraine, which allegedly took some interest in her due to one of her journalist investigations. She thinks that SBU officers were in the airport during the search, although there is no evidence of this being the case.

«Now I want to file a petition to the border guard service, to have them explain to me their official version of what happened and to show me the court order about the search. I can write to the Security Service, but they will probably respond that their people were not there. They, naturally, never contacted with me at all. Only border guards can search the luggage, not the Security Service of Ukraine. There should be some resolution. Still, they were there, the group of people. And at the exit, there were parked cars of the Security Service, they are very recognizable. In addition, MP Ihor Mosiychuk, who

happened to be there, also confirmed that these people were from SBU », she said.

According to the journalist, the border guards asked her if she had an additional cell phone or a flash drive containing «important» information. Kriukova assumes that the thing that she was searched for was the phone that her informer from abroad wanted to transfer to her, but which she did not have on her. «I had an assignment to take this phone and to file it for international expertise. There are companies that do things like this. The telephone belongs to the person, who agreed to provide me the information I was interested in. Still, it happened so that I did not take this phone. It would take too long to explain why. I understood that it can be taken from me here, too. I invented a different method, how to do it in Europe», she said.

Censorship

In 2016, IMI registered seven cases of censorship, which is almost only half of what was registered in 2015.

Most often, censorship was encountered in Kyiv and in Volynska oblast — two instances in each. Other three instances took place in Lvivska, Odeska and Donetska oblasts.

The entities that engaged in censorship were law enforcement officers, judicial authorities, the Verkhovna Rada, local authorities, a regular citizen, and the media themselves.

For instance, on March 17, the Verkhovna Rada approved the European Parliament recommendations, which, in particular, proposed to close from the media the Conciliation Board of Parliamentary Factions. 240 MPs voted for the bylaw No.4219 «On measures for implementation of recommendations concerning internal reform and capacity building of the Verkhovna Rada of Ukraine».

In particular, the recommendations envisage that «approach to organization of work of the Conciliation Board of Parliamentary Factions (parliamentary groups) on the issues of shaping the parliament agenda has to be revised. Sessions of the Conciliation Board of Parliamentary Factions (parliamentary groups) should be held without press».

At the same time, they offered to consider an option to create (organize) the system of operation of groups of special parliamentary correspondents, which would encompass permanent presence of the political correspondents in the parliament — representatives of the key media outlets of the country.

Soon after, on March 18, approximately 50 representatives of mass media addressed the then speaker of the Verkhovna Rada of Ukraine Volodymyr Hrois-

man with a request not to allow to limit access for their work in the Parliament and not to close certain events of the Verkhovna Rada for the press.

On March 30, the Verkhovna Rada Committee on the issues of freedom of press and information policy addressed the speaker of the Parliament with a petition requesting to remove from the recommendations of the European Parliament mission the clause about non-admission of journalists to the meeting of the Conciliation Board.

The media that were censoring their publications were Lvivske radio and Lutsk online media outlet «Konkurent». The Lutsk website «Konkurent» removed in several hours the analytical material of its editor-in-chief Andriy Luchyk «Volynska oblast pryvatna», which was published on the website on June 23 and addressed the progress of the special elections to the Parliament in district No.23. Instead of the article, explanation of the reason why it was removed was published: «the reason for this is improper use of the term “Nationalist Socialists”, which turned out to be a technical error, in relation to the Electoral Association “Svoboda”. In addition, the cooperation of “Svoboda” with the group “Pryvat” was not confirmed».

The online media outlet «Volyn Agency of Investigations», which managed to reprint the material, expressed its surprise about this explanation of the «Konkurent», «because in the oblast council, “Svoboda” members support Ihor Palytsia and “Ukrop”. One can check numerous voting records and see that these entities vote in accord, in particular, on controversial issues, for example, land allocation for “Volynpryrodesurs”. Journalists and political analysts also point out the fact of this cooperation».

In the evening of the same day, June 23, the website «Konkurent» removed the explanation quoted above, too, so now the webpage just returns with an error.

The author of the material Andriy Luchyk did not comment for IMI the removal of his article.

At Lvivske oblast radio, they removed the interview with the then head of the National TV Company of Ukraine Zurab Alasania planned for April 25. The interviewer Sviatoslav Drabchuk discussed with Alasania the stages of creation of the public TV, development and future of the public radio, about new models for state-owned radio stations.

At first, the interviewer was told that the time of broadcasting was shifted due to the resolution of the plenary assembly of the National Union of the Journalists of Ukraine (NUJU), which addressed the Prime Minister Volodymyr Hroisman with a request to initiate discharging of the director general of the National TV company of Ukraine Zurab Alasania.

The director of the radio Myroslava Lubkovich said in her conversation with Sviatoslav Drabchuk, that «the interview was not and will not be aired because I was asking “wrong questions”, and I should have asked what the salary will be and when. Although before, everyone was ok with it all».

The representative of IMI in Lviv Ihor Feshchenko discussed with Myroslava Lubkovich this case of overt censorship, and she promised to air the record on May 11, saying that there was a technical malfunction on May 2. Yet, the journalist himself and the sound designer Volodymyr Oreshok deny the claim about the malfunction, insisting that the program was announced in the morning of May 2, but it was removed after the call “from the top”. Sviatoslav Drabchuk suggests that the call could be from the vice-director of the radio Ruslan Rey.

In Lutsk, on April 20, the judge of Lutsk city district court Oleh Yushchuk banned the journalists from video recording of the court session over an administrative offence case. In particular, the court was considering the case of the former vice-head of the department of the Protection of Economy in Rivnenska oblast, Oleksandr Voloshyn, who was accused of hooliganism.

The judge just pointed out that he was forced to ban the recording not to compromise the life of the accused. Even more, at the start he banned even audio recording, but later retracted the decision.

As the journalist of «Hromadske. Volynska oblast» Maria Domanska said, she was using a portable camera to record, the judge never passed any resolutions about banning video recording, and to her request to do so he said that resolutions cannot be made regarding this. After threatening to call police, the judge left the court session.

In Donetska oblast in August, the broadcasting of Ukrainian TV channels in the area of the anti-terrorist operation was erratic. As the People’s Deputy, advisor to the Minister of information policy on the issues of restoration of broadcasting in the ATO area Oleksandr Bryhynets then said, «there is an impression that someone intentionally reduces the power of signal at the broadcasting tower in Volnovakha». He was petitioning the Security Service of Ukraine, the Broadcasting, Radiocommunications & Television Concern (BRT), and the National Council, but neither gave him their version of what was happening, yet activists continued to register voltage drops.

Access to public information

In 2016, IMI recorded 30 cases of restrictions of journalists' access to public information in 11 oblasts of Ukraine. This category made it to the top three and shared this place with the categories of beating and attacks against journalists. In 2015, the number of such cases was somewhat bigger — 33, and in 2014 — half as much, 14.

In 2016, access of journalists to public information was being limited by, mainly, local authorities (oblast state administrations, oblast councils, city councils, rayon councils), officials (heads of communal enterprises) and law enforcement officers. In addition, requests were denied by central bodies and authorities (Presidential Administration, Ministry of Defense).

The top three regions, where the right for access was violated most frequently, **include** Dnipropetrovska oblast and Lvivska oblast (5 cases each), Zakarpatska oblast and Mykolayivska oblast (4 cases each) and Kyiv + Kyivska oblast (3 cases).

The local authorities continued the tendency registered by IMI in the end of 2015 of limiting journalists' access to their meetings and sessions.

For instance, in 2016, city councils and rayon councils actively tried to implement pass control and accreditation for journalists. Even though Article 26 of the Law of Ukraine «On Information» provides for power of governmental agencies to conduct accreditation of journalists, it is supposed to be «with the goal of creation of favorable conditions for journalists and the staff of media outlets to conduct their professional activities».

Yet, actually governmental agencies implemented accreditation in such a way that instead of facilitating the work of mass media, it only created extra obstacles for them.

In particular, Skvyrska rayon council in Kyivska oblast permitted photo- and video recording only to accredited journalists. Yet, these actions can be considered unlawful, as article 26 of the Law mentioned above stipulates, «Absence of accreditation cannot serve as a basis for refusal of access for journalists, employees of mass media for open events conducted by the subject of the mandate».

Mukachevo city council (Zakarpatska oblast), too, when introducing accreditation for mass media, additionally limited their rights. The approved Provisions of Mukachevo city council about the accreditation procedure for media outlets contain clauses not stipulated in the Law «On information» and a great number of additional burdens for journalists and media outlets. These were the conclusions the lawyers

of IMI came to after studying the relevant provision on accreditation, which IMI received from the city council in response to its request.

Dnipro city council also introduced pass control for journalists, which entailed limitations for access to the session of the city council as of February 29, requiring accreditation and passes. The confirmation of accreditation for journalists was supposed to be the pass that the representatives of mass media were supposed to get in the city council building.

In its turn, Volynska oblast council suggested introducing limitation on journalists' access to its meetings. A member of Volynska oblast council Volodymyr Kucher registered a draft resolution «On procedure of access to sessions of Volynska oblast council», which, in particular, imposed considerable constraints on citizens' access to its sessions by introducing a two-stage invitation procedure. Kucher's draft was constraining the activities of mass media, as it provided for the right to visit the sessions of the oblast council without limitations for accredited journalists only.

There was also a case, which IMI registered for the first time, and it shocked by how blatant the refusal to provide public information was. In Poltava, the journalist of the newspaper «Kolo» Nadiya Trush received advice from the Department of infrastructure and tourism of Poltavska oblast state administration to search for the requested information herself. The journalist requested the number of green tourism farmsteads registered on the territory of Poltavska oblast; how many villages there are in Poltavska oblast; and requested to specify what events are held to advertise and promote the tourism potential in Poltavska oblast, including the village green tourism.

The Department in its response to the request even indicated where exactly to search — at the website of the depart-

ment of infrastructure and tourism of Poltavaska oblast state administration «Poltavska oblast tourism».

In addition, there was a registered case when local authorities treated a journalist request as a petition from the general public. In particular, Kharkiv city council responded (with a five days delay) to the request of the journalists of the media project «Nakypilo» about the number of trees at Svoboda Square marked for felling during the reconstruction. The letter from the city council did not answer the question about the number of trees; instead, it mentioned that the request «will be processed according to the procedure established by the Law of Ukraine “On Public Appeals”».

Law enforcement officers and agencies either were not providing the information at the journalists’ request, or denied the request to publish certain information, or replied to the request in an incomplete manner.

In particular, the Chief department of the National police in Rivnenska oblast failed to provide information on request of the editor-in-chief of the online portal «Chetverta Vlada» Volodymyr Torbich about the source of funds the Department used to treat journalists on the eve of their professional holiday, and what amount of money was spent for this event.

The Chief Department of the National police of Ukraine denied the request of the journalist of *Hromadske Radio Iryna Musiy* to provide the lists of police officers, who were promoted or demoted as a result of re-attestation. In the response the journalist received, it was stated that this information is of personal nature, and the officers did not agree to make it public.

Mykolaiv police provided to the journalist the requested information in an incomplete form. The Chief department of the National police in Mykolaivska oblast refused to provide the correspondent of

the online media outlet «Prestupnosti.NET» Andriy Lokhmatov the list of all employees of structural and territorial departments of Mykolaiv police. In response, the acting deputy head of the department Yevhen Kovtun provided to the journalist the names of only heads of such departments.

The Department of the Security Service of Ukraine in Mykolaivska oblast denied the request of the journalist from Mykolaiv Center of Journalistic Investigations Tetiana Medvedeva for copies of income declarations of the head of the department and his deputies by declaring this information classified.

In addition, **we registered communal enterprises’ refusal** to provide to the journalists information about financial reporting, to provide copies of income declarations of their administrators or to clarify the situation concerning the use of loaned funds. In particular, Mukachevo communal enterprise «Mukachivvodokanal» refused to give the journalists information about its financial reporting for the year 2015, pointing out that this information is confidential.

Lviv city council has been repeatedly ignoring the journalists’ request or drawing out their responses concerning the Hrybovytske waste disposal. Journalists, in particular, were interested in the topics related to the waste disposal in general, land reclamation of the location, evacuation of wastes from the city, and construction of a waste processing facility. For instance, the city council ignored a request on this topic from «Dzerkalo Tyzhnia. Ukraina», «1+1» and «Nashi Hroshi. Lviv», as well as from «Hromadske. Lviv».

Lawsuits against mass media

In 2016, IMI recorded two cases of lawsuits against media outlets (in 2015 — five cases, in 2014 — nine).

In both cases, media outlets were sued by officials. The claimants demanded to refute the publications and to compensate moral damages in the amount of 100 thousand hryvnias. The cases took place in Zaporizka and Zhytomyrska oblasts.

In particular, the prosecutor of the Prosecutor General's Office Vladyslav Kutsenko sued the editor-in-chief of the newspaper of Zaporizhzhya «Gorozhanin-inform» Andriy Bartysh and demanded to compensate moral damages in the amount of 100 thousand hryvnias for the materials published by the newspaper.

Bartysh himself considers this lawsuit to have the only goal – to exert additional psychological pressure against him and to smear his reputation as a journalist. Based on his words, the information that he published in the disputed articles was also investigated by other journalists and was published in many mass media of Zaporizhzhya. Still, the prosecutor filed a lawsuit only against him.

«But the lawsuit of this nature was filed by Vladyslav Kutsenko only against me and my investigations, published in the newspaper "Gorozhanin-inform". In the last two years, I conducted journalist investigations, whose results were used in the material of five criminal proceedings. When I assumed a proactive position concerning coverage of the activities of Vladyslav Kutsenko, I encountered his negative, even lawless, response. In particular, in breach of the requirements of the legislation of Ukraine, the defendant included the newspaper "Gorozhanin-inform" into his claim related to my investigations, which is only acting as a publisher, and is not responsible for the content of the pub-

lication. I see this only as a method to exert additional psychological pressure against me and to smear my reputation as a journalist», — pointed out the newspaper's editor-in-chief Andriy Bartysh.

The secretariat of Zaporizka Oblast Branch of the National Union of Journalists of Ukraine, after studying the mentioned facts in detail, expressed serious concern about the situation that formed around the professional journalist activities of Andriy Bartysh.

The Oblast Union noticed the fact that the claimant demanded to name the sources of information the journalist used when preparing the contested publications.

In addition, the Union remarked that Kutsenko, in breach of the requirements of the legislation of Ukraine, made the publisher of the newspaper, which published Bartysh' journalistic investigations, a defendant, while the publisher only performs technical functions, and, according to the law, is not liable for the contents of the publications. To the Union's opinion, Kutsenko, as a lawyer by education, can hardly be ignorant about this.

«Therefore, he intentionally exerts psychological pressure on the journalist by making illegal claims, and damages his reputation. Even more, artificial negativity is formed around Bartysh. He is not welcome at press conferences in the oblast prosecutor's office, which he is notified about, he is not allowed to meet certain officials, etc.», the statement reads.

Taking the mentioned facts into account, the secretariat of Zaporizka oblast organization considers all this an obstruction to the journalist activities of Andriy Bartysh specifically, and an attack against freedom of press in general.

The Union sent this statement to the board of the National Union of Journalists

of Ukraine, the Commission for Journalist Ethics, the Prosecutor General's Office, and to the relevant committees of the Verkhovna Rada of Ukraine.

In the second case, 100 thousand hryvnias as compensation for moral damages was the demand of the chair of Zhytomyrska oblast council Anzhelika Labunska, who was suing the newspaper «Berdychivskyi pohliad».

She filed her claim about protection of honor, dignity and business reputation, refutation of invalid information and compensation of moral damages to Berdychiv Interdistrict Court.

The reason for the lawsuit was the publication in the media outlet of an article as of January 15, 2016 «Aftertaste of elections-2015, or "Hat trick" Berdychiv-style». The article quoted the letter of the P.E. teacher from Secondary General School No.5, Valentyn Hanol. As the editor-in-chief of the media outlet Vira Kovtoniuk described it, «the author, using his own style, used quite a satirical manner to describe the high official of the oblast and her political activities, using phraseology, allegories, and catchphrases». This manner of presenting the information, according to Kovtoniuk, as well as the author's criticism towards certain facts detailed in the article displeased Anzhelika Labunska.

The editorial office considers the lawsuit of Labunska an intervention into the activities of mass media outlets and a limitation for freedom of press.

Other kinds of legal and of indirect pressure

In 2016, IMI recorded five cases of legal pressure (in 2015 — only one).

These instances took place in five different regions of the country, in particular, in Kyiv, Rivne, and Zakarpatska, Lvivska, and Rivnenska oblasts.

Those exerting legal pressure on journalists were predominantly representatives of the Security Service of Ukraine and law enforcement agencies (three instances) and local authorities and a local councilmember (one case each).

The online media outlet «Ukrayinska Pravda» on October 28 issued a statement that its staff had been wiretapped by the Security Service of Ukraine on request from the Presidential Administration. The journalists demanded from President Petro Poroshenko, the Minister of Internal Affairs, and the head of the National Police to explain, with what purpose the media outlet staff had been wiretapped during the year.

The editorial office obtained the investigators' reports concerning conversations of the media outlet staff, starting from October 2015.

«It should be pointed out that the reports addressed conversations both by phone and in online messengers. They contained information about journalists' intentions and plans and materials we were preparing for publication», the media outlet states.

According to the media outlet's information, the corresponding materials were sent to the Minister of the Internal Affairs Arsen Avakov.

The Security Service of Ukraine said they are not at liberty to confirm whether the wiretapping was indeed taking place.

In November, the Chief of the National Police of Ukraine Khatia Dekanoidze made a statement that the National Police was investigating a criminal case about possible wiretapping of the staff of the online media outlet «Ukrayinska Pravda».

On October 26, the speaker of the National Police Yaroslav Trakalo informed that the National Police included to the case of Pavlo Sheremet's murder the materials about wiretapping of the «Ukrayinska Pravda» staff.

Earlier, the editor-in-chief of «Ukrayinska Pravda» Sevhil Musayeva-Borovyk informed that the conversations of the editorial office staff, in particular, journalist Pavlo Sheremet, who was killed in the summer of 2016, had been wiretapped.

An unusual case of legal pressure took place in Uzhhorod (Zakarpatska oblast), when a local prosecutor's office complained to the police about the investigative journalists.

For instance, representatives of Uzhhorod police department of the Chief department of the National police in the oblast interfered with the work of the filming crew of the TV channel «24» for the program «TsRU» near the building of the prosecutor's office of Zakarpatska oblast.

The journalists were conducting a journalist investigation concerning the wealth of the vice-prosecutor of Zakarpatska oblast Ivan Shymon and came to the prosecutor's office to talk to him.

As the journalist of the program Maksym Prokopenko reported, police officers were blocking the journalists' car. After that, the journalists were approached by a police captain Ivan Shymon, who informed them that there was a «102» call, and asked them to give an explanation about the filming.

After that, the chief of Uzhhorod police department Volodymyr Ulynets arrived to the site of the incident with a question, «And what are you filming?». He said he was there along with his colleagues as a response to the call to the police phone «102».

The chief of police asked the journalist to give an explanation what they were doing. In his turn, the journalist explained that he was conducting a journalist investigation.

In his comment to IMI concerning this event, the journalist of the program «TsRU» Maks Prokopenko pointed out: «I think, here is a new cronyism scheme at work already, like in the good old times. If the vice-prosecutor of the oblast can send the chief of the new police “to get explanations” for filming (professional activities), this completely destroys the entire reform of the executive power and law enforcement officers as the new police and yet again proves that the prosecutor’s office was not cleansed enough and this means corruption runs there unchecked».

The Chief of the communication Section of the Chief Department of the National Police in Zakarpatska oblast Anna Dan in her comment about the situation to the representative of IMI explained that the chief of Uzhhorod police arrived to the site to prevent any further conflict.

«The police phone “102” received a call from an officer of the prosecutor’s office in Zakarpatska oblast, who reported that some men he did not know, who introduced themselves as the journalists of the TV channel “24”, on a white SsangYong car were conducting an unapproved filming. As police officers respond to all calls from citizens with no exception they went to check this incident, too».

According to her, taking into consideration that all events connected to representatives of media outlets are under personal supervision of the police brass, to

preclude further conflict the chief of Uzhhorod police department Volodymyr Ulynets arrived to the site.

«Police officers conducted an inspection on site and found no manifestations of an administrative or criminal offence in the actions of the journalists of the TV channel “24”, so this inspection was terminated. The law enforcement officers have no further questions to the TV channel employees», she said.

Another case took place in Mykolayiv. The Department of the Security Service of Ukraine (SBU) in Mykolayivska oblast in the evening of August 24 detained the editor-in-chief of the online media outlet «NikVesti» Oleh Dereniuha for several hours and interrogated him in a case about a prank bomb call. The officers of the local SBU Department directly accused Oleh Dereniuha of a prank call about a bomb on Soborna Square in Mykolayiv, where celebrations of the Independence Day of Ukraine were held that day.

As Dereniuha recounted, he received a phone call from a SBU officer, who, without telling him anything about the actual intentions of the law enforcement officers, invited him to the department, as «they wanted to talk». According to Dereniuha, this officer is regularly communicating with the journalists in the normal course of business, providing them information or asking media outlets for necessary information, which is why he agreed without a second thought.

In the Department, Oleh Dereniuha was met by the head of the SBU Department in Mykolayivska oblast Kalinin, who escorted Dereniuha to a room, where the officers began to accuse the journalist of making calls that morning to the phone of the SBU Antiterrorist Center to inform about a bomb on Soborna Square in Mykolayiv, which at the time was a place of mass events to celebrate the Independence Day.

Dereniuha's colleagues say this can be either a mistake, or intentional framing. In particular, the correspondent of the online media outlet «Prestupnosti.NET» Andriy Likhmatov pointed out that he and Dereniuha spent the entire day with friends outside Mykolayiv.

When the public became aware about Dereniuha being detained by SBU, the journalist's colleagues, civil activists and members of the Parliament rallied under the building of the department, and as a result in three hours the journalist was released. He told them that the SBU officers were checking his cell phone and then demanded that he gave it to them along with his laptop. According to him, the SBU officers would not allow him to call either a lawyer, or his colleagues.

«They told me that if I don't give them the phone, I will be detained and sent to the pretrial detention center. They demanded a password from the phone. I managed to leave only after I gave them the phone in an envelope, which they allegedly took for expert examination», Oleh said. In addition, Dereniuha shared that during the interrogation he repeatedly demanded from the investigators a document or any other evidence of his involvement with the said crime, but was ignored.

The journalist believes that the investigators actually intended to seize his cell phone, which stores his correspondence with numerous people, in particular, politicians, officials from governmental authorities, National Police, prosecutor's office and others. In addition to his journalist activities, Oleh Dereniuha also coordinates the movement «Under Control», which monitors manifestations of political corruption and regularly publishes corresponding materials in mass media.

The journalist submitted a complaint to the prosecutor of Mykolayivska oblast Taras Dunas concerning violation by the SBU officers of his right to own proper-

ty and for protection and obstruction to professional activities with the demand to immediately return his phone to him and bring the SBU officers to responsibility.

As the representative of IMI pointed out, the SBU Department in Mykolayivska oblast officially refused to give any comments about what happened.

In 2016, IMI recorded four instances of indirect pressure (in 2015 — one case). Two instances took place in Kyiv and Kyivska oblast, the other two — in Rivnenska and Chernivetska oblasts.

For instance, in the town of Ukrayinka, in Kyivska oblast, the investigative journalist, the editor-in-chief of the media outlet «Trypil'skyi Kray» Olha Nos became a target of fake leaflets from anonyms. The journalist reported to police obstruction to her lawful professional activities.

In several streets of Ukrayinka, printed leaflets appeared on bulleting boards, which contained false and derogatory information about Olha Nos. In particular, the leaflets, which appeared on August 11, listed her current phone number and offer to order escort services. Other leaflets, plastered on houses and in entrances on August 17, accused the journalist of fraud.

Olha links these events to her own journalist activities of exposing the facts of corruption by the town mayor and his immediate circle.

«Sure thing, after our newspaper "Trypil'skyi Kray" submitted a request for information about the number of service housing and about the list of apartments, from which the status "service housing" was removed, pressure is to be expected. But real pressure began after we published materials about some procurements of the tender committee of Ukrayinka town council», shared Olha with IMI.

After the material exposing the contraband schemes of wood and ciga-

rettes in Chernivetska oblast was published, the border patrol included Roman Bochkala, who as then a journalist of the TV channel «Inter», to the database of security suspects. According to the journalist, the Administration of the State Border Patrol requested that he were added to this database. He believes it was their revenge for his material.

«This is revenge. For Chernivtsi. A week ago, my investigation in “Podrobytsi Tyzhnia” about contraband of wood from Chernivetska oblast went on air, and a couple of days ago in “Stop koruptsii” we exposed the illegal traffic of cigarettes to Romania, in which, there are reasons to believe, local border patrol is involved», said Roman.

Nevertheless, thanks to intervention of the border patrol’s press service, he was released. Still, they refused to provide the journalist a copy of the document, based on which he was detained.

One more case of indirect pressure on the investigative journalist, Volodymyr Torbich, was registered in Rivne. In particular, a poison pen letter against him calling him a separatist was sent out. As it turned out, this was doing of the son of the person of interest of Serhiy Postolovskyi’s journalist investigation.

The website «Chetverta Vlada» on January 28 published two materials. One was about pressure the principal of Rivne State Humanitarian University Ruslan Postolovskyi is exerting over its faculty: «Without work and without salaries: why faculty of Rivne State Humanitarian University take unpaid leaves». The other was the investigation by Rivne journalists from the project «Slidstvo Info» about five scandals involving representatives of Liashko’s Radical Party in Rivnenska oblast.

As the principal of Rivne State Humanitarian University refused to answer the journalists’ questions after the materi-

al went public, his son Serhiy Postolovskyi rallied to his defense. He state his views on the subject in the Facebook group «Rivnenshchyna Politychna», which garnered a discussion. In the social networks, Serhiy describes himself as a political analyst.

In the morning of January 29, after the expose publication, Rivne media outlets received a poison pen letter from an anonymous email. Its author called journalist Volodymyr Torbich a separatist and alleged that Torbich participated in some religious organizations, which supported the occupants during the annexation of Crimea. The text attached to the email was phrased in such a way so that to suggest it was written by people from UNSO (Ukrainian Nationalist Self-Defense).

The poison pen letter concluded with a sentence: «The public of Rivnenska oblast demands to put a stop to Volodymyr Torbich’ blatant anti-Ukrainian activities, aimed at dismantlement of the socio-political situation in the region».

The anonymous letter contained a paragraph that was identical to a part of the text, which during the elections of the principal of Rivne State Humanitarian University was published citing Liudmila Shuhayeva, the sister of principal Ruslan Postolovskyi, who teaches at Rivne State Humanitarian University.

After this, the editorial office checked the properties of the.doc file containing the letter and found out its author had a different email – pastiks@gmail.com.

This email turned out to be linked to Serhiy Postolovskyi’s accounts in Google+ and Facebook social networks. This email was also included in the mailing list of the press service of Rivne City Council as the email of Serhiy Postolovskyi. This email also was given as the contact email for Serhiy Postolovskyi on the Publishers’ Forum in Lviv.

Cybercrime against mass media and journalists

In 2016, IMI recorded 11 cases of cyber crime against media. Hacker attacks targeted mostly websites of online media outlets.

Almost in all cases, the editorial offices failed to find out, who performed the DDoS attacks on their websites. Only in one case, in Chernivtsi, the law enforcement officers exposed a resident of Chernihiv, who broke through the logical security system and guessed the login and password to interfere in the website's admin panel and gain the administrative access to this website. The case went to the court.

At the same time, the editorial offices expressed their suspicions, in whose way they were standing with their materials, or tried to track, after which materials the attacks began.

The novelty of attacks in 2016 was publishing fraudulent information or threats on the media outlets' pages. In addition, there were several instances, when the websites sustained a hacker attack for a long period of time or repeatedly.

In particular, last year, most DDoS attacks took place against websites in Kher-son (three instances) and Kyiv (two instances). The rest were: Ivano-Frankivsk-based website «Kurs», Zaporizhzhia TV channel «Aleks» reported a cyber attack and publication of a fake about the nuclear power station, a hacker hacked a website of one online media outlet based in Chernivtsi and tried to sell rights for it, and several more elsewhere.

The Ivano-Frankivsk-based informational website «Kurs» sustained a hacker attack and shut down completely. Instead of its contents, the website showed a text in English: «We will not forgive, we will not forget, wait for us. Anonyms». Currently, the text has been removed.

In a comment for IMI, the editor-in-chief of «Kurs» Serhiy Borys noted that the problems with the website's operation began after they published articles of journalist Yevhen Hapych about court hearings about the communal market in the city of Kolomyia, Ivano-Frankivska oblast, and about illegal takeover of a children's furniture factory.

The website of the magazine «Ukrayinsky Tyzhden» was attacked by unknown hackers, who published on it an anti-Ukrainian propaganda piece. A hacker group «Berehyni» claimed responsibility for the hack.

The Kyiv-based websites «Depo» and «Dilova Stolytsia» sustained DDoS attacks. The editorial offices failed to locate the source of the hacker attack.

The editorial office of the **online media outlet «Zhytomyr.info»** sustained a DDoS attack and reported that somebody from abroad was trying to disrupt the website's operation. Neither the editorial office, nor the owner of the website were able to give IMI a concrete reason, why, to their opinion, the media outlet sustained a hacker attack.

The cyber attack took place at the same time as the elections in the district 22 of the territorial community of the oblast, but the editorial office believes they recently had no noticeable conflicts with anyone and did not plan to publish anything extraordinary. The attack, according to the editorial office' information, was rather expensive: it was being conducted from foreign servers and was so powerful that it even shut down the website's rather expensive protection.

The Mykolayiv-based online media outlet «Prestupnosti.NET» was under massive DDoS attacks for two weeks. Artem Dyblenko, the director general of the

LLC «Information agency Ukrainian Media Group», which owns the media outlet, linked these attacks with the desire of the notorious ex-adviser of the head of Mykolayivsa oblast state administration Yaroslav Filatov to get rid of critical materials about him on the website «Prestupnosti.NET».

«Quite recently the editorial office received an email from one of Kyiv-based PR agencies with a request to remove several news, whose “protagonist” was Filatov himself. And in the meantime, weirdly for more than a week somebody is trying to take our website down with a massive DDoS attack. Coincidence?» said Dyblenko.

The website of the TV channel «Kherson Plus» was under DDoS attacks for ten days. The director of the TV channel Volodymyr Kosiuk informed IMI that the attack started when the website of the TV channel published a video bite of the head of Khersonska oblast council Andriy Putilov. When attending a teachers’ forum, the official shared his vision of the reform of the educational system, for which he received numerous critical comments.

The Kherson-based website «Hryvna. Novyi Format» during July sustained DDoS attacks twice; it operated with difficulties.

The editorial office does not rule out the possibility that this was connected to the online vote for candidates on the special elections to the Verkhovna Rada of Ukraine in the electoral district 183 the website hosted. The **network of the websites CitySites** sustained a massive cyber attack; as a result, several regional websites were paralyzed. In particular, the **attack targeted the websites of Mariupol «0629» and Donetsk «062»**. The websites of Zaporizhzhia (061.ua), Kryvyi Rih (0564.ua) and Dnipropetrovska (056.ua) experienced some service interruption, too.

According to the editorial office’ observations, such actions come along with the aggravations on the front.

«We have no doubt that this is connected to the website’s policy. The websites of Mariupol and Donetsk are, probably, the most influential websites, which provide to residents of the occupied territories and “gray areas” the information they wait for and, probably, trust», pointed out the network’s editor-in-chief Hanna Romanenko. She informed that recently the website of Mariupol published a series of investigations concerning property in the city, which, she assumes, could have been the reason behind the attack as well.

The editorial office failed to find out where the attack originated.

The Zaporizhzhia-based TV company «Aleks» claimed that perpetrators hacked the official website of the TV company and published untrue information about the incident on Zaporizka nuclear power plant.

In particular, on the company’s website information was published about an emergency shut down of the electrical generator set No.6 of Zaporizka nuclear power plant and the radiation levels 10 times higher than the norm. Zaporizka nuclear power plant’s press service on its website refuted this information.

After this, the TV channel reported the hack and qualified these actions as an informational sabotage with the purpose of destabilization of the situation in the society. The channel turned to the relevant authorities with the request for thorough investigation and search for cyber criminals.

In his comment to the IMI representative in Zaporizka oblast, the head of the TV and Radio Company «Aleks» Anatoliy Pivnenko stated that he has certain guesses concerning the reasons of the incident, but refused to elaborate.

Violations of journalists' rights on the territories occupied by «DPR» and «LPR»

In 2016, on the occupied territories of Donetsk and Luhansk oblasts IMI recorded 12 cases of violations of freedom of press, taking into consideration a limited access to these territories. For comparison — in 2015, on the occupied territories of Donbas, 17 cases were registered.

In 2016, on the occupied territories militants of illegal armed groups **continued to block broadcasting of Ukrainian TV channels and access to Ukrainian websites**. The blocking was applied to national-wide channels, including topical — sports channels, channels for children and educational channels, in particular, the First National, 1+1, ICTV, Novyi Channel, «Tonis», STB, «Inter», «112 Ukraine», as well as the TV channels «Futbol-1», the channel for children «Piksel», «Culture», «Eko-TV», etc.

The «Ministry of Information of DPR» explained blocking of TV channels as «prevention of dissemination of materials and information extremist in nature».

A novelty in the informational war against Ukrainian and foreign journalists became publication of their data on the separatist websites.

In particular, the website of the «LPR» separatists «Okkupatsia.net» published the compiled as of October 10, 2014, lists of journalists from Ukrainian and foreign mass media outlets, which covered events in Donbas and in the ATO zone.

Lists of Ukrainian and foreign journalists were published in the section «Journalists of Junta». The lists contained dozens of names of journalists from the TV channels «Inter», 1+1, STB, ICTV, Hromadske TV, «Espresso.TV», Channel 5, Channel «24», Channel «Ukraina» and others. Among foreign journalists on the lists, there were journalists of the TV channel «Al Jazeera»,

the France Press Agency, the channel VICE News, the BBC corporation, the American channel FoxNews and many others.

Along with the names, the lists contained their contact phone numbers.

In 2016, the so-called «LPR» imprisoned three bloggers — residents of Luhansk, whom the militants accuse of disseminating «extremist materials» concerning the self-proclaimed republics.

For instance, on October 10, in Luhansk a 19-year old blogger Vladyslav Ovcharenko went missing. The blogger was accused of founding a «radical neo-Nazi group» — an underground company of the Azov battalion.

On November 21, in Luhansk militants of the so-called «Ministry of State Security of LPR» detained a local pro-Ukrainian blogger Eduard Nedeliayev, who on his pages in social networks was writing about life of the city and expressing his pro-Ukrainian stance.

In December, militants of the so-called «LPR» detained a 53-year old resident of the non-government controlled Luhansk Hennadiy Benytskyi for online «publication of extremist materials», «which contain negative information, which assaults honor and dignity of citizens of the Republic, as well as offensive publications concerning NGOs, state structures, and authorities of LPR, in particular, the head of the Republic».

The so-called «Ministry of State Security of LPR» claimed that Benytskyi is accused of «committing actions aimed at incitement to hate or hostility and impairment of human dignity».

Currently, there is no clear picture of what is going on in the occupied territo-

ries, as since 2014 the information space there has been thoroughly purged. Many journalists and editorial offices fled the occupied territories of Donetska and Luhanska oblasts as early as in 2014. Moreover, many media outlets closed down their editorial offices, unwilling to work under pressure of «DPR» and «LPR» militants.

Crimea

In Crimea annexed by Russia, in 2016, 31 cases of violations of freedom of press were recorded, which is somewhat less, than in 2015 (44 instances).

On the Ukrainian peninsula of Crimea, occupied by Russia, the Russian authorities continue to follow the systematic policy of suppressing the freedom of press.

In Crimea, mass media and journalists, as in 2015, have been under pressure from the Russian special services, the Federal Supervision Agency for Information Technologies and Communications of Russia (Roskomnadzor), and the Crimean occupation authorities.

The most publicized case of 2016 was that of Crimean journalist Mykola Semena, who was officially accused by the

According to the investigation, the Crimean journalist «prepared an article called «Blockade — a necessary first step towards liberation of Crimea», in which «the calls for violation of the territorial integrity of Russia» were identified. The material was published on the website of the online media outlet «Krym.Realii».

The ex-«prosecutor» of the annexed Crimea Natalia Poklonska, who was the one to accuse Semena, claimed that «Krym.Realii» enabled «justification of acts of sabotage and extremism». The 66-year old journalist faces five years of prison.

Semena's lawyer Emil Kurbedinov pointed out that the accusatory conclusion was handed with violation of the Criminal Code of Process: a representative of the prosecutor's office was supposed

Alina Smutko / krym.org (RFE/RL)

Photo by Alina Smutko, Radio Svoboda

Russian FSB of a criminal offence under Part 2 Article 280.1. of the Criminal Code of Russia «Public calls for actions aimed at violation of the territorial integrity of the Russian Federation».

to hand the document, and Semena received the verdict from the FSB investigator Oleksandr Parshutin in the department's building.

During the FSB interrogation, Semena himself noted that he believed «the conversation about Russia sovereignty over Crimea to be a debating point» and in his journalist article «enjoyed his right to express his opinion».

The definitive hearing of the case began on March 20, 2017, in the Kremlin-controlled Zaliznychnyi rayon court of Simferopol. Before the court hearing began, Semena made a statement that he did not plead guilty.

Roskomnadzor, following its practice from 2015, kept blocking on the territory of the occupied Crimea access to Ukrainian websites and websites, which cover events in Crimea, in particular, to the websites «Sobytia Kryma», «Tsenzor.net», «Ukrayinska Pravda», «15 khvylyn», «Krym.Realii», «Merydian Sevastopol», and the TV channel ATR.

In most cases, the websites were subject to blocking because of «information, which is prohibited to publish in Russia». For instance, the website «15 khvylyn» was blocked, as the «prosecutor's office» of the occupied Crimea phrased it, because the website «conducts informational support of actions aimed at violation of the territorial integrity of Russia, promotes conducting of the so-called "civil blockade of Crimea", creates conditions for involvement of new volunteers to the illegal armed groups and so on».

In addition, in 2016, the Russian FSB has been listing the journalists undesirable to the occupation regime in the list of «extremists». In particular, this list included Crimean journalist Anna Andriyevska, who fled the peninsula due to persecution for her professional activities. For the context, the Russian FSB opened a criminal case against Andriyevska under Article 280.1 of the Criminal Code of Russia (public appeals to violation of the territorial integrity of the Russian Federation) because of publication of her material about

volunteers of the battalion «Crimea» on the website «Center of Journalistic Investigations». The journalist states the text contains no calls for detachment of the peninsula.

The Russian FSB sent to Crimean post offices the lists of Crimeans, suspected of «extremism», whose postal communications were to be watched. The copy of this document was dated as of December 24, 2015.

These lists contain information about Crimeans, concerning whom the Russian law enforcement agencies were conducting investigatory actions or who were convicted by the Russian court. The document listed Crimeans' passport data, their place of birth, and place of residence.

«I am not surprised by this occupant target list. In this way, they are trying to track any information connections to Crimea from those undesirable to the occupation regime. I will for certain give them no headlines, as it is impossible to send any postal communication to Crimea from the mainland Ukraine. Is it even necessary in the times of informational technologies? However, tracking of correspondence is dangerous for Crimeans, who are perhaps sending letters of support to political prisoners. FSB officers seem to try to break their communication with the outside world», commented Anna Andriyevska.

In addition, in 2016 in Crimea the law enforcement were detaining Crimean Tatar journalists.

For instance, on January 15 in Simferopol in the «Supreme Court of Crimea» police detained Crimean journalist Zair Akadyrov, who came to the court session as a visitor. After the interrogation, he was released. During the interrogation, as Akadyrov explained, he was questioned about his professional activities. The police explained the detention by the fact that he was allegedly filming illegally.

That day, the second session in the «case of February 26» was held in the building of the court. At the session, the court intended to announce the guilty verdict for the first deputy of the head of the Medzhlis of the Crimean Tatar people Akhtoris Chyihoz and activists Mustafa Dehermendzhi and Ali Asanov. According to the Russian investigation, Chyihoz organized and Asanov, Dehermendzhi, Yunusov, Kantemirov, and Emirvaliyev participated in the mass disorders on February 26, 2014, near the Crimean parliament, which erupted out of the mass rallies of supporters of the territorial integrity of Ukraine and activists of the party «Russkoye Yedinstvo», then headed by the current «head» of Crimea Serhiy Aksionov. Due to the overcrowdedness, two rally participants died and, according to the data investigation, 79 persons sustained bodily injuries of different degrees.

After the detention, Akadyrov officially filed complaints against the police officers, who did this, and asked the «prosecutor's office of Crimea» to conduct an inspection and take prosecutor measures to address the fact of misconduct by the police officers, who tried to detain him on January 15 in Simferopol. Later, the «prosecutor's office of Crimea» controlled by Russia informed the journalist it found no violations in actions of the police officers during his detention.

In addition, in Crimea law enforcement officers conducted searches in the journalists' houses, and the journalists themselves were interrogated in the building of FSB in Simferopol. Searches were at the same time conducted in seven households within the investigation of a criminal case about extremism opened against journalist Mykola Semena. In particular, searches were conducted at the places of Semena, Lenyara Abibulayeva, and Ruslana Liumanova.

IMI also recorded the ban issued by Russia's FSB for the Crimean journalist of «Ukrayinska Pravda» Anastasia Rinhis to

enter Crimea. On February 25, when Anastasia was passing the checkpoint «Chonhar», the FSB officers informed her that she was banned from entering Crimea until 2020. During the three-hour conversation, an FSB officer told the journalist that she constitutes a threat to defense capacity of the Russian Federation.

Anastasia Rinhis comes from Hurzuf, her parents live in the occupied Crimea.

So, 2016 was the third year of Crimea's life under the Russian occupation authorities and was characterized by further intimidation of journalists and constraints on their work on the peninsula. Posts in social networks and streams became the only source of credible information in Crimea.

Lawsuits from journalists

In 2016, IMI recorded seven lawsuits from journalists (in 2015 — 8, in 2014 — 4).

The journalists were suing the Security Service of Ukraine, the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the Ministry of Defense of Ukraine, Dnipropetrovsk city council and oblast state administration, the State territorial-sectoral association «Pivdenno-Zakhidna Zaliznytsia», the Chief territorial justice department in Volynska oblast, the communal enterprises of Dnipropetrovska and Poltavaska oblasts.

Lawsuits were filed in Kyiv, Dnipro, Lutsk, and Kremenchuh (Poltavska oblast). The journalists expressed interest in financial reports of communal enterprises and information about results of inspections of internally displaced persons, who receive pensions and other social benefits (how many persons it was recommended to strip of pensions and social benefits in the result of the Security Service inspections). In addition, the journalists asked to provide the list of persons, who were awarded by MIA and the Ministry of Defense with honorary weapons in 2014-2015.

In all cases, the journalists were suing over violations of the Law of Ukraine «On Access to Public Information». The journalists were refused the requested information, or they received formal replies, or information managers informed the media outlets that requests for public information have to be processed according to the procedure for processing of public appeals.

In most cases, journalists won the lawsuits, but the issue remains whether the information managers abode by the court decisions.

For instance, in Dnipro the editorial office of the of the project of journal-

istic investigations «BiuroUA» submitted to Dnipropetrovska oblast state administration and Dnipropetrovsk city council requests for information. The city council was asked to provide information about underground crosswalks operated by the communal enterprise «Avtomist», to list the kinds of work the communal enterprise performs that are marked «Maintenance of crosswalks », to specify the amount of funds the communal enterprise received to its accounts from 2013 to 2015, and their purpose, as well as the number of underground crosswalks on the territory of the city and their operators, and the number of the communal enterprise' workers and their responsibilities.

However, both the city council and the oblast state administration answered that these information requests cannot be processed under the Law «On Access to Public Information», but under the Law «On Public Appeals», which provides for a different timeframe for processing of the information request.

The editorial office filed lawsuits to Babushkynskyi rayon court (the defendant was Dnipropetrovsk city council) and the District Administrative Court (the defendant was the oblast state administration's department of major construction) demanding to rule illegal the actions of the city administration and of the oblast state administration, namely, groundless refusal to provide information to the editor of «BiuroUA».

The lawyer of IMI Maksym Ratushnyi pointed out that rulings in such cases are necessary and important to prevent distortion of the norms of the law in the future and to improve efficiency of the system of access to public information in Ukraine.

«The problem of processing of requests for public information according to the procedure for processing of public ap-

peals is widespread and causes significant delays in receiving of information by the person that requests it, in our case, journalists. Such lawsuits and rulings in such cases are necessary and important to prevent distortion of the norms of the law in the future and to improve efficiency of the system of access to public information in Ukraine. The information managers might not have outright refused to process the requests and just followed a different procedure, which entails a different timeframe for processing, it is still crucial that they are made aware they have to follow the procedures and provisions set in the legislation», Ratushnyi pointed out.

The editorial office won the lawsuit concerning the requested information.

The information agency «Ukrayinski Novyny» filed a lawsuit to the District Administrative Court of Kyiv, in which it asked to compel the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the Ministry of Defense of Ukraine to provide the list of persons awarded by these agencies with honorary weapons in 2014-2015. The court compelled MIA to provide the requested information. MIA filed an appeal, but the Kyiv Administrative Court of Appeal upheld the ruling of the court of the first instance. And the Supreme Administrative Court of Ukraine dismissed MIA's cassation on the rulings of the Ukrainian courts. Yet, the judges' decision was not complied with: MIA paid the agency the legal collection, but still failed to provide the copies of the orders about the awarded honorary weapons.

In Lutsk, the editor-in-chief of the business online media outlet «Konkurent» Andriy Luchyk also won the lawsuit against the Chief territorial justice department in Volynska oblast concerning access to public information.

The case was examined in Volynska oblast district administrative court and was caused by the oblast justice department's

refusal to provide information about who received the material values confiscated by the Bailiffs' Service.

The court allowed the claims in full. In particular, it found unlawful the refusal of the Chief territorial justice department in Volynska oblast to provide information to the request and compelled the defendant to provide complete information to the said request.

Response of the journalist community

In 2016, Ukrainian journalists, media organizations, and unions together with foreign media outlets and media organizations responded to violations of freedom of press in Ukraine and in Crimea temporarily occupied by Russia.

IMI recorded 37 appeals from the media community, which were about closeness of local authorities and police and protection of the rights of Crimean journalists, in particular, Mykola Semena. In their appeals, the media community urged to write about international relations prudently and rallied to defense of communal media outlets, which decided to shift out of state ownership.

A separate topic in journalists' and media organizations' appeals last year was about the **investigation of the murder of journalist Pavlo Sheremet**, who died in Kyiv on July 20 as a result of explosion of a bomb planted under a car.

In addition, the journalists urged the then Speaker of the Verkhovna Rada of Ukraine Volodymyr Hroisman to prevent imposition of access limitations for their work in the Parliament and closing of certain Rada events to the press. For the context, on March 17, the Verkhovna Rada approved the European Parliament recommendations, which, in particular, suggest closing the Conciliation Board of Parliamentary Factions from media.

In particular, the recommendations envisage that «approach to organization of work of the Conciliation Board of Parliamentary Factions (parliamentary groups) on the issues of shaping the parliament agenda has to be revised. Sessions of the Conciliation Board of Parliamentary Factions (parliamentary groups) should be held without press».

Journalists of Ukrainian and foreign mass media, as well as representatives of Ukrainian and international media organizations **demanded that the website «Myrot-**

vorets» immediately removed from free access the information about personal data of the journalists, who received «accreditation» in the self-proclaimed «DPR/LPR». Also, the signatories demanded from authorities to take action concerning «Myrotvorets». In particular, «Reporters Without Borders» joined the demand and urged the authorities to condemn those, who made the journalists' data public. The Committee to Protect Journalists and OSCE condemned the publication of the journalists' data as well.

Berdiansk journalists have repeatedly asked the law enforcement officers to protect them from the attackers and emphasized that their appeals to the Prosecutor General's Office, oblast and local prosecutors concerning the threats and attacks against mass media workers are still have received no response yet.

In addition, traditionally on September 16, the journalists all over Ukraine are brought together by the memorial event for Heorhiy Honhadze and all perished journalists. Last year, like in the previous 15 years, representatives of media urged the authorities to name the main suspects in contracting Honhadze's murder and to find and bring to justice the killers of journalist Pavlo Sheremet.

Several Ukrainian media organizations (Institute of Mass Information, Detector Media, National Union of Journalists of Ukraine, Institute of Media Law, Center UA, Internews Ukraine) keep urging the authorities to conduct swift and transparent investigations of crimes against freedom of press in Ukraine; guarantee accountability and transparency of the governmental agencies and officials; regularly report to the society on their actions and adhere to the legislation on access to information; actively facilitate creation of public broadcasting and transition of printed mass media out of the state property.